

TC
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
Psikiyatri Anabilim Dalı

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN
AYRILMA BİREYLEŞME ÖZELLİKLERİ VE
ETKİLEYEN ETMENLER

UZMANLIK TEZİ

Dr. Ebru GÜRLEK YÜKSEL

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Erol ÖZMEN

Manisa-2006

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ve eğitimimin her aşamasında değerli önerileri ile bana yol gösteren, destek ve güç veren danışmanım Prof. Dr. Erol Özmen'e, çalışmanın geliştirilmesi, uygulanması, kaynakları derleme ve verilerin analizi aşamalarında benim kadar emek harcayan, asistanlığım süresince de bilimsel katkıları yanında her konuda desteğini ve dostluğunu hissettiğim, çok şey öğrendiğim Yrd. Doç. Dr. Oryal Taşkın'a içtenlikle teşekkür ederim.

Psikiyatri alanında eğitimim sürecinde kendilerinden çok şey öğrendiğim değerli hocalarım Prof. Dr. İlkin İçelli, Prof. Dr. Ömer Aydemir, Doç. Dr. Ayşen Esen Danacı, Doç. Dr. Murat Demet ve Uz. Dr. Artuner Deveci'ye katkı ve desteklerinden dolayı teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi rotasyonum süresince eğitimimde emeği geçen Ege Üniversitesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi kliniğinin tüm öğretim üyelerine katkıları için teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Uzmanlık eğitimim süresince birlikte çalışmaktan büyük mutluluk duyduğum ve desteklerini gördüğüm Psik. Dr. Nilüfer Karaca'ya, sekreterimiz Gülseren Kömürcü'ye, dostluklarını paylaştığım hekim arkadaşlarım Fatma'ya, Halime'ye, Zeynep'e, Cumhur'a, diğer tüm klinik çalışanlarına ve kendilerinden bir çok şey öğrendiğim hastalara ayrıca teşekkür ederim.

Tezin yapılmasını destekleyen Celal Bayar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu'na teşekkür ederim.

Her zaman sevgi ve desteğini hissettiğim eşime, aileme ve dostum Sezen'e teşekkür ederim.

Dr. Ebru GÜRLEK YÜKSEL

Manisa-2006

İÇİNDEKİLER

I.GİRİŞ.....	1
II.GENEL BİLGİLER.....	5
1. Ayrılma bireyleşme kuramı.....	5
2. Ergenlik kavramı.....	14
3. Psikanalitik bakış açısıyla ikinci bireyleşme dönemi-Ergenlik.....	17
4. Ayrılma bireyleşmenin psikopatolojiye etkileri.....	23
5. Ergenlikte benlik ve üstbenlik.....	26
6. Ergenlik ve depresyon.....	29
7. Ergenlik depresyonunda bireyleşmenin etkileri ve bağlanma.....	31
8. Ergende ayrılma bireyleşmeyi etkileyen etmenler.....	34
III.GEREÇ VE YÖNTEM.....	38
IV.BULGULAR.....	44
1. Genel örnekleme ilgili sosyodemografik veriler.....	44
2. Ayrılma anksiyetesi ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki.....	51
3. Yutulma anksiyetesi ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki.....	54
4. Arkadaşa yapışma ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki.....	57
5. Öğretmene yapışma ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki.....	60
6. Pratik yapma-aynalama ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki.....	63
7. İhtiyacı inkar etme ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki.....	66
8. Reddedilme beklentisi ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki.....	70
9. Sağlıklı ayrılma ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki.....	73
10. Bakım arama ve sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki.....	74
11. AABT ile Beck Depresyon Envanteri arasındaki korelasyon.....	76
12. AABT ve Sürekli Öfke-Öfke Tarzı Ölçeği arasındaki korelasyon.....	76
13. Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi'nin Örnekleme'deki İç Tutarlılığı.....	77
V.TARTIŞMA.....	79
VI.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	107
VII.ÖZET.....	112
VIII.İNGİLİZCE ÖZET.....	115
IX.KAYNAKLAR.....	118
X.EKLER.....	127

I. GİRİŞ

İnsanın yaşam boyu gelişimi çeşitli dönemleri içine alan dinamik bir süreçtir. Bu alanda pek çok gelişim kuramı tanımlanmış, Mahler'in ayrılma bireyleşme kuramı da psikanaliz tarihinde yerini almıştır. İnsanın psikolojik gelişiminin önemli bir bölümünü içine almış olan bebek ve çocuklardaki ayrılma bireyleşme dönemini tanımlayan Mahler'in ardından Blos başta olmak üzere pek çok araştırmacı ve kuramcı da kendi katkılarını yapmışlar, ergenlik dönemindeki ikinci bireyleşme adı verilen süreci tanımlamışlardır.

Freud'un psikoseksüel, Erikson'un psikososyal ve Piaget'nin bilişsel kuramları insanın gelişimine ilişkin farklı yönleri ele alan 3 klasik kuramdır.

Freud, bilindiği gibi zihinsel işlemlerin bilinçöncesi, bilinç ve bilinçdışı olmak üzere 3 farklı bilinç düzeyinde gerçekleştiğini, kişiliğin de psikoseksüel gelişim dönemleri içinde gelişen id, ego ve superego olmak üzere 3 bileşenden oluştuğunu öne sürer. Davranış ise, bu üç bileşenin etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkar. Bebek başlangıçta idle donanmış durumdadır. Gerçeği gerçek olmayandan ayırt etmeye ve amaçlı hareketlere başladığında ego gelişmiştir. Fallik dönemdeki temel krizin aynı cinsiyetten ebeveynle özdeşim kurularak çözülmesiyle de superego gelişmiş olur. Kişilik yapılarının gelişimi sırasında çocuk oral (0-1 yaş), anal (1-3 yaş), fallik (3-5 yaş), gizil (5-11 yaş) ve genital (buluş ve ötesi) olmak üzere 5 dönemden geçer (1).

Erikson, Freud'un psikoseksüel gelişimini, psikososyal gelişime; tüm yaşamı kapsayan ego gelişimine dönüştürmüştür. Ego ön planda olduğu için kişiliğin şekillenmesinde cinsel enerji yerine toplum vurgulanmıştır. Erikson'un aşamalı oluşum ilkesine göre, olgunlaşmaya bağlı olarak ego bir dizi evrensel gelişim döneminden geçerken yeni taleplerle karşılaşır ve sağlıklı gelişebilmek için toplumun bu yeni taleplerine uyum sağlamalıdır. Ego sekiz psikososyal gelişim döneminden geçer. Her dönemdeki gelişme, en son noktada ulaşılabilecek ego bütünlüğü için kritik bir öneme sahiptir. Erikson'un kuramındaki en temel kavram, bireyin kendini ve içinde yaşadığı toplumu birlikte kabulüne işaret eden kimliktir.

Piaget'nin bilişsel kuramında bilişsel gelişimsel değişmelerin altında 4 temel kaynak yatmaktadır. Bunlar, olgunlaşma, fiziksel ve sosyal çevreyle etkileşim ve dengedir. Bir dönemden diğerine geçişte önemli bir kavram olan denge, asimilasyon ve akomodasyon süreçleri arasındaki dengeyi içerir. Asimilasyon, bir bilgi veya yaşantının var olan zihinsel yapı içinde anlaşılır olması, akomodasyon ise bilginin veya yaşantının var olan yapıya uymaması sonucu yapının kendini değiştirmesidir. Asimilasyonun sağlandığı durumda organizma dengededir. Yeni karşılaşılan bir uyarıcıyla bu denge bozulduğunda yeniden kurulması için akomodasyon gerçekleşir. Piaget'nin kuramında diğer önemli bir nokta olan aktif organizma anlayışı, çevreyle etkileşimi vurgular. Aktif olan zihin sürekli bir bilgi arayışı ve bu yönde deneyimler içindedir (1).

Bu klasik kuramlara daha sonradan eklenen en önemli kuramlardan birisi olan Mahler'in gelişim kuramı, yaşamın ilk otuz altı ayı ile ilgili dönemsel belirlemelerde bulunur. Kuramın temel varsayımı yenidoğanların ve küçük bebeklerin dış dünyaya göre "ayarlanmadan" doğdukları yani insan yavrusunun biyolojik doğumu ile "birey" in psikolojik doğumunun çakışmadığıdır. Mahler insanın psikolojik gelişiminin 3 dönemde gerçekleştiğini ileri sürer. Bu dönemler normal otistik dönem, normal sembiyotik dönem ve ayrılma bireyleşme dönemidir. Ayrılma bireyleşme dönemi de farklılaşma, alıştırma, yeniden yakınlaşma ve nesne sürekliliği olmak üzere dört altdöneme ayrılır.

İnsanın psikolojik doğumu olarak ifade edilen "ayrılma bireyleşme dönemi" anneden ve anne yoluyla genel olarak dünyadan ayrı oluş duygusunun başarılması anlamına gelir ki bu ayrı oluş duygusu da ruhsal yapılanma içinde kendilik tasarımlarının oluşmasını sağlayarak bireyleşmeyi beraberinde getirir. Ayrılma ve bireyleşme derken anlatılmak istenen bir kişiden fiziksel olarak ayrılma değil, ayrı bir birey olma duygusunun kazanılmasıdır.

Ayrılma bireyleşme süreci normal bir gelişim sürecidir. Bu süreç içinde ortaya çıkan "yeniden yakınlaşma" krizi de evrensel olarak yaşanan olması olağan bir krizdir. İnsanın bireyleşmesi ve bu bireyleşmenin içindeki tutarlılığı, bütünlüğü, sürekliliği, esnekliği ve sağlamlığı bu krizi başarı ile atlatmasına bağlıdır. Anne ile yaşadığı bu çift eğilimlilik krizinden kurtulamayan çocuk, bağımlılık ve kopuş arasındaki yalpalanmasını çözememiştir. Bu iki uç arasındaki yalpalama varolduğça, bu kişi kendisi ve dünya hakkında tutarlı ve barışık bir duruşa ulaşmamaktadır (2).

Bu kriz yirmi dört ve otuzaltıncı aylar arasında yaşanır, sonradan rafa kalkan bir yapı değildir. Ergenlik krizi bu ikilemin yeniden ele alınışıdır. Gençlikte bu sınava bir daha girilir (3). Bireyleşmenin sağlanabilmesi, kalıcı bir kimlik duygusunun oluşumu ve bağımsız bir birey olarak aile ve aile dışı sevgi nesnelere olgun ve sağlıklı ilişkiler kurulabilmesi için bu sınavın başarılması çok önemlidir. Ayrıca ileriki yıllarda, evlilik, meslek, cemiyet, yaşam ve ölümlerle ilişkilerde bu krizin değişik versiyonları, bumerang gibi dönerek tekrar tekrar kişiyi ziyaret eder (2).

Ergenlik dönemi kendine has özellikleriyle, bir insanın çocukluktan yetişkinliğe geçişini sağlayan, başka bir deyişle birey olmasını sağlayan, büyük değişimlerin ve gelişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Ergenlik döneminde birey hem bedensel, hem ruhsal, hem de toplumsal alanda değişime, dönüşüme uğrar (4). Bu dönemin en önemli özelliği ise tüm çocukluk yaşantılarının tekrar gözden geçirilerek insanın tüm hayatına yön verecek biyolojik ve psikolojik yeniden yapılanmaların gerçekleşmesi, benlik ve kimlik duygusunun gelişiminin sağlanmasıdır (5, 6).

Ergenin bir birey olabilmesi için çocukluktan, çocukça alışkanlıklardan vazgeçmesi ve ebeveynlerinden psikolojik olarak ayrılabilmesi gereklidir. Çocukluktaki ayrılma bireyleşme bebeğin birincil sevgi nesnesinden (yani anneden) ayrı birisi olduğu duygusunu kazanması olarak ele alınırken ergenlikte bu, aile bağımlılığından çıkarak içinde yaşadığı toplumun ayrı bir bireyi konumuna gelmek olarak tanımlanır. Blos ergenliğin başlıca görevinin "ikinci bireyleşme" olduğunu söylemiştir. Ergenlikte bireyleşme içselleştirilmiş ebeveyn tasarımları ile olan bağın çözülmesi ve koparılması ile mümkün olmaktadır. Ergen, bebekliğin tümgüçlü, idealize nesne tasarımları ile ayrılaşmayı gerçekleştirebildiği ölçüde; ebeveyni ile arkadaşça ve saygılı bir ilişkiyi kurabilir, bunu yaparken kendini de bağımsız hissedebilmektedir (7).

Bireyleşme süreci normal yolla tamamlandığında, insan ebeveynini yeterince iyi olarak görebilmeye veya en azından kusurlarına karşı daha merhametli yaklaşabilmeye başlar, daha olgun ve karşılıklı doyum veren ilişkiler başarılır. Aynı zamanda birey yeni daha çok doyum verecek aile dışı sevgi ilişkileri kurar. Ebeveynlerden yeterli derecede ayrılmayı başarmak kimlik duygusunun oluşumunu geliştirir (8). Bu özgüven duygusunu, kendi otoritesini ve kendinden sorumlu olma duygusunu, kişisel becerilerini geliştirme fırsatı verir ve erişkin rol ve yükümlülükleri için sorumluluk alabilme becerisini sağlar (9). Ergenin kazandığı bu içsel özgürlük dışında düşünce, duygu ve hareketlerde de özgürlük vardır. Bu özgürlük duygusu

meslek seçiminde de kendisini gösterir (10). Ergenlikte bireyleşme, bireyin kendisiyle ilgili her alanda sorumluluk almasını beraberinde getirir (7).

Ergenlik döneminde normal bireyleşmesini gerçekleştirebilmiş bir yetişkin için kendini “dışarıdaki dünya”nın hem bütünüyle içinde hem de ondan ayrı hissetmek, yaşamın sorgulanmadan kabul edilen bir özelliğidir. Ayrılma ve bireyleşmenin gerçekleşmesinin önemi, kişisel başarıların dışında toplumsal başarıların da altında yatar. Bağımsız ve başarılı bir toplum olabilme, bireylerinin “bireyselleşme” düzeyi ile ilişkilidir.

Ergenlik döneminde pek çok sapkın, aşırı ve patolojik gibi görünen durum normal birer gelişimsel dönem özelliğidir ve insanın birey olmasına hizmet etmektedir. Bu dönemde aynı zamanda bir çok psikopatolojik durum ilk kez ortaya çıkar. Ergenlik dönemiyle ilgili araştırmalar yapmak; bu dönemin özelliklerini tanımlayabilmek, ergenlere doğru yaklaşımlarda bulunabilmek, bu dönemde ve yetişkinlikte gelişebilecek patolojik durumları önlemeyi sağlayacak bilgi ve tecrübeleri edinebilmek açısından önemlidir.

II. GENEL BİLGİLER

1. AYRILMA BİREYLEŞME KURAMI

İnsan gelişimi ve normalden sapmaların anlaşılmasına psikanaliz birçok katkıda bulunmuş, çocuk analizinin gelişmesiyle birlikte de bakış açısı derinleşip genişlemiş, katkılar giderek artmıştır. Yaşamın ilk çağlarındaki erken ruhsal gelişime ilişkin bilgiler başlıca iki kaynaktan gelmektedir. Bunlardan ilki bebek ve çocuklardaki ruhsal süreçlerin analitik olarak araştırılmasıdır. Diğeri ise görünen tepki ve davranış biçimlerinin gözlenmesidir. Araştırma ve çalışmalar ilerledikçe, başlangıçta ödipal döneme atfedilen patolojik süreçlerin izini ısrarla süren araştırmacılar daha da gerilere ruhsal hatta fiziksel yaşamın başlangıcına kadar gitmişlerdir. İşte bu “iz sürücü”lerden biri de Margaret S. Mahler’dir (11).

Benlik psikolojisi ile günümüzün nesne ilişkileri kuramları arasındaki bağlantıyı sağlayan bir geçiş kuramcısı olarak tanınan Mahler, çocukluk psikozlarını psikoanalitik çerçevede kuramsallaştırmanın yanı sıra psikolojik doğum olarak nitelendirdiği ayrılma bireyleşme sürecini tanımlayarak normal çocuk gelişimi alanına da önemli katkılarda bulunmuş ve psikopatolojiyi kavramada yararlı bir model sunmuştur (12).

Akhtar’a (1988) göre, kendilik duygusunun ortaya çıkmasında Mahler’in beden rolünü fark etmesi, kızlarla oğlanların davranışlarındaki doğuştan gelen farklılıkları vurgulaması, davranış denkleminin dürtü ve nesne yanlarını birleştirmeye çalışması, benliğin özerk yanlarını vurgulaması ve birincil nesnenin gelişim dönemlerinde değişik işlevler gördüğünü açıklaması küçümsenemez katkılardır (13). Goldstein’a (1988) göre, Mahler’in gelişim modeli, Kernberg’in nesne ilişkileri modelini kavramada son derece yararlıdır (14).

Aslında Mahler, gelişimle ilgili tamamen yeni bir kuram geliştirmemiştir. Kendisine kadar dağınık şekilde varolan psikanalitik gözlem ve bulguları belli bir düzene sokup, kendi gözlem ve bulguları ile birleştirmiştir. Bu özelliği ile psikanalizin içinde gelişimle ilgili, ona kadar varolanları yeniden tanımlamış ve çerçevlendirmiştir. Kuramını yaratırken sadece yetişkin hastaların analizlerindeki bulgulara dayalı kalmamıştır. Çocuk analizlerinden elde edilenler ve daha önemlisi o

güne kadar pek rastlanmayan şekilde, çocuk gözlem ve araştırmalarından elde edilenler de kuramın hammaddesini oluşturmuştur.

Mahler, şizofreniye benzer infantil psikoz sendromlarının ya otistik ya da sembiyotik kökenli olduğu şeklindeki kuramını 1940'lı yıllarda geliştirmeye başlamıştır. 1955'de ise Gosliner ile birlikte, insandaki sembiyotik kökenin evrenselliği hipotezini ortaya atmıştır. Bu hipotez birbiri ardına yapılan birçok çalışmanın başlangıcı olmuştur. Önceleri sembiyotik psikotik çocuklar ve annelerinin incelenmesiyle sınırlı olan araştırmalar giderek genişlemiş ve adeta hipotezin evrenselliğini doğrulamak üzere normal bebekler ve annelerini kapsayan karşılaştırmalı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Yöntem geliştikçe ve daha sistemli psikoanalitik yönelimli gözlemler elde edildikçe Mahler, Furer, Pine, Bergman ve başka birçok araştırmacının ortak çabaları sonucu ek bir hipotez daha ortaya çıkmıştır. Böylece normal ya da normale yakın ayrılma bireyleşme sürecinin dört dönemini açıklamak mümkün olmuştur (2).

Mahler, kuramında insan yavrusunun biyolojik doğumu ile bireyin psikolojik doğumunun eř zamanlı olmadığını ileri sürmektedir. Biyolojik doğum dramatik, gözlemlenebilir ve sınırları kesin olarak belirlenmiş bir olay; psikolojik doğumsa yavaş bir biçimde gelişen ruhsal bir süreçtir. Bireyin psikolojik doğumuna, yani bebeğin deneyimlediği dünyanın başlıca temsilcisi olan birincil sevgi nesnesinden (yani anneden) ayrı bir birey durumuna gelmesine, ilkel de olsa ilk basamak düzeyinde kendi kimliğini kazanmasına ayrılma bireyleşme süreci adı verilir (2). Bu ayrılma bireyleşme evresi, Mahler'in "civcivin yumurtadan çıkışına benzer bir biçimde ortakyaşamsal anne çocuk zarından çıkmak" şeklinde betimlediği bir tür ikinci doğum deneyimidir ve en az biyolojik doğum kadar kaçınılmazdır (15).

Ayrılma ve bireyleşme birbirini tamamlayan iki gelişim olarak düşünölmektedir: Ayrılma, çocuğun anneye ortakyaşamsal birleşme durumundan çıkışını (15), bireyleşme de kendi ayırt edici bireysel özelliklerini üstlendiğini gösteren başarıları içerir. Bunlar birbirleriyle iç içe geçmiş, fakat özdeş olmayan gelişim süreçleridir; birbirlerinden farklı biçimlerde ilerleyebilirler; birinde ya da öbüründe gecikme ya da erken gelişme görölebilir (2).

Mahler'e (1968) göre; normal ayrılma bireyleşme "kimlik duygusu"nun gelişmesi ve sürdürölmeye için ilk ve en önemli önkoşuldur. Aynı zamanda ben ve nesne ilişkilerinin gelişimi açısından da çok önemli bir evredir. Mahler ve arkadaşları normal gelişimin basamaklarını şöyle sıralamışlardır (16):

- 1-Normal otistik dönem (yaşamın 1. ayı)
- 2-Simbiyotik dönem (2-5. aylar)
- 3- Ayrılma bireyleşme dönemi
 - a) Farklılaşma altdönemi (5-9. aylar)
 - b) Alıştırma altdönemi (9-15. aylar)
 - İlk (erken) alıştırma altdönemi
 - Esas alıştırma altdönemi
 - c) Yeniden yakınlaşma altdönemi (15-24. aylar)
 - Yeniden yakınlaşmanın başlangıcı
 - Yeniden yakınlaşma krizi
 - Bireysel kriz çözümleri
 - d) Bireyliğin pekişmesi ve coşkusal nesne sürekliliğinin başlangıcı (24-36. aylar ve ötesi)

1. Normal Otistik Dönem

Yaşamın ilk bir ayıdır. Bebeğin dış uyaranlara karşı doğuştan gelen yanıtızlığının en belirgin olduğu dönemdir. Psikolojik süreçlerden çok fizyolojik süreçler hakim durumdadır. Bebek, fizyolojik büyümeyi kolaylaştırmak için, doğum öncesi duruma yaklaşan bir durumda kalarak uyarı aşırılıklarından korunur. Bu dönemin temel amacı, bebeğin doğum sonrası koşullara uyum sağlayabilmesidir. Kendi bedeni dışında bir şey algılama yeteneğine pek fazla sahip olmayan yenidoğan, genellikle kendi iç uyaranlarının dünyasında yaşıyor ve tamamen içgüdüsel bir temelde işliyor gibi görünmektedir. Frenczi'ye göre gereksinimlerinin doyumunu kendisinin sağladığı bir tümgüçlülük yaşantısı içindedir (2).

Küçük bebeğin bitkisel, iç organsal bir gerilemeye karşı doğuştan eğiliminden yavaş yavaş çıkıp çevrenin duygusal farkındalığının ve çevreyle temasın arttığı bir aşamaya geçişini annelik bakımı sağlar (2). Bu dönemde annenin bakım ve ilgisi yenidoğanı iç ve kuvvetli dış uyaranların seli altında kalmaktan korur. Yaşamın bu döneminde annenin bir dış benlik olarak işlev gördüğü söylenebilir. Anne bir yandan yenidoğanı dış uyaranların seli altında kalmaktan ve örselenmekten korurken, bir yandan da bedensel algıların yavaş yavaş dışarıya yönelmesine yardımcı olur. Böylece çocuğun dış dünyayı giderek daha çok fark etmesi sağlanır (17). Enerji ya da libidinal yatırım bağlamında bu, bedeninin içinden (özellikle karındaki organlardan)

çevresine doğru gittikçe artan bir libido yer değiştirmesi anlamına gelir (2). Mahler bu süreci “libidinal kateksisin ilk kayması” (the first shift of libidinal cathexis) olarak adlandırır ve sembiyotik döneme geçişi belirleyen bu değişimi bir bakıma “kabuğun kırılması (yumurtadan çıkış)” olarak niteler (11). Her ne kadar otistik dönemde dış uyaranlara yanıtın yokluğu baskın durum ise de, bu dış uyaranlara hiç yanıt verilmemesi anlamına gelmez. Zaten normal otistik dönem ile daha sonraki dönemler arasında geçişi ve sürekliliği sağlayan bu bir belirip bir kaybolan geçici yanıt verme durumudur (2).

2. Normal Sembiyotik Dönem

Bu dönem ikinci aydan beşinci aya kadar sürer. “Ben”in henüz “ben olmayan” dan farklılaşmamış olduğu, iç ve dışın ancak tedricen farklı olarak hissedildiği farklılaşmamışlık ve anneyle kaynaşmışlık durumu söz konusudur. Nesne ve kendilik henüz ayrışmamıştır. Sembiyotik dönemin başında annenin çabası ve bebeğin kendi gerilim azaltıcı gayretleri (idrar ya da dışkı boşaltmak, öksürmek, hapşırarak, tükürmek, kusmak gibi) dış dünyaya uyum sağlama ve bunu sürdürme yönündedir. Bu dışarı atma faaliyetinin etkisi ve annenin bakımının sağladığı doyumlar, bebeğin zamanla deneyimin “haz veren/iyi” niteliğiyle “acı veren/kötü” niteliği arasında ayırım yapmasına yardımcı olur. Bu durum, daha sonraki bölünme (splitting) düzeneğinin temelini oluşturacaktır (2).

İkinci aydan itibaren gereksinimi doyuran nesnenin belli belirsiz farkına varma, normal sembiyotik dönemin başladığını gösterir. Bu dönemde bebek, annesi ve kendisi tümgüçlü bir sistem, ortak bir sınıra sahip ikili bir birimmiş gibi davranır ve işlev görür. Doyum ve haz veren yaşantının beden dışından geldiğinin fark edilmesiyle birlikte otistik dönemden sembiyotik döneme geçiş başlar. Bu dönemde ortaya çıkan gülümseme yanıtı, gereksinim doyurucu nesne ilişkisi aşamasına girildiğinin belirtisidir (2). Sembiyotik nesne algısının başlaması ile birlikte, doyumun ertelenebilmesi yeteneği de belirmeye başlar. Bu gelişme, yine bu dönemde oluşumu başlayan “bellek adaları” sayesinde başlar. Doyumun verdiği haz anne algısı ile birliktedir. Bunun hatırlanması doyumun ertelenebilmesinde belirleyici rolü oynar (11).

Bu dönemde bebeğin dikkati zaman zaman dış dünyaya yönelir, fakat daha çok anne ve anneye ilgili şeyler etrafında yoğunlaşır. Dünyaya, özellikle de anneye yapılan yatırım giderek artar; ancak bu, kendiliğinin henüz açıkça belirlenmediği ve sınırlandırılmadığı ikili birlik halinde olur (2). Normal sembiyotik dönemin en önemli özelliği, filogenetik olarak, insan yavrusunun anne ile “ikili birim” (dual unity) içinde duygusal bir bağ oluşturabilme yetisidir (17). Daha sonraki tüm insan ilişkilerine zemin hazırlayan da bu yetidir. Doyurucu bir sembiyotik dönem, daha sonra gelen ayrılma bireyleşme döneminde anneden başarıyla ayrılabilmenin ön koşuludur. Optimal bir sembiyoz, bireyleşme adımlarının atılması ve dengeli bir “kimlik duygusu”nun kazanılması için son derece önemlidir (11).

3- Ayrılma – Bireyleşme Dönemi

a. Farklılaşma Altdönemi

Sembiozun doruk noktasına ulaştığı 4. ve 5. aylar civarındaki davranışsal görüngüler, ayrılma bireyleşmenin ilk altdöneminin, yani farklılaşmanın başladığına işaret eder. Bebeğin sembiyozun ilk ayları boyunca büyük ölçüde içe yönelmiş ya da sembiyotik ikili birime odaklanmış olan dikkati, çocuğun gittikçe artan uyanıklık süreleri boyunca dışa yönelmeye başlar. Küçük bebek sembiyotik aylar boyunca, sembiyotik kendiliğinin anne yarısına aşinalık kazanmıştır. Toplumsal (belli bir nesneye yönelik olmayan) gülümseme, giderek, bebekle annesi arasında yönelmiş bir bağın kurulmuş olduğunun çok önemli bir belirtisi olan, yönelmiş (seçici) bir gülümseme tepkisi haline gelir. Yine bu dönemde bebeğin annenin bedenine göre biçim aldığını ve gövdesiyle ondan uzaklaştığını; kendisinin ve annenin bedenini yokladığını; geçiş nesnelerini eline aldığını gözlemlemek olanaklıdır (2). Bu dönemde bebekte bir uyanıklık, tetiklik ve amaca yönelmişlik gözlenir. Bu görüntü, çocuğun “yumurtadan çıkış”ının davranışsal belirtisidir. 6. ay civarında ayrılma bireyleşmeye yönelik bazı kararsız deneyler başlar. Bunlar, çocukta, annesinin saçını, kulaklarını ya da burnunu çekiştirmek, annenin ağzına yiyecek tıkmak ve onu daha iyi görebilmek, onu ve çevreyi inceleyebilmek için kendi bedenini geriye doğru çekmek gibi davranışlarda gözlemlenebilir. Bebeğin kendi bedenini annesininkinden ayırmaya başladığının kesin belirtileri vardır. 6. ve 7. aylar, annenin yüzünün ve bedeninin kısımlarının elle, dokunmayla ve gözle keşfinin doruğa ulaştığı dönemdir;

bu haftalarda bebek büyük bir heyecanla annenin broşunu, gözlüğünü ya da kolyesini keşfeder. Çocuk hala edilgin bir biçimde rol oynadığı “ce-e “ oyunlarına ilgi gösterebilir. Farklılaşma altdöneminin 7. ve 8. aylar gibi ilerleyen aylarında kendisini anneden uzağa itme, ayaklarının dibinde oynamak üzere annenin kucağından aşağıya kaymak isteme gibi fizik ayrılma denemelerinin başladığı görülür. Ancak “geriye dönüp anneyi kontrol etme” de bütün bu ayrılma denemelerine eşlik eden bir davranış örüntüsüdür. Bu dönemde bebek artık tam bir bağımlılık içinde değildir. Kendi bedenini kullanarak aktif olarak haz alır, ayrıca haz ve uyarılma için aktif olarak dış dünyaya yönelir (17).

Bebek, annesinin yüzünü -görsel, dokunsal ve belki daha başka yollardan-tanıyabilecek kadar bireyleştikten sonra, başkalarının yüzlerini de keşfetmeye ve incelemeye yönelir. Yabancıнын yüz hatlarını annesinin yüzüyle ve kendi içindeki anneye ait imge karşılaştırır (2). Bu karşılaştırma ve anneye bakarak kontrol etme, ayrılma bireyleşme bakımından bu dönemdeki normal bilişsel ve duygusal gelişimin en önemli örüntüsü gibi görünmektedir (11). Sembiyotik dönemde anne ile iyi, sağlam bir ilişkisi olan bebekler çoğunlukla yabancıları incelemekten hoşlanırlar. Acı verici ve yetersiz bir sembiyotik dönem geçirmiş, temel güvenin yeterli düzeyin altında olduğu çocuklarda ise yabancı kaygısı, yabancılardan rahatsız olma gözlenir (2).

Farklılaşma örüntülerinin, ayrılma bireyleşme sürecinin daha sonraki gelişiminde ve belki daha sonrasında da tutarlı kalan kişilik örgütlenmesi örüntülerini de harekete geçirdiği düşünülmektedir (2).

b.Alıştırma Altdönemi

Dokuzuncu ve onbeşinci aylar arasındadır. Bu altdönem iki kısımda ele alınır: (1) Bebeğin emekleyerek, adımlayarak, tırmanarak ve kendini dikleştirerek anneden fiziksel olarak uzaklaşabilme yolunda ilk becerileri gösterdiği, ama henüz beklemede olduğu ilk alıştırma dönemi ve; ayırt edici özelliği serbest ve dik devinimlilik olan asıl alıştırma dönemi (2)

Ayrılma ve bireyliğinin farkına varma yönünde ilk adımların atılması için birbiriyle ilişkili en az üç gelişme gereklidir:

- Beden ayrımlaşması, özellikle sınır duygusunun oluşumu
- Anne ile özel bağın kurulması

- Anne ile yakınlık içinde özerk ego aygıtının olgunlaşması ve işlev görmesi (11).

İlk Alıştırma Altdönemi

Bu altdönemde bebeğin anneye olan ilgisi çevredeki cansız nesnelere doğru yayılır. Bebek önceleri sadece annenin verdiği nesnelere ilgilenir, sonra yavaş yavaş uzanabildiği herşeye ilgi göstermeye başlar. Önüne çıkan herşeye karşı bitmez tükenmez bir araştırma ve inceleme başlamıştır (17). Çocuk, hareket sisteminin olgunlaşması sonucunda annenin ayağının dibinden uzaklaşmaya cesaret ettiğinde, çoğu zaman kendi etkinliklerine öylesine gömülür ki uzun süreler boyunca annenin varlığından habersiz gibidir. Ama belli aralıklarla annesine döner; zaman zaman annenin fiziksel yakınlığına gereksinim duyduğu açıktır. Fiziksel temas yoluyla yakıt ikmal gereksinimini doyuracak sabit bir nokta, bir “merkez üssü” olarak anneye gereksinim devam etmektedir. İlk alıştırmada hareket sistemi yeteneklerinin artması çocuğun dünyasını genişletir; artık anneye yakın ya da uzak olmaya karar vermekte daha etkin bir rol almakla kalmaz, şimdiye kadar görece tanıdık olan çevreyi keşfetmekte kullanılan duyular ona gerçeğin daha geniş bir parçasını açar; artık görülecek, işitilecek, dokunulacak daha çok şey vardır (2). Kimlik oluşumu yönünden özel önem taşıyan nokta, bu aktivitelerin uyarıcı etkisiyle beden parçalarının daha çok farkına varılmasıdır (11). Bu farkına varmayla bedeninin içindeki duyuların algısı birbirleriyle bütünleştirilir. Çocuktaki coşku yalnızca ego aygıtının kullanılmasına bağlı değildir. Aynı zamanda, anneyle kaynaşma ya da anne tarafından yutulma eğiliminden de kurtulmuştur. Çocuk alıştırmada yaparken, sevgi nesnelere taklit eder ve onlarla özdeşleşir. Bu özdeşimler çocuğun geliştirmekte olan kimlik ve bireyliğini şekillendirir (2).

Esas Alıştırma Altdönemi

Bilme yetisi gibi özerk işlevlerin, ama özellikle de dik olarak devinebilme yeteneğinin hızla ortaya çıkmasıyla “dünyaya aşık olma” başlar. Çocuk kendi yetenekleri ve kendi dünyasının büyüklüğüyle mest olur. Yürümeye başlayan çocuk insan bireyleşmesinin en büyük adımını atar. Sanki bütün dünya yürümeye yeni başlamış çocuğun ayakları altındadır. Narsisizm doruk noktasındadır. Alıştırma evresinin başlıca özelliği, çocuğun kendi işlevlerine, kendi bedenine ve aynı zamanda genişleyen “gerçekliğinin” nesne ve hedeflerine yaptığı büyük narsisistik

yatırımdır. Yürüyen çocuk bağımsız dik devingenliğe ulaşmakla bağımsız insanların dünyasına girmeye hak kazanmış gibidir.

Alıştırma altdöneminin doğası yalnızca iç etkenlere değil, annenin tutumuna da bağlıdır. Bazı anneler alıştırma yapmayı, bağımsızlığı ve özerk olmayı teşvik eder, bazıları ise engeller.

c.Yeniden Yakınlaşma Alt dönemi:

Onbeşinci ve yirmidördüncü aylar arasındadır. Bu dönem üçe ayrılır.

- 1.Yeniden yaklaşmanın başlangıcı,
- 2.Yeniden yaklaşma krizi
- 3.Krizin bireysel çözümleri (bunların sonucunda çocuğun kendisine özgü örüntüleri ve kişilik özellikleri oluşur ve çocuk dördüncü alt döneme girer).

Onbeşinci aylarda iki ayak üzerinde serbest hareket edebilmesi ve bilişsel gelişimin, sembollerle düşünebilmenin başlaması nedeniyle çocuk anneden ayrılığını iyice fark etmektedir. Alıştırma alt evresinin başlıca özelliği olan annenin varlığına olan ilginin görece azalması, artık yerini annenin nerede olduğuyla sürekli ilgileniyor görünme ve etkin yaklaşma davranışına bırakır (2).

Çocuk ayrı oluşun farkındalığının başlangıcıyla birlikte, annenin isteklerinin hiç de her zaman kendisinininkilerle özdeş olmadığını kavrar. Bu kavrama küçük çocuğun kendini “dünyanın tepesinde” hissettiği alıştırma evresinin büyüklük ve tümgüçlülük duygularını büyük ölçüde sarsar (2). Ayrılığın ve sınırlılıkların farkına varılmasıyla hem kendine olan sevginin, özgüvenin azalması tehdidi, hem de kendi güçlerine inancın çökmesi tehdidi belirir. Bir yandan yeni gelişen özerkliğini genişletmek istemektedir. Ama öte yandan anneden ayrı olma duygusu acı verici olduğu için buna karşı koymak ister. Bu durum çocuğun anneye bir yapışan, bir kaçıp giden tutumuyla belirli bir krize yol açar (17). Bu dönemin ayırt edici özelliği anneyi uzağa itmek ve ona yapışmak arasında hızla gidip gelmektir. Anneyi kendiliğın bir uzantısı olarak kullanmak, ayrı oluşun acı veren farkındalığının bir biçimde yadsınması sürecidir (2).

Bu dönemde çocuğun karşısına çıkabilecek bazı olası engeller vardır. Bunlar:

1-Sevgi nesnesinin düş kırıklığına uğraticı ve ulaşılamaz ya da aşırı derecede tutarsız ve müdahaleci olması,

2-Omnipotans duygusunu birden söndürecek şekilde çok ani ve acı verici şekilde yaşanan çaresizlik,

3-Aşırı derecede, birikici ya da ani örselenme,

4-Kastrasyon tepkisinin narsisistik yarasını olağan dışı boyutlarda yaşama.

Bu gibi durumlarda yeniden yaklaşma krizi yoğun ambivalansa ve nesne dünyasının “iyi” ve “kötü” olarak bölünmesine yol açabilir. Ayrıca yeniden yaklaşma alt dönemi bir saplanma noktası haline gelirse ileride gelişmesi beklenen Ödipus karmaşasına ve çözümüne engel olabilir (17). Yeniden yaklaşma krizinin çözülmesi, benlik saygısının (self-esteem) ve kendilik duygusunda sürekliliğin (self-constancy) ortaya çıkması ve gelişmesi bakımından da önemlidir.

Yeniden yakınlaşma krizi, küçük çocuğun Maurice Bouvet’in “en uygun uzaklık” olarak tanımladığı, anneye arasındaki en uygun, kendisinin en iyi biçimde işlev görebileceği uzaklığı bulmasıyla birlikte yatışmaya başlar.

Yeniden yakınlaşma alt döneminde annenin duygusal ulaşılabilirliği kadar önemli bir başka etken de baba ile ilişkidir. Baba çok erken dönemlerden beri bir sevgi nesnesi olarak, anneden tamamen farklı bir kategoride yer almaktadır. Bebek çok erken dönemlerde bile babanın anne ile özel ilişkisini algılar. Bu algı ayrılma-bireyleşme dönemi ve daha geç preödipal dönem için önemlidir. Çocuğun ambivalansı ve regresif eğilimleri özellikle anne ile ilişkilidir. Baba ise güçlü, anneden ayrı, yardım eden bir yandaş gibi algılanır. Baba anne-çocuk ilişkisindeki ambivalansı yumuşatır ve özerk gelişimi teşvik ederek çocuğun regresif eğilimlerine karşı savunmasını sağlar, ayrıca önemli bir kişi olarak özdeşim için kendini sunar. Bu dönemde anne ve babanın tutumlarıyla özdeşleşmenin bir çok belirtisi görülür. Kısmi içselleştirme, çocuğun ayrı oluşun farkındalığı arttıkça hissettiği artan zedelenebilirlikle başa çıkmakta ya da ona karşı kendini savunmakta kullandığı bir yoldur (2).

Annenin yardımıyla çocuğun düşünce süreci ve gerçeği değerlendirme yetisi yavaş yavaş gelişir. Annenin ayrılma ve bireyleşmeyi destekleyici tutumu ve çocuğun kriz dönemindeki ambivalansına katlanabilmesiyle duygusal olarak nesne sürekliliğinin yoluna girilmiş olur. Bunların gerçekleşebilmesi için yeniden yakınlaşma krizinin çözülmüş olması gereklidir. Bu krizin çözülmesi ya da çözülememesi yaşamın daha sonraki dönemleri için bir çok bakımdan belirleyici olmaktadır.

Bu dönemin sonunda çocuk, ayrı ve yaşayan bir varlık olarak kendisinin farkındadır. Aynı zamanda cinsel kimliği belirir. Ancak bu oluşum fallik-ödipal döneme kadar tamamlanmaz.

Yeniden yaklaşma krizinin çözülmesiyle, bölme düzeneğinin yerini bastırma alır. Yeniden yaklaşma döneminin en önemli sorunlarından olan ambivalans ve “bölme” çözülemezse kendilikteki ve nesnelere ilgili süreklilik duygusu ve psişik yapının gelişimi bozulur, ödipal çatışmaların çözümü güçleşir. Böylece gizil dönem ve ergenlikte ya narsisistik yönde nevrotik semptomlar gelişir ya da borderline belirtiler ortaya çıkar (2)

d-Bireyliğin Sağlanma ve Duygusal Nesne Sürekliliğinin Başlangıcı:

Yirmidördüncü ve otuzaltıncı aylar arası ve ötesinde yer alan bu alt dönemin ayrılma-bireyleşme açısından iki ana hedefi vardır:

1-Bazı yönlerden yaşam boyu sürecek özellikleri bulunan belli bir birey olma niteliğinin kazanılması,

2-Belirli bir dereceye kadar nesne sürekliliğinin kazanılması (2)

Kendilik açısından, benin kapsamlı bir yapılanması ve üstben öncüllerinin oluşmaya başladığını gösterecek şekilde ebeveynin taleplerinin içselleştirilmesinin açık işaretleri görülür (2). Duygusal nesne sürekliliğinin kurulması, annenin sürekli, olumlu olarak yatırılmış, içsel bir imgesinin içselleştirilmesine bağlıdır. Bu, çocuğun orta derecede gerginlik ve rahatsızlığa rağmen anneden ayrı olarak işlev görmesine izin verir. Nesne sürekliliği iyice geliştikten sonra içgüdüsel gereksinim ya da içsel hoşnutsuzluk durumundan bağımsız olarak oldukça istikrarlı kalabilen güvenilir bir içsel tasarımın varlığı, fiziksel yokluğu sırasında annenin yerini hiç değilse kısmen doldurabilir. Bunun başarılması sayesinde geçici ayrılık uzatılabilir ve bu ayrılığa daha iyi tahammül edilebilir (2). Çoğunlukla üç yaşındaki normal bir çocukta nesne sürekliliği yeteri kadar sağlanmıştır (11).

Ayrılma-bireyleşme sürecinin bu alt dönemi diğerlerinden farklıdır, belli bir noktada sonlanmaz. Çünkü “iyi” kendilik ve nesne tasarımları ile “kötü” kendilik ve nesne tasarımları hiçbir zaman yüzde yüz birleşmezler (18).

Üçüncü yıla kadar, her çocuğun yaşamında, annesinin değişik derecelerde empatik kişiliğine ve annelik kapasitesine bağlı olarak, şimdiye kadarki yaşantılarının sonucunda oluşmuş belli bir ruhsal yapılanma meydana gelmiştir (11).

2. ERGENLİK KAVRAMI

Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimsel değişikliklerle karakterize, çocukluk ve erişkinlik arasındaki bir köprü, kişilik gelişiminde bir dönüm noktasıdır.

Ergenliğin biyolojik başlangıcı, beden büyümesinde ve fiziksel seksüel gelişimde hızlı artışın meydana gelmesiyle olur. Ergenliğin psikolojik başlangıcı ise, bilişsel gelişimde bir artış ve kişilik gelişiminde bir yoğunlaşmanın başlamasıyla olur. Sosyal olarak ergenlik genç erişkinlik rolüne hazırlığın yapıldığı dönemdir (19).

Ergenlik, hızlı büyüme, cinsel dürtü artışı, kimliğin henüz tam olgunlaşmamış olması ve toplumsal yerin henüz kesinleşmemesi, aileye bağımlılığın sürmesi gibi etkenler nedeniyle, sorunlarla yüklü fırtınalı bir dönemdir. Bu dönemde erken çocukluk dönemi çatışmaları yeniden yaşanır, ödipal duygular alevlenir. Ödipal duygular, ensest duvarını zorlayan eğilimler sanki yeni baştan yaşanırken ergenlerin bocalamalara, kaygılara düşebilir. Bir yandan bağımsız olmaya, anne ve babadan kopmaya çalışan ergen, bir yandan da onlara bağımlılığın etkisi altındadır. Bu bocalamaların şiddeti genel olarak ergenin daha önceki dönemleri sağlıklı geçirip geçirmemiş olmasına, biyolojik yapısına, aile ve toplum tutumlarına göre değişebilir (6).

Ergenlik kavramı çok eski çağlardan bu yana merak konusu olmuştur. Tarihsel açıdan baktığımızda ergenlik olgusunun 19. yy.dan başlayarak ortaya çıktığını görüyoruz. Aristo, günümüzden yaklaşık olarak 2300 yıl önce gelişim sürecini bebeklik, çocukluk ve ergenlik olarak üç döneme bölmüştür. Aristo'ya göre; 14 ile 21 yaşları arasında yer alan ergenlik dönemi, bireyin seçimler yaptığı dönemdir. Ergen, kendi isteği ve iradesiyle seçimler yaparak hem uzun vadede olumlu bir kişilik geliştirir, hem de kendi kişiliğinin oluşumuna aktif olarak katılmış olur. Aristo'nun çizdiği bu ergen tablosu pek çok açıdan günümüzdeki ergeni çağrıştırmaktadır. Kiell, M.S. 120 yılından günümüze uzanan dönem içerisinde, çok çeşitli kültürlerden topladığı, ergen gelişimi ile ilgili belgelere dayanarak, bunalımlı bir ergenlik döneminin tüm kültürlerde ve tüm zamanlarda var olduğunu savunmuştur.

Ergenlik psikolojisi konusundaki ilk bilimsel eseri Hall 1904'te yazmıştır. Hall'a göre; nasıl ki Darwin kuramına göre ilkel mağara insanı, belli dönemlerden geçerek ve gelişerek bugünkü insanı oluşturmuşsa, yarı ilkel, yarı barbar bir varlık olan çocuk da sonradan medenileşerek çağdaş bir insan olacaktır. Hall'a göre insanın kişiliği pubertede oluşmaya başlar ve ancak ergenlik döneminde insan ırkının bir üyesi olarak yeniden doğar. Böylece Hall tüm ilgisini "yeniden doğum" kavramında yoğunlaştırmıştır. Bu dönemin büyük karışıklıklar ve fırtınalar dönemi olduğunu ilk vurgulayan Hall olmuştur (20).

Piaget'e göre ergenlik döneminde formal işlemsel düşünce gelişmeye başlar. Bu dönemin özelliği, ergenin soyut olarak düşünebilme, kavramları tanımlama yeteneğinin gelişmiş olmasıdır. Bu dönemde kişinin düşünmesi biçimsel, fazlaca mantıklı, sistematik ve sembolik tarzda işler. Soyut düşünme ergenin felsefe, din, ahlak ve siyaset gibi çeşitli konularla ilgilenmesi şeklinde görülür (1).

Kişilerarası ilişkiler kuramının savunucularından Sullivan, ergenlik öncesi, ilk ergenlik ve geç ergenlik olarak üç gelişim dönemi tanımlamıştır. Önceki dönemlerde erişkine bağımlıyken, bu dönemde, eşitlik, ortaklık ve karşılıklı alıp vermenin egemen olduğu ilişki biçimleri belirir. İlk ergenlik dönemi, karşı cinse yönelik duygularla yüklüdür. Cinsel ilişki gereksinimiyle yakın ilişki gereksinimi birbirinden ayrılmaya başlar. Geç ergenlik dönemi ise, toplumsal bir varlık olmanın gereği olan görev ve sorumlulukları üstlenmenin başladığı dönemdir (21).

Anna Freud'un öncülüğünü yaptığı psikanalitik yaklaşımın temel görüşü, buluş çağıyla yeniden ortaya çıkan güçlü cinsel dürtüler karşısında kendini savunmaya çalışan güçsüz bir benlik kavramı üzerine kurulmuştur. Bu görüşe göre, gizlilik dönemini takip eden ergenlik döneminde ergen, bir yandan yeniden gündeme gelen tehditkar ödipal çatışmayla başetmeye, diğer yandan ise benliğini anne-babasından ayırttırmaya, bağımsızlaştırmaya çabalamaktadır. Dolayısıyla, ergenlik dönemi benlik için çatışmalar, çelişkiler, kaygı, stres ve karışıklıklarla dolu, bunalımlı ve fırtınalı bir dönemdir (22).

Ergenlik döneminde olup bitenleri ve psikiyatri kliniklerine başvuran ergen hastaların sorunlarını anlamak açısından Erikson'un kimlik kuramı büyük değer taşır (23). Psikososyal gelişim kuramını tanımlayan Erikson da Anna Freud'la aynı doğrultuda, ergenlik bunalımını "normatif" olarak kabul etmiştir, gencin nasıl bir insan olduğu, hayat boyu sürececek yolunu çizmek ve neler yapmayı istediğini içermek üzere, kendi kimliği hakkında açık bir tabloya ulaşmasının önemini vurgulamıştır. Önce buna kimliğin şekillenmesi (identity formation) adını vermiştir. Gencin "ben kimim, ben neyim" sorularına artık bir bocalama içine düşmeden açık bir yanıt bulabilmesini, yani kendi kimliğini tanıyabilmesini ve bu kimliği çatışmasız kabul edebilmesini kimlik duygusu adıyla tanımlamıştır. Buna ulaşmadaki bocalamalarını, yani toplumsal yerini, hayat boyu sürececek olan yönünü, amacını saptayabilme ve cinsel kimliğini tanıma-yerine oturtma yolundaki bocalamalarını da kimlik bunalımı (identity crisis) adıyla tanımlamıştır (6, 20).

Erikson'a göre kişilik gelişimi, zamanı geldikçe birbiri üzerine binen sekiz aşamada gerçekleşir. Her evrede bir olumlu bir de olumsuz öge ayrışıp olgunlaşır. Bu iki karşıt duygu arasındaki çatışma, o evreye özgü bunalımın konusunu oluşturur. Evrenin sonuna doğru hangi duygunun başatlık kazanacağı belli olur. Gelişimin yönünü belirleyen psikososyal bunalımların nasıl çözüm bulunduğu, ilerde yaşanacak bunalımların ne yönde çözümleneceğini az ya da çok belirler. Belli bir evrenin içindeki birey daha önceki gelişim evrelerine özgü bunalımları yeniden yaşayabilir yani bir anlamda önceki evrelere gerileyebilir. Kimlik bunalımının olağan akışında, genel olarak olumlu yaşantıların egemenliği söz konusudur. Ama hep böyle olması da beklenmez. Olumsuz yaşantıların da ergenlik çağı boyunca zaman zaman öne çıkması beklenen bir şeydir. Bir anlamda her ergen olumlu yaşantıların desteğindeki kimlik duygusuyla, olumsuz yaşantıların eşliğindeki kimlik bocalaması arasında gidip gelir (23).

Mahler tarafından, ilk üç yaşta nesne sürekliliğinin oluşması olarak tanımlanan ayrılma bireyleşme sürecinden sonra Peter Blos da, ergenliği ikinci ayrılma bireyleşme süreci olarak tanımlamıştır (24). İki dönemde de ortak özellik büyüme ve olgunlaşma ile uyumlu olarak ortaya çıkan ruhsal yapılardaki değişikliklerdir.

Özetlenecek olursa, yirminci yüzyılın ilk yarısında ergenlik döneminin, psikopatoloji sınırlarını zorlayan, bunalımlı, çatışmalar ve çelişkilerle dolu bir karışıklık dönemi olduğu düşünülmüştür. Günümüzde daha çok bir geçiş dönemi olarak algılanan ergenlik dönemi, buluş çağıyla başlamakta, yetişkin kimliğinin oluşmasıyla sona ermektedir. Diğer bir deyişle birey çocuk olarak başladığı ergenlik döneminden bir yetişkin olarak çıkmaktadır .

Çocukluktan yetişkinliğe bu geçiş süreci dünya üzerindeki çeşitli toplum ve kültürlerde farklı şekillerde yaşanmaktadır. Bu farklılıklar, toplumsal yapı ve kültür açısından büyük farklılık gösteren topluluklar arasında daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır (18).

3. PSİKANALİTİK BAKIŞ AÇISIYLA İKİNCİ BİREYLEŞME DÖNEMİ- ERGENLİK

Aşağıda ayrıntılı olarak açıklanan ikinci bireyleşme kuramı Peter Blos tarafından tanımlanmıştır.

Blos'a göre; puberte boyunca ortaya çıkan büyüme ve farklılaşma şeklindeki biyolojik süreç, organizmanın yapısı ve işlevselliğindeki değişikliklere neden olur. Bu değişiklikler tipik ve belli bir sırayı takip eden bir düzen içinde ortaya çıkar ve

olgunlaşma adını alır. Bu durum ergenlikte ortaya çıkan psikolojik değişikliklere de uygun düşer. Psikolojik değişiklikler de gelişimsel bir kalıp izler, ancak sırası değişiktir. Pubertal olgunlaşma ile ergenin psikolojik değişim ya da uyumunun bütünleşmiş hale gelmek için kesiştiği noktada ergen gelişiminin kritik durakları ortaya çıkmaktadır. Blos, bu durakları klinik ve kuramsal olarak ergenlik dönemi evreleri olarak tanımlar (7). Bunlar ilerleyici gelişimin yapıtaşlarıdır ve her bir evreye özgü bir çatışma, olgunlaşma ile ilgili bir görev ve çözümle belirlidir. Tüm bunlar da bir sonraki daha yüksek düzeydeki olgunlaşmanın önkoşuludur (25).

Blos ergenliği kendi bütünlüğü içinde ikinci bireyleşme dönemi olarak görmeyi önerir (7). Birinci ayrılma-bireyleşme süreci üçüncü yaşın sonunda nesne sürekliliğinin kazanılması ile oluşur. Bebeklikte olan, bireyleşmiş bir çocuk olmak için sembiyotik membrandan doğmadır ("yumurtadan çıkma") (26). Ergenlikte ise bireyleşme, aile bağımlılığından ayrılma, geniş anlamda toplumun, basit olarak erişkin dünyasının bir üyesi durumuna gelmek üzere infantil nesne bağlarının kaybolmasıdır. İçselleştirilmiş sevgi ve nefret nesnelere çözülme, ergenlikte aile dışı sevgi-nefret nesnelere bulma yolunu açar (7).

Ergenin bireyleşmesi, içselleştirilmiş infantil nesnelere duygusal ayrışma ve buna bağlı yapısal değişikliklerin bir yansımasıdır. Bu sürecin karmaşıklığı zaman zaman analitik ilginin merkezi haline gelmiştir. Infantil içselleştirilmiş nesnelere başarılı bir ayrışma olmadan, dışarıda yeni aile dışı sevgi nesnelere bulunabilmesi olanaklı değildir. Aslında ego bu sürecin içinde aktif olarak yer alır. Çünkü ergenliğe kadar ebeveynin egosu çocuk için seçici olarak kullanılabilir durumdadır. Ergenlikte infantil libidinal bağımlılıklardan çözülme ile birlikte, gizlilik döneminin alışılmış ego bağımlılıkları da reddedilir. Bu nedenle ergenin ego zayıflığı, sadece dürtülerin gücündeki artıştan kaynaklanmaz, daha geniş anlamda ebeveynin ego desteğinin çözülmesine de bağlıdır (7).

İnfantil nesne bağlarının kopması, olgun ve yaşa uygun nesne ilişkilerinin kurulabilmesi için bir yol açılmasını sağlar. Birçok ergen için bağların koparılması süreci bir mola gibi işlev görür, geçici bir durumdur, progresif gelişme yeniden başlayınca kadar sürer, ancak daha sonra sona erer. Ancak bazıları için bir yaşam biçimi haline gelir ve ergen, regresyon durumu içerisinde kalır, progresyon yapılamaz (7). Ergenlik dönemi, bebeklik ve çocukluk dönemlerinde tahammül boyutlarını aşan tehlike durumlarıyla (id-superego ve gerçeklikle bağlantılı olarak) hesaplaşmak için ikinci bir şans olarak anlaşılabilir.

Bazı ergenler, ergenliklerinin hata veya hayal kırıklıkları için ebeveynlerini suçlar veya kontrol edilemez mutlak ve nihai güçlerin, çeşitli sıfat ve ünvanlarla yaşamı yönettiğini düşünürler. Bu güçler karşısında böyle bir konum alan ergenin bunlara karşı koyması mümkün olmaz ve bunun yerine ergen, işi tanrıya bırakan bir amaçsızlık sergiler. Aslında karşı koyabilme, olgunlaşmanın göstergesidir. Sadece reddetme ve değersizleştirme yoluyla ayrılmanın mümkün olduğu içsel nesnelere ayrılmadaki bir yetersizlik durumu, yabancılaşma duygusuna neden olur (7).

Üstbenlik, postödüpal dönemde esnekliği olmayan bir yapıdır ve bu yapı ergenlik boyunca belirgin bir reorganizasyona uğrar. Ödüpal ve preödüpal nesne ilişkileri içindeki üstbenlik ergendeki köklü değişimden payını alır.

Ergenlik dönemi boyunca benlik ve üstbenlik işlevlerinin, infantil nesne ilişkileri ile yeniden iç içe geçmesi gözlemlenebilir. Ergenlikteki en zorlu görev, regresyon yoluyla psişik yeniden yapılanmanın başarılmasıdır. Blos'un bildirdiği üzere Hartmann bu gelişimsel durumu "regresif uyum" olarak formüle etmiştir. Bu uyumsal model yaşam boyunca birçok durumda ortaya çıkabilir. Ergenlik benlik ve dürtü regresyonunun normal gelişimin zorunlu bir ögesi olarak ortaya çıktığı tek dönemdir. Yani ergen regresyonu gelişimin hizmetinde bir durum olarak ortaya çıkar. Bu yapısal değişikliklere ulaşılması ergenin bireyselleşmesi olarak kavramsallaştırılmıştır ve psişik yeniden yapılanmasında libidinal yatırımın infantil nesne tasarımlarından çekilmesinin belirgin rolüne vurgu yapılmıştır. Döneme özgü regresyon geçici uyumsuz tehlikeleri başlatır ve ergenlikteki yüksek ruhsal değişkenlik durumunu devam ettirir. Bu durum karmaşık davranışların çoğunun ve emosyonel türbülansın nedenidir (7).

Psişik yeniden yapılanma süreci içinde yalnızca dürtü regresyonu değil, ergen bireyleşme sürecinin evrensel bir yönü olan benlik regresyonu da gözlemlenmektedir. Benlik regresyonu; terkedilmiş ya da kısmen terkedilmiş, bir zamanlar stresle baş etmede güvenli ve korunaklı olan ilkel benlik durumlarının yeniden yaşantılanması demektir. Benlik regresyonu her zaman ergenlik sürecinde mevcuttur, ancak yalnızca savunmaya yönelik olursa bireyleşmenin gelişmesini engeller. Ergen benlik regresyonunun, benliği ciddi bir teste maruz bıraktığına şüphe yoktur. Erken çocukluğun ciddi olarak bozuk benliğine regresyon, geçici ya da kalıcı bir psikotik bozukluğa yol açar (7).

Ergenin "ben kimim" şeklindeki öznel yaşantısı sayısız karmaşalar içerir ve benlik kaybı ve benlik fakirleşmesi ya da güçsüzlüğü olarak kavramsallaştırılan

durumu yansıtır. Bu nedenle benlik kaybı ergenlik dönemi boyunca psikolojik bütünlüğe sürekli bir tehdit olarak varlığını sürdürür ve sapkın gibi görünen, fakat çılgınca uygunsuz bile olsa, gerçekliğe dönüş için bir çaba içinde, ergenlik sürecini devam ettirme çabası olarak değerlendirilmesi gereken davranış şekillerine yol açar. Ergenin bireyleşmesi sürecinde sapkın, bozuk davranışlar ortaya çıkabilir. Böyle uç önlemler psişik yapıyı regresif çözülmeye karşı korumak için ergen tarafından kullanılır. Hem benlik hem de dürtü regresyonu olmak üzere, regresyon sorunu ergenlik dönemi boyunca ara vermeden devam eder. Bu regresif hareketler erişkin döneme ulaşılmasını mümkün kılar. Ergenin kendilik ve gerçeklikle ilgili deneyleri, duyguları ve düşünceleri, eğer her şey yolunda giderse kalıcı ve net bireyselleşmeyle sonuçlanır. Örneğin meslek seçimi böyle önemli bir gerçekleşmeyi gösterir.

İçselleştirilmiş ebeveynden ya da ebeveyn nesne tasarımlarından bağımsızlaşmayla gelen ilk coşku, iç nesnelerin kaybını izleyen depresif bir duygulanımla bütünleşir. Bu nesne kaybına eşlik eden duygulanım, yas durumuna ve yasın işlenmesine benzetilebilir (7).

Ergenlik sürecinde infantil nesnelere çözümlenme ve infantil benlik durumlarını terketme, gelişimin erken evrelerine geri dönmeyi gerekli kılar. Yalnızca çocukluk emosyonel katılımlarının ve eşlik eden benlik durumlarının (fantaziler, başetme tarzları, savunmaya yönelik organizasyon) yeniden canlandırılması yoluyla, içsel nesnelere çözümlenme gerçekleşebilir. Bu başarı, her ikisi de süreçleri boyunca uyumsuz önlemleri devreye sokan dürtü ve benlik regresyonuna bağlıdır.

Blos, "ikincil nesne sürekliliği"nin kazanılmasını, üstbenlikte yerleşmiş ölküleştirilmiş tümgüçlü ebeveyn tasarımlarının gerçeğe yakınlaştırılması süreci olarak görmektedir. Ergenliğin daha geç dönemlerinde ergen, geçmişteki ebeveyni şimdiki daha gerçekçi ebeveyn tasarımının ışığında yeniden değerlendirir. Böylece ölküsel nesne ve kendilik tasarımlarını dış gerçeğe uyacak şekilde değiştirir. Bireyin gerçekçi potansiyeline uygun ölküsel amaçlar içselleştirilirse erişkinlikteki benlik ideali ile kendilik tasarımları benzerlik gösterir ve özgüven duygusu tutarlı bir biçimde sürdürülebilir (7).

Blos ikinci bireyleşmenin ergenlik sürecinin yapısal problemlerine ışık tutacağını ümit etmiştir. Çünkü bu kavram, regresif ilkelleşme ve progresif farklılaşma karşıt eğilimleriyle ilişkilidir, hatta bunları sentezler, böylece ergenlik paradoksu açık ve anlaşılır hale gelebilir (7).

Ergenlik döneminde görevlerin başarılı şekilde tamamlanması çocukluktan kalan görevlerin tamamlanmış olmasına ve erişkinlikteki görevlere hazır olmaya bağlıdır. Blos'a göre, bu görevler başarılı ayrılma-bireyleşme yoluyla başarılır. Ergenler ayrılma-bireyleşme sürecinde büyük bir ambivalansla yüz yüze gelirler. Onlara erişkin sorumluluklarını taşımak için yeni özgürlükler verilir (25). Bu durum bağımsız olmakla ilgili karışık duygular ortaya çıkarır. Ergenler bağımsızlık isteğiyle çocukluktaki güvenliğe sahip olma arasında bocalarlar. Onlar henüz yetişkin değildirler, ancak artık çocuk da değildirler (10).

Blos (1967) ve Steinberg ve Silverberg (1986) ayrılma-bireyleşmeyi gelişen otonominin hizmetinde ebeveynlerle bağın çözülmesi olarak tanımlamışlardır. Bu bağın çözülmesi de, ayrılmadan çok ergenin çocukça bağımlılıklardan vazgeçtiği bir süreç olarak tanımlanmıştır (7,27). Blos'a göre, ergenler aile bağımlılıklarını koparmalı, içselleştirilmiş ebeveynin etkilerinden kurtulmalı ve yetişkin dünyasında farklı bireyler olarak gelişimsel bir yön çizmelidir (24). Başka bir deyişle, ergenin bireyleşmesi, ergenin ailesine bakışının değişmesiyle, güvenli ebeveyn içe alımlarının uygun derecede bağımsızlık ve deidealizasyonla değişmesiyle meydana gelir (9) ve yine Blos'a göre bireyleşme, büyüyen insanın ne yaptığı ve ne olduğu konusunda giderek artan sorumluluk almasıdır (7).

Blos dışında diğer birçok kuramcı da ergenlikteki ikinci bireyleşme konusuna katkıda bulunmuşlardır. Nesne ilişkileri kuramı, Kohut'un gelişimsel self teorisi (28), Erikson'un psikososyal teorisi ve aile sistemleri teorisi gibi kuramların hepsi genç erişkinin ebeveynlerinden daha bağımsız hale gelirken emosyonel, davranışsal ve kognitif olarak daha fazla sorumluluk alma ile başa çıktığını vurgulamışlardır. Bu teorilere göre, bu süreç bir seri gelişimsel görevi içerir ve eğer başarılırsa, ebeveynlerle ilişkide çocuk rolünden kurtulmada ergene yardım eder (29).

Nesne ilişkileri kuramcıları, bireyleşmenin erken çocukluk süresince ve daha sonra tekrar ergenlik süresince olduğuna ve çocukluktaki güvenli bağlanma deneyimleri temeline dayandığına işaret eder (9).

Psikososyal gelişim kuramını tanımlayan Erikson bu fiziksel ve psikolojik ayrılığı, ergenin ailesinin dışında yakın ilişkiler kurmasını sağlayan, gelişimsel bir görev olarak tanımlamıştır (30).

Josselson'un çalışmaları Blos'un teorik çalışmalarını genişletmiştir. Josselson da çocukluk ayrılma-bireyleşmesinin alt dönemleri üzerine ergen gelişimi alt dönemlerini oturtan bir şema önermiştir. Josselson'a göre yeterli bireyleşmeyi

sağlayan ergenler seçimlerinde ve yaşamlarında yeterli güce sahip oldukları duygusunu içselleştirmiş olacaktırlar. Çocuk ve ergen ayrılma-bireyleşmesinin kritik noktası yeniden yakınlaşma alt dönemidir. Bu alt dönem boyunca, bağımlılık ve ayrılığın iç içeliği vardır. Aileden erken ayrılma girişimleri, ebeveyn-çocuk ya da ebeveyn-ergen ilişkilerinde yeniden yakınlaşma ile karakterize bir gelişme sağlar. Bu durumda ergen sıklıkla geç ergenlik döneminde ebeveyniyle daha yakın bağlar ister. Çocukluk yeniden yakınlaşma alt döneminde bakım verenden uzağa doğru erken fiziksel adımlar, tekrar başlangıç yerine dönmeyle dengelenir. Ergen yeniden yakınlaşmasında, ebeveynlerden erken davranışsal ve duygusal uzaklaşmalar, ebeveynin fikirleri ve desteğiyle tekrar ilgilenilmesiyle dengelenir (3).

Kolej öğrencilerinin ebeveynleriyle bağlanmalarının araştırıldığı çalışmalarda, iyi bir ayrılmanın ve gelişimin, bağıllığın uyuma yönelik formlarını da içerdiği gösterilmiştir (8).

Çağdaş literatürdeki baskın eğilim, ayrılma-bireyleşmeyi kendiliğinden belirlenmesi (self-determination) ihtiyacı ve kişilerarası bir etkileşim olarak görmekte ve ebeveynle bağlantıların tekrar gözden geçirilmesi bağlamında ele almaktadır (31).

Bireyleşme, Anderson ve Fleming tarafından da içsel, ergenin psikolojik olarak kendini ailesinden ayırdığı ve kendini farklı bir birey olarak ortaya koyduğu subjektif bir süreç olarak tanımlanmıştır (8,32).

Aile sistemleri teorisyenleri Anderson ve Sabatelli (1990), ailelerdeki bireyleşmeye en iyi "ayrışmak" olarak bakılabileceğini, aile sistemi tarafından ailenin tolere edebileceği bireyleşme ve yakınlığa bağlı olarak aile üyeleri arasındaki mesafenin ayarlanacağını belirtmektedirler (33).

Yüksek düzeyde ayrışmanın olduğu bir ailede, üyeler sürekli bir sevgi, onaylanma ve diğerinden yakınlık arayışına daha az ihtiyaç duyacaklardır ve bu ihtiyaçları yerine getirmedikleri için diğerlerini daha az sorumlu tutacaklardır. İyi ayrışmanın olduğu ailelerde üyeler diğerleriyle yakınlıklarını sürdürerek bireyselliklerini ortaya koyabilirler. Ayrılma ve bağlanma arasında denge olmayan ailelerde ergen gelişimi engellenir (34).

Quintana ve Kerr'e göre, ergen ayrılma-bireyleşmesiyle ilgili Bloss'un tanımlamaları sıklıkla, ergen gelişiminin, ilişkilerde özellikle ebeveyn-ergen ilişkilerinde, bağımlılıktan bağımsızlığa doğru geliştiğini kanıtlamak için kullanılır (8, 21,24).

Akhtar'a göre, ergenlik döneminde, kendilik ve nesne sürekliliği sorunları bir kez daha bütün kuvvetiyle yüzeye çıkar. Dürtülerin fıskırdığı bu gelişimsel dönem regresyonu destekler. Her iki cinsiyetteki ergen, ödipal çatışmalardan uzak durmaya eğilimlidir, kontrol, otonomi ve mesafe sorunları üzerinde mücadele eder. Regresif eğilimler infantil kendilik ve nesne ilişkilerini yoğunlaştırır. Bir yandan daha önceki nesne ilişkilerinin reddedilmesi, daha yaşa uygun ilişkilere yol hazırlarken diğer yandan regresyon, üküleştirme ve değersizleştirmeyi içeren terk edilmiş benlik durumlarına bir geri dönüşe izin verir. Bir yandan üstbenlik şeklinde içselleştirilmiş olan daha önceki ebeveyn ahlaki değerlerinden ısrarlı bir şekilde kopmaya çalışırken, diğer yandan akranların değerlerine kuvvetli bir dayanma vardır. Deneme özdeşimleri ve rol deneyleri bu ikinci bağlamda benlik otonomisini kısmen genişletirken, olgun kendilik tasarımı da yoğunlaştırır. Aynısı nesne tasarımları için de geçerlidir. Primer sevgi ve nefret nesnelereyle bağlantının çözülmesi süreci içinde geçici olarak bölünmüş nesne ilişkilerine regresyon vardır. Döneme özgü ensestöz olmayan nesnelere libidinal yatırımların mümkün olabilmesi için, ebeveyn nesne tasarımlarından libidinal enerjinin geri çekilmesi gerekmektedir. Bu duruma yükselen narsisizm eşlik eder. Gelişime yönelik eğilimler baskın olmaya bir kez başlayınca, nesne ilişkileri kapasitesi de derinleşebilir. Gerçekten de ambivalans sonrası nesne ilişkilerinin kuvvetlendirilmesi ergenlik döneminin en son görevi olarak kalır (35).

Ebeveynlerden yeterli derecede ayrılmayı başarmak kimlik oluşumunu ilerletir, bireye kişisel becerilerini geliştirme fırsatı verir ve erişkin rol ve yükümlülükleri için gerekli sorumlulukları alabilme becerisini sağlar (9,33).

Odağ'a göre; ergenlik dönemi, suçluluk, korku, utanma ve çekilme duygularının en yoğun olduğu dönemdir. Bu nedenle ergenler anne ve babadan uzaklaşma yaşarlar. Aynı zamanda erişkin olma korkuları da yoğundur (5).

4. AYRILMA-BİREYLEŞMENİN PSİKOPATOLOJİYE ETKİLERİ:

Blos, ergenlikte ayrılma-bireyleşme sürecini kuramsal olarak açıkladığında bu sürecin, ergenlikte ve erişkin yaşamda görülen davranış özellikleri ve psikopatolojiyle olan ilişkisini de ortaya koymuştur. Blos'dan sonra da çeşitli araştırmacılar tarafından ergenlik ayrılma-bireyleşmesiyle ilgili yapılan çalışmalarda psikopatolojiyle ilişkiye dair ipuçları elde edilmiştir.

Blos'a göre; ebeveynlerden fiziki ayrılma veya sosyal rolde, giyinme ve saç stilinde, özel ilgilerde, ahlak seçimi konularında kutuplaşma, ergenin bireyleşme

sürecinin bazı kritik evreleri boyunca psikolojik bütünlüğü idame ettirebildiği anlamına gelir.

Blos, çocukluk dönemindeki bireyleşmedeki bir duraklamanın, nesne dünyasından geri çekilme yani psikotik bozukluk şeklindeki her türlü narsisistik patolojiyle sonuçlanabildiğini belirtmiştir. Ergenlikteki ayrılma-bireyleşme sürecinde yaşanan regresyonun ise anksiyeteye neden olduğunu bildirmiştir (7).

Blos, ergenlikteki nesne açlığı ve benlik fakirleşmesi gibi geçici durumların, grup, çete ya da kamplaşma içinde rahatlama bulduğunu belirtmiştir. Bu sosyal oluşumların ergenin ailesinin yerini tuttuğunu, rol denemeleri şeklindeki özdeşimlere izin verdiğini, herhangi bir yeni ya da kalıcı kişisel ve yakın ilişkiye neden olmadan, çocukluk bağımlılıklarından kurtulmayı sağlayan etkileşimsel bir deney ortamı sağladığını, dahası grubun kaynaşp ve böylece çocukluk bağımlılıklarından, yasaklarından, sadakatinden özgürleşmeye eşlik eden suçluluk duygularını azalttığını belirtmiştir. Ergenlerin aktif olma, ortalıkta dolaşp durma, sürekli bir şeyler yapma şeklindeki davranışları gerçeklikle bağlantıyı çılgınca sürdürme çabası olarak açıklanabilir (7).

Blos, erken ya da orta çocukluk döneminde tedavi ettiği bazı şizofrenik çocuklardaki gelişimi izlerken, çocukluktaki patolojilerini geç ergenlik dönemde bir şekilde tekrar yaşadıklarını ve bunun da genellikle evden ayrıldıklarında ortaya çıktığını gözlemlemiştir. Erken benlik durumları bu çocuklarda tekrar aktive olduğunda, ergen regresyonunun başarısız olduğunu, çekirdek patolojinin bir kez daha alevlendiğini açıklamıştır. Ergenlik döneminde aileden duygusal çözülmedeki başarısızlığın, bu çocukların nasıl yoğun olarak ödünç alınmış bir benlikle yaşadıklarını göstermekte olduğunu, terapinin bu ergenlerin çevreden duygusal beslenme almasına yardımcı olduğunu, böylece ikinci akut hastalıkları sırasında iyi bir konumda olmalarını sağladığını, hatta iyileşmelerini mümkün kıldığını belirtmiştir. Ergenlik döneminde, psikolojik göbek kordonu kesildiğinde, erken benlik hasarı olan çocukların ergenlik bireyleşme görevi için tamamen yetersiz olan bozuk bir ruhsal yapıyla kaldığını, bu vakaların bazı ergen psikopatolojilerinin yapısal problemlerine ışık tutarken ayrıca çocukluk çağı şizofrenisinin tedavisinde bir süreklilik olması gerektiğine de işaret ettiğini belirtmiştir (7).

Regrese olmuş benlik, şov ya da spor dünyasından ünlü erkek ve kadınların idolleştirilmesi durumunda kendini ele verir. Bu bize çocuğun daha erken yıllarındaki idealize edilmiş ebeveynini hatırlatır. Onların ülküleştireilmiş tasarımları çocuğun

narsisistik dengesinin düzenleyicisi olur. Nesne libidosu gerçek ilişkilere döndüğünde, bu idollerin posterleriyle dolu yatak odası duvarlarının boşaldığı görülür.

Blos, infantil benlik durumlarının; gerçek, doğa, güzellik gibi soyutlamalar ya da politik, filozofik, estetik ya da dini doğadaki düşünce ve ideallerle bağlanma içinde görülebildiğini, din değiştirmenin benlik regresyonunun bu alanına ait olduğunu belirtmiştir (7).

Ergenlikteki benlik durumları, regresif doğaları nedeniyle, verbal durumdan eylem diline geri dönüş olarak nitelendirilebilir (çatışmaların ve dürtülerin somatizasyonuna geri dönüş). Bu durum ergenlerin, anoreksia nervosa ve psişik obezitede olduğu gibi, bazı tipik fizik yakınmalarının nedenidir. Özellikle kızlarda belirgin olmak üzere, dışının bedenini, özellikle görüntüsünü erotikleştirmesinde etkili olan da libidinal çözümlenin bir parçasıdır. Beden parçaları ya da organ sistemleri üzerine dönen nesne libidosu klinik olarak psikotik bozuklukların erken evrelerinde iyi bilinen hipokondriak duyuların ve bedenin değişmesi hislerinin oluşumunu kolaylaştırır. Yeme bozukluğu olan kadınların, yeme bozukluğu olmayan kadınlara göre, daha fazla bağlanma (36), daha fazla ayrılma-bireyleşme sorunları ve ilişkilerinde daha az otonomi ve daha fazla kendini kaybetme korkusu yaşadıkları çeşitli çalışmalarda bildirilmiştir. Rogers ve Petrie'nin Kişilerarası Bağımlılık Envanteri kullandıkları çalışmalarının sonuçları, anoreksik kadınların, anneleriyle yapışık bir ilişkiyi sürdürerek bağımlı davranışlar göstermeleri şeklindeki psikanalitik teorileri desteklemiştir. Ayrıca araştırmacılar, anoreksik semptomların, örneğin alımın kısıtlanmasının, yapışık bir ilişkide bireyselleşmeyi gösterme anlamında düşünülebileceğini belirtmişlerdir (30).

Blos'a göre; katektik aşırı enerji, yetersizlik, duygusal sığılık, ağırdan alma, erteleme ve beklenti, umudu bekletme gibi durumlar bireyleşmeden kaçınmanın göstergeleridir. Eyleme vuruk davranış, öğrenme bozuklukları, amaçsızlık, huysuzluk, negativizm şeklinde ortaya çıkan benlik çalkantıları genellikle infantil nesnelere çözülmekteki bir yetersizliğin semptomatik göstergeleridir ve bireyleşmedeki yetersizliği temsil eder (7).

Ergenin ailesini ve kendi geçmişini kabul etmek istememesinde acı verici ayrılma sürecinin bozulması söz konusudur. Bu tür kaçınmalar genellikle geçicidir. Ancak çok şiddetli durumlar söz konusu olabilir. Evden kaçanlar, çalıntı araba kullananlar, okulu terk edenler, yönünü hiçbir yer olarak belirleyip serserilik edenler, fahişelik yapanlar, madde kullananlara rastlanır. Bu ergenler genellikle kendilerini

ailelerinden, kuşaklar arasında geçerli bir iletişimin olamayacağı inancıyla uzaklaştırmışlardır (10).

Ayrılma-bireyleşme sürecinin sonunda, ergen süreci başarıyla tamamlar ise kendilik duygusuna sahip olur ve fonksiyonel bir birey olarak ailesiyle ilişkilerini sürdürmeye devam eder. Bunun tersi olarak, disfonksiyonel ayrılma-bireyleşme olduğunda sıklıkla yabancılaşma, uzaklaşmadan söz edilir ve davranış bozukluğu, sosyal ve aile normlarını reddetme ve suisid riski ile karakterizedir (36,37). Uzaklaşan, yabancılaşan ergenler sadece aile ve toplumdan değil, kendilerinden de uzaklaşıp yabancılaşırlar, bireyleşmelerini tamamlayamazlar (10).

Son yıllarda klinisyenler ve araştırmacılar ergenlikteki madde kullanımıyla bireyleşme sürecindeki bozulma arasında bir bağlantı olduğunu öne sürmektedirler (38,39,40). Araştırmacılara göre, ergenlikteki madde kullanımı, bireyleşme sürecinde ergenin kendine güvensiz şekilde ebeveynlerinden ayrılma girişimi sırasında artan separasyon anksiyetesine bir yanıt olarak ortaya çıkar (40). Benzer olarak Mijuskovic (1988), ayrılma anksiyetiyle ergenlik dönemindeki kimlik krizini ilişkili bulmuştur ve madde kullanımının, belki de önceden bütünleşilmiş aile fonksiyonlarına yabancılaşma hissiyle başa çıkmak için ortaya çıktığını belirtmiştir (9,41).

Lapsley, Rice ve Shadid ebeveyn ve ergen arasındaki güvenli bağlanmanın okul uyumu için bir ön gösterge olduğunu bulmuşlardır. Diğer bir çalışmada da ebeveynlerine güvenli bağlanan ve ebeveynlerinden destek alan ergenlerin, kimlik gelişiminde ilerleme sağladıkları gösterilmiştir (8,42).

Bu görüşe bir istisna olarak, Lapsley, Rice ve Shadid çalışmalarında aile kohezyonunun okul uyumuyla belirgin ilişkili olmadığını ileri sürmektedirler. Rice ve arkadaşları aynı zamanda ebeveynlerden bağımsızlığın da okul uyumuyla ilişkili olmadığını göstermişlerdir. Sadece ebeveyn ilişkilerinde ve ebeveyn dışı ilişkilerde olumlu ayrılma duygularının okul uyumuyla birlikte olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmaların sonucunda, okula uyumun olumlu ayrılma duyguları ve okula bağlılığın ebeveynlere bağlanma formlarıyla ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır (42).

Ayrılmışlık (separateness) ve bağlı kalmışlık (connectedness) göstergelerinin ters olarak ilişkili görünmesine rağmen, Quintana ve Kerr, bağlılığın destekleyici formlarının ayrılmanın tatmin edici formlarıyla pozitif ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Bu nedenle, çalışmalar, okul öğrencilerinin, karşılıklı güven, iletişim ve az miktarda çatışma ve soğumanın olduğu ebeveyne güvenli bağlanarak kendi ayrılma ve bireyselliklerini yansıttıkları ve kabul edilip desteklendikleri ebeveyn ilişkilerinden

yararlandıklarını göstermiştir. Deneysel ve teorik çalışmalar sonucunda, gelişimin bağımlılıktan bağımsızlığa çizgisel şekilde ilerlemediği anlaşılmıştır. Bu çalışmalardan çıkan önemli bir sonuç da, iyi bir gelişimin, ergenin bağılılığı sürdürme ihtiyaçlarını desteklemenin bireyselliğini desteklemekle birlikte olduğu durumlarda mümkün olduğudur (8).

5. ERGENLİKTE BENLİK VE ÜSTBENLİK

Ergenlikteki biyolojik olgunlaşma süreci ve buna eşlik eden artmış dürtülerin baskısı, hızlı fiziksel, bilişsel ve sosyal değişiklikler ile birlikte ergenin benlik savunmalarını ve bütünleşme işlevini tehdit eder (12). Hızlı değişim ve yeniden yapılanma yalnızca bedenin hızlı büyümesi, cinsel organların değişmesi, dürtülerin şiddetlenmesiyle sınırlı değildir, ruhsal yapı da bu evrede hızla değişir ve yeniden yapılır (43). Geç latans dönemdeki ruhsal uyumun yerini ergenlikteki dengesizlik ve gerilim alır. Ergenlikteki benliğin ana görevi ruhsal dengeyi tek, bireysel ve özerk kimlik ile birlikte bütünleşmiş, sabit bir kişilik yapısıyla yeniden kurmaktır. Bu dengeleme ve yeniden yapılanma süreci boyunca beklenmeyen ve kontrolsüz duygudurum dalgalanmaları tipiktir. Ergen, elasyon ile depresyon, narsisistik yükselmeler ile narsisistik incinmeler, sevgi duygulan ile nefret duygulan arasında gider gelir. Bu duygudurum dalgalanmalarıyla ilgili gerginliğin derecesi benliğin dürtülerin baskısına, üstbenlik ve dış dünyaya karşı gücüyle ilişkilidir. Bireyin artmış hormon salgılarıyla, artmış dürtü baskısıyla ve ruhsal yapılar arası bozulmuş dengeyle nasıl başa çıktığı, benliğin latans dönemde ne kadar bütünleşmiş, sabit ve otonom olabildiğiyle belirlenmektedir.

Ergenlik öncesinde benlik büyük stres altındadır. Cinsel ve agresif uyaranlar biyolojik olgunlukla birlikte artar ve önceki uyumsal savunmalar yetersiz kalmaya başlar. Biyolojik değişiklikler ve fiziksel olgunlaşmaya, varolan nesnelere ilişkili çatışmaların yoğunlaşması eşlik eder (12).

Çocukluk döneminin ilkel özdeşimleri, çocuk rolleri, kardeş rolleri, öğrenci rolleri, çocuk üstbenliği, ideal benlik, çekirdek kimlik gibi az çok yapılaşan ruhsal birimler ergenlik döneminde yeniden sorgulanırlar. Fizyolojik süreçlerin taşkınlığı kadar bu sorgulama ve irdelemeler de değişimin öncül koşuludur. Üstbenlik büyük bir oranda bu irdelenenin sorumlusu, gözcüsü ve denetleyicisidir. Değişim ve yeniden yapılanma süreçleri çoğul nedenlidir, çok yanlıdır, eşzamanlı ve hızlı bir çözüme güdülenmişlerdir. Bu durum süreçlerin sıra ve düzenini bozar, sapma ve çelişkilere,

karışıklığa neden olur. Kendisi değişen ve yeniden yapılanan üstbenlik bu sapmaların, çelişkilerin etkisindedir ama aynı zamanda da bu sapma ve çelişkinin, özetle gelişimin düzen ve denetiminden de sorumludur (43). Sorumluluk alma görevi erken başlasa da tamamlanması tamamen pubertenin görevidir. Önceki ülküler ve içe alımlar yeniden değerlendirilir ve düzenlenir. Üstbenlik sabit ve süregelen bir sistem olarak erişkin gerçekleriyle uyumlu işlev görmeye başlar. Üstbenlik işlevi ergenlikte önemli bir rol oynamaktadır, çünkü ergen artık potansiyelini belirleyecek, dürtüleriyle, nesnelere ve idealleriyle yeni adımlar atacaktır. Ayrıca ergen tamamen özerk olursa kendisi ve tüm hareketleri için sorumluluğu artmış olacaktır ki bu da tamamen içselleştirilmiş bir üstbenlik ile ebeveyn otoritesinin azalmasını gerektirir. Yani benlik işlevi üstbenlik işlevi üzerine baskın olmalıdır (43).

Aynı zamanda ergenlikte optimal gelişim ebeveynlerin paralelliğinde olmaktadır. Ebeveynlerin de ergenler üzerindeki güç ve otoritelerinden vazgeçmeleri gerekmektedir. Eğer ebeveynlerin ergenden beklentileri farklıysa veya bir ebeveyn sabit değilse bu durum ergende değişken bir üstbenlik işlevi ile sonuçlanabilir.

Libidinal nesne olarak ebeveynlerin veya ebeveynlerin içsel tasarımlarının otorite nesnesi olarak güçlerinin azalması, ergende yalnızlık, mutsuzluk ve izole olmuşluk hissi doğurabilir, bu da iç nesne kaybı ile açıklanabilir. Ebeveynlerden, sevgi ve otorite nesnesinden ayrılma üstbenliğinin yeniden düzenlenmesini gerektirir. Freud'a göre ergenlikte erişilen en önemli noktalardan ama aynı zamanda en acılı aşamalardan biri ebeveyn otoritesinden ayrılmadır ve böylece ergen yeni bir görevle karşı karşıyadır; benlik ve üstbenlik arasında yeni bir dengeye ulaşma. Bu duygularla başa çıkmak için ergen duygusal bağlarını ve üstbenlik işlevini bir grupla yer değiştirir ve özdeşimlerini ebeveyn özdeşimleri yerine, kuvvetli ülküleştirilmiş bir grup lideri ile yapar. Ergen iç standartlarına sıkı sıkıya bağlı olmamasının yarattığı suçluluk duygularıyla başedebilmek için, duygusal bağlarını ve otoriteyi bir grupla yer değiştirir. Yani grup ergene; alternatif özdeşimler, standartlar, üstbenlik gerilemesi ve yeniden düzenlenmesindeki karmaşada duygusal destek sağlar. Ergen, kendi otoritesini ve kendinden sorumlu olma duygusunu oluşturduğunda ve ebeveynlerinden giderek bağımsızlaştığında, üstbenliği de giderek daha uyumlu ve daha sabit olur (12).

Üstbenlik intrapsişik ve kişilerarası uyumu sağlayıp, sosyal uyumu kolaylaştırmak üzere işlev görür. Freud'a göre üstbenlik benliği gözler -tıpkı ebeveyn gibi- ona emirler verir ve onu cezalandırmakla tehdit eder, yargılar. Üstbenlik işlevleri doğrudan gözlenemez, düşüncelerden, fikirlerden, duygudurumdan, fantezi, davranış

ve duygulardan anlaşılmaktadır. Üstbenlik, eğer kendilik tasarımlarıyla iç standartlar veya ülküler arasında uyumsuzluk gözlerse, bireyin acımasız şekilde kendini eleştirmesi, cezalandırması, utanç, suçluluk, aşağılık duygularına ve depresyona neden olabilir. Freud narsistik denge için üstbenliğin önemini altını çizmiştir. Aşağılık duygusunun çoğu kısmının benlikten ve benliğin üstbenlikle ilişkisinden kaynaklandığını, suçluluk duygularının da benlik ve üstbenlik arasındaki gerilimden kaynaklandığını belirtmiştir (12).

Üstbenliğin, sevme, koruma ve gözetme gibi işlevleri de vardır. Üstbenliğin bu şekildeki olumlu kökleri preödüpal anne çocuk ilişkisine dayanır. Üstbenliğin bu yönetici ve destekleyici özelliğinin gelişiminin eksikliğinde benliğin altbenlikle başa çıkmada yarımsız kalacağı ve bunun çeşitli patolojilere yol açabileceği bilinmektedir.

Ergenliğin en önemli görevlerinden biri de cinsel kimliğin düzenlenmesinin tamamlanmasıdır. İçselleştirilmiş ebeveyn standartlarının değiştirilmesine ek olarak üstbenliğin yeniden düzenlenmesi önceki ideallerin yeniden şekillendirilmesini de gerektirmektedir. Çocuklukta ülküleştirilmiş ebeveynle ergenlikteki ebeveyn farklılık göstermektedir. Ergen için bu değişiklikler benlik idealinde korunmuş olan infantil biseksüel arzuların canlanmasını gerektirmektedir. Bu da beden imajını yeniden değerlendirmeyi, aynı cins ebeveynle özdeşimi veya özdeşim yapamayışını ve benlik idealini yenileştirmeyi içermektedir. Bu da yeni bir kimlik duygusunun oluşmasını ve yeni sevgi nesnelere bulunmasını sağlar. Çözülmemiş biseksüel çatışmalar, kadın erkek özdeşimleriyle ilgili çatışmalar ve nesne seçimindeki karmaşalar anksiyeteyi doğurur. Ergen aile dışında yeni sevgi nesnelere bularak bu çatışmaları çözmeye ve uyum sağlamaya çalışır (12).

Sağlıklı bir ergende, üstbenlikle ilişkili bu nesne ilişkilerinin yeniden ele alınmasına ek olarak ergenin bireyleşme süreci benlik ve üstbenlik arasında bir kaymayı da içerir. Gizlilik döneminin başında üstbenlik düzenlenirken dürtüleri kontrolde benlik kapasitesi zayıftır ve bu yüzden üstbenlik emirleri katıdır. Ergenlikte beklenen ise infantil ideallerin bırakılması ve benlik üstünlüğünün oluşumudur. Ergen otomatik olarak üstbenliğinin emirlerine uymaktansa özgürce kendi seçimlerini yapabilir hale gelir, üstbenliği daha az yönlendirici olur. Ergen böylelikle içsel bir özgürlük, nesne seçimi özgürlüğü, düşünce, duygu ve hareket özgürlüğü yaşar. Daha özerktir, dış etkilerden, ilkel altbenlik ve üstbenlik baskısından bağımsızlaşmıştır. Benlik özerklik kazanıp, erişkinliğin gerektirdiği işlevleri sabit sürdürebildikçe bu özgürlük garantidir. Ergen tam özerk olursa kendi ve tüm hareketleri için sorumluluğu daha fazla artmış olacaktır ki

bu da tamamen içselleştirilmiş bir üstbenliği gerektirir. Üstbenliğe karşı benlik üstünlüğüne erişildiğinde ergen duygudurumunu daha iyi düzenleyebilir ve iç ve dış dünya daha güvenli olur (12).

6. ERGENLİK VE DEPRESYON

Çocuk ve ergenlik depresyonu ile ilgili güncel çalışmalar ergenlikte depresyon ortaya çıkma riskinin arttığını ortaya koymaktadır. Çocuk ve ergenlerde sık karşılaşılan duygudurum bozuklukları uzun yıllar ayrı bir tanı olarak ele alınmamıştır. Bunun olasılıkla en büyük nedeni erişkin depresyonunda görülen klinik belirtilerin çocuk ve ergenlik depresyonunda görülmemesidir. Buna karşın, depresyon eşdeğeri olarak kabul edilen kızgınlık, saldırganlık gibi davranış sorunları, okul başarısızlığı, enürezis, enkoprezis ve somatik yakınmalar ile depresif duyguların oldukça sık görüldüğü belirtilmektedir. Daha seyrek olarak; anksiyete, fobiler, obsesyonlar, ritüeller ve tikler gibi ruhsal belirtiler de görülebilmektedir. Depresyonu gizleyen bu belirtiler nedeniyle böyle klinik durumları tanımlayabilmek için "maskeli depresyon" kavramı ortaya atılmıştır. Ancak daha sonradan sınırlar genişletilmiş ve hemen her çeşit psikopatolojinin bir maskeli depresyon eşdeğeri olduğu kabul edilmeye başlanmıştır. 1970'li yıllarda çocuk ve ergenlerde de depresyon olduğu, erişkinlerde görülen depresif belirtilerle ortaya çıktığı ve maskeli depresyonla sınırlı olmadığı görüşü kabul edilmeye başlanmıştır. Ayrıca başlangıçta çocuklarda gelişmemiş üstbenliğin depresyon gelişimine izin vermeyeceği düşünülmüştür. Bu düşünce de 1970 yılında değişikliğe uğramış ve sonuçta çocukluk çağındaki depresyonun, çocuk ve ergen ruhsal bozukluklarının belirgin bir kısmını oluşturduğu kabul edilmiştir (44).

Risk Etmenleri

Depresyona neden olan ailesel, psikososyal etmenler, öncülük eden psikopatoloji veya öncü bozukluklar, ortaya çıkartıcı stres verici yaşam olayları önemli araştırma hedeflerini oluşturmaktadır. Komorbid anksiyete bozukluğu, destek eksikliği, ebeveyn psikopatolojisi, aile çatışması, stres verici yaşam olaylarına maruz kalma ve düşük sosyoekonomik durum gibi risk etmenleri ilk depresif epizodun ortaya çıkmasına neden olabildikleri gibi; sağaltıma düşük yanıtın da öngördürücüleri olabilmektedir (45). Olumsuz aile ortamı; depresyon, özkıyım düşüncesi, özkıyım girişimleri riskini arttırmaktadır. Aile yapısı ve işlevi, özellikle duygusal destek azlığı

özkiyim davranışıyla bağlantılı bulunmuştur. Depresyonu olan ergenler ailelerini daha çatışmalı, dışlayıcı, desteklemeyen ve kötüye kullanan gibi niteliklerle tanımlama eğiliminde olurlar. Ailede daha fazla çatışma olanlarda depresyonun yinleme riski artmaktadır. Ergenlik depresyonu riskini arttıran diğer aile etmenleri; sosyal desteğin olmayışı, boşanma, geniş aile, büyük kardeşin alkol ve madde bağımlılığıdır. Cinsel olarak kötüye kullanılmış olanlarda depresyon riski artmaktadır. Bu ailelerde genel işlevsellikte bozukluk da tabloya eşlik etmektedir (45).

Genetik olarak risk etmenlerine bakılacak olduğunda, ikiz ve evlat edinme çalışmaları genetik etmenlerin duygudurum bozukluklarının aktarılmasında %50 etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Depresyonlu çocuk ve ergenlerde yapılan çalışmalar birinci derece akrabalarında depresyon görülme oranlarını %20-46 arasında bildirmektedir. Ebeveynlerin ilk epizodlarını erken yaşta geçirdiği veya tekrarlayıcı depresyon tanımladığı durumlarda ergenlik depresyonu daha sık ortaya çıkmaktadır. Özellikle her iki ebeveynin de psikopatolojisi varsa, anne babada ayrı bozukluklar da olsa yine ergenlik depresyonu riski artmaktadır (45).

7. ERGENLİK DEPRESYONUNDA BİREYLEŞMENİN ETKİLERİ VE BAĞLANMA

Ebeveyn-ergen bağlanmasının niteliğinin, belki de ergene temiz, kalıcı ve ayrı bir benlik duygusu vererek, ayrılma bireyleşme sürecini geliştirdiği ya da tam tersi olarak inhibe ettiği varsayılmaktadır. Bağlanma genellikle; yakın, süregiden bir sevgi bağı ya da iki kişi arasındaki ilişki olarak tanımlanmaktadır (46). Bu bağların insana yaşamı boyunca duygusal destek, yakınlık ve süreklilik hissi vererek, özellikle önemli yaşam geçişlerinde, insanın gelişimini geliştirdiği varsayılmaktadır (47) Bağlanma, bir bireyin diğeriyle arasında süregiden duygusal bağı olarak tarif edilebilmektedir. Bağlanma, başkalarına güvenin ve kendini anlamının da önemli psikolojik katalizörüdür (48, 49).

Ebeveyn-ergen bağlanmasının özelliğinin, geç ergen gelişimini anlamak için en gerekli durum olduğu açıktır. Ergen gelişimiyle ilgili klasik psikodinamik yönelimli kuramlar, ergen benlik işlevlerinin "aile bağımlılıklarından kurtulmayla" geliştiğini varsaymaktadır (24). Kısaca bu bakış açıları, ebeveyn-ergen bağlanmasındaki zayıflamanın etkin ayrılma bireyleşme ve kimlik gelişimi için önceden olması gerektiğini vurgularlar.

Daha çağdaş gelişimsel bakış açıları, yakın ebeveyn-ergen bağlanmasının, ergene güvenli bir temel sağlayarak bu süreçte gelişmeyi kolaylaştırdığını vurgulamaktadır (49, 50, 51, 52).

Mahler (1968), ayrılma bireyleşmeyi; annesinden duygusal olarak giderek daha bağımsız hale gelen bebekte, bağlanma ve ayrılma arasında karşılıklı etkileşim sağlayan bir ayrılma süreci olarak tanımlamıştır (16). Bu konu kapsamında ergenliğe bakacak olursak, bireyleşmeyle birlikte öncelikle depresif belirtilerin ergenlerde oldukça sık olduğunu görmekteyiz (53). Aile ve ebeveynle ilişkiler, olası depresif sorunların ortaya çıkmasında etkilidir ve ebeveyne güvenli bağlanmanın ergenlikte gelişecek depresyona karşı bir tampon oluşturabileceği öne sürülmüştür. Bakımverenlerin fizikselden çok duygusal ulaşılabilirliğinin ergenlikteki güvenli bağlanmayı artırıp desteklediği, erişkinlerdeki güvensiz bağlanma stillerinin de yüksek depresyon düzeyleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur (54). Güvensiz bağlanma gösteren ergenlerin; daha çok işlevi olmayan öfkeleri olduğu, problem çözmeden kaçındıkları ve içe atım sorunlarının daha çok olduğu bilinmektedir. Klinik bir örnekte depresif ergenlerin ebeveynleriyle daha güvensiz ilişkileri olduğu bildirilmiş, ebeveyne yakınlığın erken ergenlikte depresif belirti düzeyini düşürdüğü öne sürülmüştür (55, 56).

Ergenlik döneminde depresyon dinamik yönden birçok etmenle ilişkilendirilmektedir. Bunlar; bireyleşmede bozukluk (7), güvensiz bağlanma (55), olumsuz ebeveyn tasarımları ve kendilik-nesne ayırma olmamış nesne ilişkileri (57) olarak sayılabilmektedir. Ebeveynlerdeki depresif bozukluk ve aile içi etkileşim özelliklerinin; ergenlik depresyonunun tedavisindeki önemi çok büyüktür. Depresyon klinik bir bozukluk olarak ele alınabileceği gibi, normal ve gerekli bir affektif durum (58), gelişimsel bir basamak (59), eski sorunların onarımı (60), çocuklukta yoksunluklara tepki, bir karakter stili olarak da tanımlanabilmektedir (61).

Depresyonla ilgili çalışmalar arttıkça, izole bir etiyolojik nedene odaklanmaktansa, biyolojik, psikolojik ve sosyal etkenlerin birlikteliği üzerinde durulmaktadır. Depresyonun gelişimsel modeli temel alındığında Blatt ve Zuroff; olumlu kendilik duygusunun sürdürülmesiyle ilişkili ve diğerlerine bağımlı olmaktan korkuyla ilişkili iki tip depresif deneyim tanımlamışlardır (62). Yapılan son çalışmalarda, kendini eleştirmeye ve başkalarıyla ilişkilerdeki sorunlarla ilişkili olduğu öne sürülen bu iki tip depresyonun ergenlik depresyonuyla bağlantılı olduğu ve bu iki konudaki sorunların da ebeveynle olan ilişkilerdeki zorluklarla bağlantılı olduğu bulunmuştur (63).

Ayrılma bireyleşme süreci ergen gelişiminin temel özelliğidir. Herhangi bir gelişim basamağındaki ayrılma bireyleşme de bağlanma ile yakın ilişki içindedir. Çocuklukta veya ergenlikte daha özerk bir duruma gelme birincil bakım verene bağlanma kapsamında olmaktadır. Ergenler ailelerine olan bağımlılıklarını azaltarak,

bağlanma ihtiyaçlarını karşılamak için önemli diğerlerine yönelirler, ancak bu değişiklikleri yapabilme kapasiteleri ergenlerin birincil bakım verenlerine olan bağlanmanın niteliğine bağlı olmaktadır. Eğer bu ilk bağlanma çok yoğun ise, ayrılmayı engelleyebilmektedir (64). Yapılan araştırmalarda, güvenli bağlanma gösteren bireylerin ebeveyn tasarımlarının daha sevgi dolu ve zor durumlarda ulaşılabilir olduğu ve bu bireylerin daha az anksiyöz ve akranlarına karşı daha az düşmanca duygulara sahip oldukları bulunmuştur. Bu güvenli bağlanması olan bireyler daha düşük sıkıntı düzeyleri ve daha yüksek derecede destek bildirmişlerdir (65). Bağlanma aynı zamanda ergenlik depresyonu ve özkıyım ile yakın ilişkilidir. Yapılan bir çalışmada depresyonu olan ergenlerin anlamlı derecede daha güvensiz ebeveyn bağlanması gösterdikleri bulunmuştur (55). De Jong (1992) özkıyım öyküsü bulunan depresyonu olan ergen öğrencilerle yaptığı çalışmasında, bu ergenlerin daha az güvenli bağlanma gösterdiklerini ve aynı ergenlerin en düşük düzeyde bireyleşme gösterdiklerini tespit etmiştir (66). Anne bakımının algısının kendini bildirim ölçekleriyle değerlendirildiği bir çalışmada, anneye bağlanmanın depresyon belirti düzeyi için önemli bir değişken olduğu, ergenler tarafından düşük anne bakımı ve yüksek anne kontrolü algısının depresyon, özkıyım düşünceleri ve bozuk kişiler arası ilişkilerle bağlantılı olduğu gösterilmiştir (57). Frank ve arkadaşlarının depresyonlu ergenlerle yaptıkları çalışmada ayrılma bireyleşme sorunlarının kişilerarası ilişkiler ve kendini eleştirme sorunları için öngörücü olduğu bulunmuştur (63).

Milne ve Lancaster (2001), birincil bakım veren ile olan bağlanmanın sonraki kişiler arası ilişkilerin özellikleriyle bağlantılı olduğunu, ergenlerin ebeveynlerine şimdiki bağlanmalarının da önceki ebeveyn tasarımlarıyla bağlantılı olduğunu belirtmişlerdir (61). Araştırmacılar; anne bakımının ve anne kontrolünün yine ebeveyn bağlanmasıyla ve ayrılma bireyleşme süreciyle ilişkili olduğunu ve ergenlik süresince ebeveyne olan bağlanmanın da; ayrılma bireyleşme, kişiler arası sorunlar, kendini eleştirme ve depresyon semptomlarıyla ilişkili olduğunu öne sürmüşlerdir. Ayrıca ergenlik döneminde, ergenin ebeveynine olan bağlanması akranlarıyla bağlanmasıyla da yakın ilişkilidir. Yani ergenler esas bağlanmalarını bu dönemde akran ilişkilerine kaydırmaktadırlar, böylelikle akran ilişkilerindeki zorluklara karşı da daha hassas duruma gelmektedirler ve arkadaşına bağlanma da kişiler arası ilişki, kendini eleştirme ve depresyon bulgularıyla yakından bağlantılı olmaktadır. Kız ergenlerle yapılan bir çalışmada akran ilişkilerinin depresyondan ve kendini eleştirme sorunlarından koruyucu olduğu bulunmuştur. Araştırmacılar, ergenlerdeki

depresyonun ayrılma bireyleşme süreci ve yeni bir kimlik oluşturma süreciyle ilişkili olabileceği görüşünü desteklemişlerdir (61). Ergenin annesiyle ilgili olumsuz duyguları şiddet düşünceleriyle sonuçlanabilmekte ve ortaya çıkan suçluluk duyguları sonucu ergen özkıyımına yönelebilmektedir. Ammon (1974) özkıyım davranışının kişinin kendi kimliğini oluşturmaktan korkmasından da kaynaklanabileceğini vurgulamıştır. Araştırmacı, özkıyım ve depresyonun borderline kız ergenler için ayrılmaya karşı bir savunma mekanizması olarak işlev görebileceğini belirtmiştir (67). Bir araştırmada, özkıyım düşüncesi olan ergenlerin, olmayanlara göre daha fazla sembiyotik bağlanma ve daha az düzeyde bireyleşme gösterdikleri bildirilmiştir (37).

8. ERGENDE AYRILMA-BİREYLEŞMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER:

Ergenlikte ayrılma ve bireyleşme birçok faktörden etkilenmektedir. Yaş, cinsiyet farklılıkları, aile yapısı, ebeveynin rolü, ikizlik durumu, psikiyatrik hastalığın olup olmaması, alkol ve madde kullanımının etkileri gibi konular araştırılmış ve araştırmalar sonucunda çeşitli sonuçlar elde edilmiştir.

Bazı teorik çalışmalarda ergen gelişiminde cinsiyet farklılıklarının olduğu bildirilmiştir (68). Bunun yanında birkaç ampirik çalışmada ise farklı sonuçlar bildirilmiştir. Karışık kişilerarası ilişkiler ergenlik boyunca yeniden düzenlenecektir, bu durum erkeklere göre kızların yaşadıkları ayrılma anksiyetesini etkileyebilir. Bu iddia, Lapsley ve arkadaşlarının AABT (Adolesans Ayrılma-Bireyleşme Testi) kullanarak bireyleşme, rol alma ve narsisizmi ölçtükleri, 6-12. sınıflar arasındaki ergenlerle yaptıkları çalışmalarında belirgin cinsiyet farklılığı bulmalarına dayandırılmıştır (42). Bu çalışmada erkekler daha benmerkezci, daha narsisistik ve bağımlılık ihtiyaçlarının reddedilmesine daha yatkın bulunmuştur ve kızlarla karşılaştırıldıklarında duygularını daha az kırılğan ve omnipotent olarak bildirmişlerdir. Kızların ayrılma anksiyetesi, sağlıklı ayrılma ve kişilerarası yapışma duyguları, yutulma ve sembiyozis puanları daha yüksek bulunmuştur. Diğer bazı araştırmacılar ise erkeklerin otonomi ve bağımsızlık puanlarını kızlardan daha yüksek bulmuşlardır (9,69, 70).

Zıt olarak, bireyleşmeyi Duygusal Özerklik Skalası (Emotional Autonomy Scale) ile ölçen çalışmalarında Steinberg ve Silverberg (1986), 10-16 yaşları arasındaki kızlarda aynı yaş erkeklere göre duygusal özerklik derecesini daha yüksek bulmuşlardır. Bu yazarlara göre, erkekler otonomi ortaya koyma konusunda daha

savunmacı davranmaktadır (27). Kızlarda ise kendine güven aile ilişkileriyle daha kolaylaşmakta, kendine güven duygusu ergen kızları arkadaş baskısına karşı korumaya yardım etmektedir (9).

Ebeveynler de “ergenin ayrılma-bireyleşme süreci” sorunuyla yüz yüze gelirler. Ergenler erişkin olmayı, değerler ve inançlar oluşturmayı ararken, ebeveynler de kendi yaşam değerlerini ve inançlarının geçerliliğini tartarlar. Ebeveynler yeni neslin çeşitli davranışları benimsemesi karşısında sıkıntı yaşarlar (10,71).

Ayrılma-bireyleşme görevi, ergenlerin ebeveynleri ayrıldığı ya da boşandığında artar. Bir ebeveyn fiziki olarak uzaklaştığında görev kolaylaşır. Ancak uzaklaşan ebeveynle temasın sürdürülmemesi durumunda görev zorlaşır. Evlilik durumlarının ayrılma-bireyleşme görevine etkileri konusu halen karışıktır. Ayrılık daha fazla sorumluluk alarak ve daha bağımsız olarak, ergenlerin hızla büyümelerine neden olabilir. Ergenlerin bu hızlı büyümeleri her zaman olumsuz olmayabilir, bazen olgunlaşmaları için olumlu bir etkisi de olabilir (10).

Bazı tek ebeveynli evlerde, ergenler ayrılmayı yapamaz çünkü anneler bu ergenlerin bireyleşmesiyle başa çıkamaz durumdadırlar (37). Bu durumda ergenin yaşadığı çatışma, ayrılma anksiyetesiyle sonuçlanır. Ayrılma-bireyleşme görevi, fazla geleneksel ailelerde de geleneksel olmayanlardaki gibi zordur. Bu gelişimsel görevin başarıyla tamamlanması çeşitli faktörlerden etkilenir. Ayrılma-bireyleşme bir ebeveynin yokluğu ya da aile çatışmasıyla komplike olabilir. Bir üvey ebeveyn varlığında, ergenin olmayan ebeveyne karşı çözümlenmemiş suçluluk ve kayıp duyguları tekrar ortaya çıkabilir, ergen kaybettiği ebeveyninin çözümlenmemiş yasını yaşıyor olabilir. Bu durumda bir başka gelişimsel görevi başarabilmek zorlaşır (72). Kısacası, ayrılma-bireyleşme kompleks bir aile sürecidir, kişiye ait ve anlık bir olay değildir (10).

Tuttle'ın (1995) ortalama yaşları 16 olan ergenlerle yaptığı bir çalışmada, sağlanan aile desteği, emosyonel otonomi, ergenin her iki ebeveyniyle yaşayıp yaşamadığı ve cinsiyet gibi bağımsız değişkenlerin madde ve alkol kullanımı düzeyleriyle ilişkisi araştırılmıştır. Bu çalışmada bireyleşme, Duygusal Özerklik Skalası (Emotional Autonomy Scale) ile ölçülmüştür. Sonuçta, her iki ebeveyniyle yaşayan öğrencilerde daha düşük oranda madde kullanımı bildirilmiştir. Ayrıca her iki ebeveyniyle yaşamayanlarla benzer otonomi düzeyleri bulunmuştur. Aile desteğiyle düşük düzeyde madde kullanımı arasında yüksek bir ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda bulgular, aile desteğinin, otonomi ve madde kullanımı arasındaki ilişkide de

yumuşatıcı bir etkide bulunduğunu göstermiştir. Sağlık için riskli davranışların önlenmesinde, ailenin bakım ve destek sağlamasının önemi vurgulanmıştır (9).

Pearlman'ın (1990) ikizlerle yaptığı çalışmasında, ayrılma-bireyleşme, nesne ilişkileri ve benlik saygısı açısından ikizlerle ikiz olmayan kardeşler arasında farklılık bulunmamıştır (73).

Bu çalışmalarda özet olarak ergenlikteki ayrılma bireyleşme döneminin kızlar ve erkeklerde genel olarak farklı seyrettiği, ebeveynlerin ayrıldığı ve öldüğü durumlarda bu görevin ergen için daha da zorlaştığı ya da tek ebeveynin kendisinden kaynaklanan nedenlerle süreci olumsuz etkilediği görülmüştür. Ailenin bireyleşmeyi destekleyici tutumunun önemi, alkol ve madde kullanımının yeri ve ikizlik durumunun ayrılma bireyleşme üzerine etkisiyle ilgili sonuçlar elde edilmiş ve bireyleşme süreci üzerine etkili olabilecek diğer başka faktörlerin de araştırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Sonuç olarak ergenlik dönemi, ikinci bir ayrılma bireyleşme süreci olarak, içselleştirilmiş ebeveyn tasarımlarından ayrılabilmeyle bağlantılı benlik gelişimini ve üstbenlik değişikliklerini kapsamaktadır. Bunun sonunda ergen, ayrı bir birey olma duygusunu geliştirebilmektedir. Ergenlikteki bu ayrılma bireyleşme sürecindeki hatalar veya duraksamalar da çeşitli psikopatolojilere yol açabilmektedir. Optimal bir ruhsal yapılanma hem çocuklukta hem de ergenlikte geçirilen başarılı ayrılma bireyleşme süreciyle bağlantılı olmaktadır (74).

AMAÇ

Ayrılma bireyleşme süreci ergenlik döneminin gelişimsel görevidir. Blos tarafından ergenlik, ikinci bireyleşme dönemi olarak tanımlanmıştır. İkinci bireyleşme gencin infantil nesnelere ayrılmasına eşlik eden ve bunun sonucu ortaya çıkan ruhsal yapılarıdaki değişiklikleri içermektedir.

Birçok psikopatolojik durumun ortaya çıktığı ergenlik dönemiyle ilgili araştırmalar yapılması, bu dönemin özelliklerini tanıyabilmek, gençlere doğru yaklaşımlarda bulunabilmek, gelişebilecek patolojileri önlemeyi sağlayacak bilgi ve tecrübeleri edinebilmek açısından önemlidir. Gençlik dönemindeki ayrılma bireyleşme sürecini anlamamanın önemi, gençlere yönelik tedavi stratejileri geliştirirken de bir kez daha karşımıza çıkmaktadır. Ayrılma-bireyleşmeyi yaş, cinsiyet, ergenin içinde yaşadığı aile tipi ve psikiyatrik bozukluğu olup olmaması gibi faktörlerin etkilediği bilinmektedir. Ancak gerek ülkemizde gerek dünyada ergenlikteki ayrılma bireyleşme

süreci ile ilgili çalışmalar sınırlı sayıdadır (75). Ayrıca kültürel farklar ya da kültürel yapı da hem ergenlik dönemini hem de ayrılma bireyleşmeyi önemli oranda etkilemektedir.

Bu çalışmada; ergenlerin ayrılma bireyleşme özelliklerini ve bunları etkileyen etmenleri incelemek, ayrılma bireyleşme özelliklerinin öfke ve depresyon ile ilişkisini belirlemek amaçlanmıştır.

HİPOTEZLER

- 1- Depresyonu olan gençlerin ayrılma bireyleşme özelliklerinin olumsuz olması beklenmektedir.
- 2- Katı ve sıkı disiplinli ebeveyn algısının ergen ayrılma bireyleşmesini olumsuz etkilemesi beklenmektedir.
- 3- Ergenin ebeveynini soğuk-uzak-yetersiz ve ilgisiz algılaması yutulma anksiyetesi yüksekliğine neden olmaktadır.
- 4- Çocukluktaki anne-baba hastalığı ve hastaneye yatış öyküsünün olması ayrılma bireyleşmeyi olumsuz etkilemektedir.
- 5- Yaşı büyük olan ergenlerin ayrılma bireyleşme özelliklerinin daha olumlu olması beklenmektedir.
- 6- Yüksek sürekli öfke düzeyleri ile olumsuz ayrılma bireyleşme özellikleri arasında karşılıklı ilişki bulunmaktadır.
- 7- Anne ve babanın eğitim düzeyinin yüksek olması ergenin ayrılma bireyleşmesini olumlu yönde etkilemektedir.
- 8- Alkol ve madde kullanımı ile olumsuz ayrılma bireyleşme özellikleri arasında karşılıklı ilişki bulunmaktadır.

III. GEREÇ VE YÖNTEM

Örnekleme

Araştırma evreni Celal Bayar Üniversitesi bünyesinde bulunan tüm fakülteler ve 4 yıllık yüksekokulların 1. sınıflarında okuyan toplam 1793 öğrenciden oluşmaktadır. Uygulamanın bütün öğrencilere uygulanması planlanmıştır ancak uygulamanın yapıldığı gün derste bulunan 1074 tanesi çalışmaya dahil edilmiş, derste bulunmayan 719 öğrenciye tekrar uygulama yapılmamıştır. Çalışmaya dahil edilen 1074 öğrenciden ölçükleri doğru ve eksiksiz dolduran 1026'sı çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Tablo 1. Örneklemin fakültele göre dağılımı

Fakülte/ Yüksekokul	Kız	Erkek	Toplam
Tıp Fakültesi	30	55	85
Eğitim Fakültesi	164	200	364
Fen-Edebiyat Fakültesi	217	160	377
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	208	189	397
Mühendislik Fakültesi	39	128	167
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	43	104	147
Manisa Sağlık Yüksekokulu	64	30	94
Manisa Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	60	61	121
Tütün Eksperliği Yüksekokulu	3	38	41
Toplam	828	965	1793

Öğrencinin çalışmaya alınabilmesi için;

1. Adı geçen fakülte ya da yüksekokulların 1. sınıfında okuyor olma
2. Ölçükleri kendi başına doldurabilecek fiziksel ve zihinsel yeterlilikte olma
3. Çalışmaya katılmayı kabul etmiş olma koşulları aranmıştır.

Kullanılan Araçlar

1.Sosyodemografik Veri Formu: Çalışmaya katılan öğrencilerin kendilerinin dolduracağı ve araştırmacılar tarafından oluşturulan 53 maddeli bir formdur. Bu form katılımcıların yaş, cinsiyet, algıladığı sosyoekonomik ve kültürel düzey, eğitim özellikleri, aile yapısı özellikleri, sosyal ilişki özellikleri, çocukluk bakımı özellikleri, alışkanlıkları ve psikiyatrik başvurularının olup olmadığı gibi özelliklerini içermektedir.

2.Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi-AABT (The Separation Individuation Test of Adolescence - SITA): Testin orijinali, Levine J.B., Green C.J. ve Millon T. tarafından 1986'da geliştirilmiş 103 maddeli bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Dr. Figen Şen Kösem ve arkadaşları tarafından test 2002'de Türkçe'ye çevrilmiş ve 103 maddeden 85 maddeye uyarlanmıştır. AABT, ebeveyn-adolesan ilişkilerini, otorite ve arkadaşlar gibi diğer önemli kişilerle adolesan arasındaki ilişki paternini, adolesanların ayrılmaya ve bireyleşmeye yönelik ihtiyaçlarını ve bağımlılık ihtiyaçlarını ölçmektedir. Ebeveynler, öğretmenler ve arkadaşlarla ilişkiye dair bir dizi davranışsal ifadeler içermektedir. Maddeler "kesinlikle katılıyorum"dan, "kesinlikle katılmıyorum"a uzanan 5'li likert tipi ölçüm sağlamaktadır. AABT'nin maddeleri adolesanların kendileri tarafından, beş noktalı Likert skalasında yanıtlanır. Her bir maddeden alınabilecek puanlar 1 ile 5 arasındadır. Yanıtlar, kesinlikle katılıyorum (5 puan), genellikle katılıyorum (4 puan), biraz katılıyorum (3 puan), genellikle katılmıyorum (2 puan) ve kesinlikle katılmıyorum (1 puan) şeklindedir. Ölçeğin kesme noktası yoktur. Toplam puanı yoktur. Her alt ölçek için ayrı puanlama yapılır.

Ölçek geliştirilirken Mahler'in ayrılma bireyleşme modelinin anahtar dinamikleri, psikopatolojinin fiksasyon noktaları ve sağlıklı gelişimi belirleyen özelliklere vurgu yapılarak detaylandırılmıştır ve 6 temel boyut belirlenmiştir:

a)Bakım ve Simbiyoz: Kuvvetli bağımlılık ihtiyaçları olan, bu ihtiyaçların doyumunu bekleyen ve pozitif duygulan bu beklentiyle ilişkilendiren bireyleri tanımlar.

b)Yutulma Anksiyetesi: Özellikle yakın ilişkilerden korkan ve bu ilişkileri kendi bağımsızlık ve kendilik duygularına tehdit olarak görme eğiliminde olan bireyleri tanımlar.

c)Ayrılma Anksiyetesi: Önemli kişilerle olan duygusal ya da fiziksel bağlantının kaybedilmesiyle ilgili kuvvetli korkuları olan bireyleri tanımlar.

d)İhtiyacın Reddedilmesi: Bağımlılık ihtiyaçlarını inkar eden ya da görmezlikten

gelen bireyleri tanımlar.

e)Kendilik merkezci oluş: Yüksek derecede narsisizm ve kendilik merkezli olan ve bu tarzları diğer kişilerin geri bildirim, övgüsü ya da hayranlığı ile desteklenen bireyleri tanımlar.

f)Sağlıklı Ayrılma: Ayrılma bireyleşme ile ilgili çatışmaların çözülmesine yönelik önemli gelişmeler kaydeden bireyleri tanımlar. Hem bağımlılık hem de bağımsızlık ihtiyaçlarının, diğerlerinin benzerlik ve farklarının kabul edilmesi vardır.

Orijinal test yukarıda sıralanan boyutların her biriyle ilgili 103 itemden oluşturulmuş ve bunlar testin çeşitli skalalarını meydana getirmiştir. Levine ve Saintonge (1993) tarafından yapılan, klinik örnekleme AABT'nin psikometrik özelliklerinin incelendiği araştırmada da, yine Levine ve arkadaşlarının daha önceden tanımladığı bazı skalalar şu şekilde değiştirilmiştir (76):

Bakım arama alt skalası, arkadaşla ve öğretmene yapışma alt skalalarına bölünmüştür. 15 itemden oluşan yeni bir reddedilme beklentisi alt skalası oluşturulmuştur. Bu alt skala, önemli diğerlerinin duygusal katılık ve kayıtsızlığını ölçmek için oluşturulan itemlerden oluşur.

Kendilik merkezci oluş alt skalası ise, "pratik yapma-aynalama" olarak yeniden isimlendirilmiştir. Böylece Mahler'in erken çocukluk ayrılma bireyleşme sürecinin özel türevleriyle kavramsal olarak bağlantılı 9 alt skala oluşturulmuştur.

AABT'nin Türkiye'de yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmasında, yapılan faktör analizi ve madde analizi sonucunda, Türk adölesanlara uygulandığında Adölesan Ayrılma-Bireyleşme Testi'nin 5, 14, 21, 25, 34, 36, 42, 47, 51, 55, 57, 61, 73, 74, 76, 81, 82, 101. maddelerinin işlerliğinin diğer maddelere göre daha düşük olduğu saptanmış ve bu 18 madde çıkarılarak Adölesan Ayrılma-Bireyleşme Testi'nin 85 maddelik Türkçe formu oluşturulmuştur. AABT'nin 9 alt ölçeği ve bu altölçeklerin hangi maddelerden oluştuğu aşağıda sıralanmıştır (75):

- Ayrılma Anksiyetesi: 3, 4, 7, 9, 20, 22, 34, 48, 49, 64, 73. maddeleri içerir. Toplam puanı 55'dir. Yüksek puanlar ayrılma anksiyetesinin yüksek olduğunu gösterir.
- Yutulma Anksiyetesi: 1, 5, 8, 29, 47, 55, 57, 84. maddeleri içerir. Toplam puanı 40'dir. Yüksek puanlar yutulma anksiyetesinin yüksek olduğuna işaret eder.
- Arkadaşla Yapışma: 19, 27, 31, 35, 37, 39, 42, 50, 60, 83. içerir. Toplam puanı 50 'dir. Yüksek puanlar arkadaşla yapışmanın yüksek olduğuna işaret eder.

- Öğretmene Yapışma: 30, 40, 45, 52, 56, 79, 82, 85. maddelerden oluşur. Toplam puanı 40'dır. Yüksek puanlar öğretmene yapışmanın yüksek olduğuna işaret eder.
- Pratik yapma-aynalama: 2, 12, 16, 28, 36, 43, 53, 59, 66, 70, 71, 74, 75, 77, 80. maddeleri içerir. Toplam puanı 75 'dir. Yüksek puanlar pratik yapma aynalamanın yüksek olduğunu gösterir.
- İhtiyacı İnkâr Etme: 11, 14, 25, 26, 32, 38, 44, 54, 78. maddeleri içerir. Toplam puanı 45'dir. Yüksek puanlar ihtiyacı inkâr etmenin yüksek olduğunu gösterir.
- Reddedilme Beklentisi: 6, 13, 23, 24, 41, 46, 51, 61, 62, 63, 65, 67, 69, 72. maddelerden oluşur. Toplam puanı 70'dir. Yüksek puanlar reddedilme beklentisinin yüksek olduğunu gösterir.
- Sağlıklı Ayrılma: 10, 15, 21, 33. maddelerden oluşur. Toplam puanı 20'dir. Yüksek puanlar sağlıklı ayrılmanın yüksek olduğunu gösterir.
- Bakım Arama: 17, 76 ve 81. maddeleri içerir. Toplam puanı 15'dir. Yüksek puanlar bakım aramanın yüksek olduğunu gösterir.

Ölçekteki 18, 58 ve 68. maddeler rastgele cevaplamaya karşı oluşturulduğu için bu sonuçlar çıkarıldıktan sonra analiz işlemleri yapılmıştır.

3 Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ): Orjinal adı The State Trait Anger Scale olan bu ölçek Spielberger tarafından bir yandan bireyin belli durumlarda ya da genelde yaşadığı öfke duygusunun derecesini, diğer yandan da öfkenin ifade edilmiş biçimini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinali 44 maddelik kendini değerlendirme ölçeğidir ve Sürekli Öfke (10 madde), Durumluk Öfke (10 madde) ve Öfke İfade Tarzı (24 madde) alt ölçeklerinden oluşur. İfade tarzı ölçeği'nin alt ölçekleri ise; Kontrol altına alınmış öfke (8 madde), Dışavurulan öfke (8 madde) ve İçte tutulan öfkedir (8 madde). Türkçe uyarlaması Özer tarafından yapılan SÖÖTÖ 10 maddelik Durumluk Öfke alt ölçeğiyle ilgili güvenirlik çalışmaları tamamlanmadığı için 34 maddeden oluşmaktadır. Bireyden kendisi için uygun gelen ifadeleri "Sizi ne kadar tanımlıyor?" sorusuna yanıt olacak şekilde "Hiç", "Biraz", "Oldukça", "Tümüyle" seçeneklerinden birini işaretlemesi istenir. "Hiç tanımlamıyor" yanıtından 1, "Biraz tanımlıyor" yanıtından 2, "Oldukça tanımlıyor" yanıtından 3 ve "Tümüyle tanımlıyor" yanıtından 4 puan elde edilir. Ölçekten her bir alt test için 4 adet toplam puan elde edilir. Ölçekteki ilk 10 madde, Sürekli Öfke alt ölçeğinin maddeleridir. Öfke Tarz

ölçeğinin Öfke İçte alt ölçeği puanı, 13, 15, 16, 20, 23, 26, 27 ve 31 no'lu maddelerin toplanmasıyla; Öfke Dışa alt ölçeği puanı, 12, 17, 19, 22, 24, 29, 32 ve 33 no'lu maddelerin toplanmasıyla; Öfke Kontrol alt ölçeğinin puanları ise 11, 14, 18, 21, 25, 28, 30 ve 34 no'lu maddelerin toplanmasıyla elde edilir. Sürekli Öfke'den alınan yüksek puanlar, öfke düzeyinin yüksek olduğunu; Kontrol Öfke ölçeğindeki yüksek puanlar öfkenin kontrol edilebildiğini; Öfke-Dışa ölçeğindeki yüksek puanlar, öfkenin kolayca ifade ediliyor olduğunu ve Öfke-İçte ölçeğindeki yüksek puanlar ise öfkenin bastırılmış olduğunu göstermektedir (77).

4. Beck Depresyon Envanteri: Beck ve arkadaşları tarafından 1961'de geliştirilmiştir. Toplam 21 maddeden oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Dörtlü Likert tipi ölçüm sağlamaktadır. Her madde 0-3 arasında giderek puan alır ve toplam puan bunların toplanması ile elde edilir. Toplam puan 0-63 arasında değişir. Ölçeğin Türkçe için geçerlik ve güvenirlik makalesinde kesme puanının 17 olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Nesrin Hisli tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (77).

Uygulama

Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulundan onay alınmasının ardından fakülte dekanlıkları ve yüksekokul müdürlüklerinden çalışma konusunda bilgi verilerek uygulama için gerekli izin alınmıştır.

Uygulama, üniversite 1. sınıf öğrencilerine 1 ders saati içinde yapılmıştır. Öğrencilere öncelikle çalışmanın amacı açıklanarak, çalışmanın sonuçlarının bilimsel yayınlarda kullanılabileceğine ilişkin bilgi verilmiş daha sonra gönüllü katılım koşulu aranmış ve kabul edenler çalışmaya alınmıştır.

Örneklem grubuna, Sosyodemografik Veri Formu, AABT (Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi) ölçeğinin Türkçe Formu, Sürekli Öfke – Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ) ve Beck Depresyon Envanteri sınıflarında toplu olarak ve aynı sırayla verilmiştir. Katılımcılara ölçekleri nasıl yanıtlayacakları açıklanmıştır, aynı açıklama ölçeklerin başında da yazılı olarak bulunmaktadır.

İstatistiksel Değerlendirme

Çalışmamızdan elde edilen veriler SPSS 10.0 paket istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmaya katılan ergenlerin sosyodemografik verileri ile ayrılma bireyleşme özelliklerinin ilişkisi t-testi, Mann Whitney-U, Kruskal-Wallis varyans analizi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile çözümlenmiştir. Çoklu karşılaştırmalarda post-hoc test olarak bonferoni testi kullanılmıştır. Ergenlerin ayrılma bireyleşme düzeyleri ile depresyon ve sürekli öfke-öfke tarzı arasındaki ilişki korelasyon analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Kullanılan ölçeklerinin altölçeklerinin puanları ayrı ayrı hesaplanarak istatistiksel değerlendirmede kullanılmıştır. Tüm analizlerde $p < 0,05$ düzeyi anlamlı olarak kabul edilmiştir.

Sosyodemografik veri formunda sorgulanan değişkenler kategorilendirilerek istatistik uygulamaya alınmıştır. Örneklemin yaş durumu değerlendirilirken 17-19 yaşları arası ve 20 yaş ve üstü olarak kategorize edilmiştir. Öğrencilerin üniversitede kaçınıcı yılları olduğu ilk yıl ve iki yıl ve üstü olarak, şu anda kimlerle yaşadıkları aile, yurt, yakını ya da arkadaşları ve tek başına yaşayanlar şeklinde, ailesiyle görüşme sıklığı her gün, haftada ya da ayda bir, birkaç ayda bir şeklinde, en uzun yaşadığı yer kent, ilçe ve köy şeklinde, kimin yanında büyüdüğü anne, baba ve diğerleri (diğer akraba ya da akraba olmayan, yurt) şeklinde, baba kaybı yaşı 0-3, 4-6, 7 ve üstü şeklinde, kardeş sayısı yok, bir, iki ve üstü şeklinde, anne eğitim düzeyi eğitimsiz ve eğitilmiş (ilkokul, orta-lise, üniversite) şeklinde, baba eğitim düzeyi eğitimsiz ya da ilkokul mezunu ve eğitilmiş (orta-lise, üniversite) şeklinde, annenin işi ev hanımı ve çalışan şeklinde, babanın işi işsiz, işçi, memur ve diğerleri (serbest, emekli) şeklinde, ilk üç yaşta en çok kimin baktığı anne, baba ve diğer (anneanne, babaanne, ev dışında bakım kreş vs), kaç yaşına kadar ebeveynle aynı oda ve yatakta yattığı 1-3, 4-7 ve hiç yatmama şeklinde, çocukken kendisine en yakın hissettiği kişi anne, baba ve diğer (bakıcı-dadı, büyükanne-büyükbaba), dini inancı güçlü, orta, zayıf ya da yok şeklinde, alkol kullanma durumu nadir kullanma, her gün kullanma ve hiç kullanmama şeklinde kategorize edilmiştir.

IV. BULGULAR

Çalışmaya alınan 1074 öğrenciden 48 tanesi uygulanan ölçeklerde yanlış ve boş cevaplama yaptıkları için çalışma dışı bırakılmıştır. Örnekleme 1026 kişi oluşturmuştur.

Örneklemin Sosyodemografik Özellikleri ile İlgili Bilgiler

Çalışmaya alınan örneklem grubu yaş, cinsiyet, şimdiye kadar yaşadıkları en uzun yer, sosyoekonomik düzey, sağlık durumları, arkadaş ilişkileri, bir spor dalıyla uğraşmaları, bir kuruluşa üye olma özellikleri, ebeveyn eğitim ve çalışma durumları, aile yapıları ve aile ilişkileri, çocukluk bakımı ile ilgili özellikleri, anne-babalarını ve onlarla ilişkilerini algılama özellikleri ve şu anki eğitimleri ile üniversite yaşantılarının özellikleri açısından değerlendirilmiştir.

Örneklem grubunun 477'si (%46,5) 17 ve 19 yaş arası, 549'u (%53,5) 20 yaş ve üstüdür. Gençlerin 500'ünü (%48,8) kızlar, 525'ini (%51,2) erkekler oluşturmuştur.

En uzun yaşadıkları yere bakıldığında 614 (%60) gencin kentte, 137 (%13,4) gencin ise köyde büyüdüğü görülmüştür. 880 (%86,1) genç orta, sosyoekonomik düzeyde bulunmaktadır.

Gençlerin 105'inde (%10,3) fiziksel-kronik bir hastalık, 52'sinde (%5,2) ise ruhsal bir hastalık bulunmaktadır.

Gençlerden 32'si (%3,1) her gün alkol kullanmakta, 436'sı (%42,5) nadiren alkol kullanmakta, 558'i (%54,4) ise hiç alkol kullanmamaktadır. Sigara içenler 202 kişi (%20,5), içmeyenler ise 785 kişidir (%79,5). Uyuşturucu madde kullanımı açısından bakıldığında 13 kişi (%11,3) kullandığını, 1002 kişi ise (%98,7) kullanmadığını belirtmiştir.

Arkadaş ilişkileri açısından örneklemin %94,3'ü "birçok arkadaş"ı olduğunu belirtirken, %3,8'i "tek bir arkadaş"ı olduğunu, %2,0'ı da "hiç arkadaşı" olmadığını belirtmiştir.

Örneklemin sosyodemografik ve sağlık durumuyla ilgili veriler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Örneklemin sosyodemografik ve sağlık durumu ile ilgili özellikleri

		Sayı	%
Cinsiyet	Kız	500	48,8
	Erkek	525	51,2
Yaş	17-19 yaş arası	477	46,5
	20 ve üstü	549	53,5
En uzun yaşadığı yer	Kent	614	60,0
	İlçe	273	26,7
	Köy	137	13,4
Sosyoekonomik düzey	Üst	59	5,8
	Orta	880	86,1
	Alt	83	8,1
Fiziksel-kronik hastalık öyküsü	Evet	105	10,3
	Hayır	912	89,7
Dini inanç	Güçlü	388	37,8
	Orta	432	42,1
	Zayıf + Yok	206	20,1
Alkol kullanma durumu	Nadir	436	42,5
	Hergün	32	3,1
	Hiç	558	54,4
Sigara kullanma	Var	202	20,5
	Yok	785	79,5
Uyuşturucu madde ya da hap kullanma	Var	13	11,3
	Yok	1002	98,7
Psikiyatrik hastalık öyküsü	Var	52	5,2
	Yok	953	94,8
Herhangi bir spor dalıyla uğraşma	Var	297	29,1
	Yok	723	70,9
Üyesi olduğu grup-takım-kuruluş	Var	344	34,1
	Yok	666	65,9
Arkadaş ilişkileri	Hiç arkadaşı yok	20	2,0
	Tek bir arkadaşı var	38	3,8
	Birçok arkadaşı var	955	94,3

Çalışmaya katılan gençlerin ebeveyn eğitim düzeyleri ve çalışma durumlarına bakıldığında, gençlerin annelerinin %8,6'sının hiç eğitim almadığı, % 91,4'ünün ise eğitilmiş olduğu görülmüştür. Gençlerin annelerin %76,9'u evhanımı, % 23,1'i ise çalışandır.

Gençlerin babalarının eğitim durumuna bakıldığında hiç eğitimi olmayan ve ilkokula kadar eğitimi olan baba oranı %36,9, daha ileri eğitimi olan babaların oranı ise % 63,1 olarak bulunmuştur. Babaların %3,8'i işsiz, %16,0'ı işçi, %80,2'si memur, serbest meslek sahibi ya da emeklidir (Tablo 3).

Tablo 3. Örneklemin ebeveynlerinin eğitim ve çalışma özellikleri

		Sayı	%
Annenin eğitim düzeyi	Eğitimsiz	88	8,6
	Eğitimli	938	91,4
Babanın eğitim düzeyi	Eğitimsiz + ilkokul	379	36,9
	Eğitimli	647	63,1
Annenin işi	Ev hanımı	789	76,9
	Çalışıyor	237	23,1
Babanın işi	İşsiz	39	3,8
	İşçi	164	16,0
	Memur ve diğerleri	823	80,2

Örneklem aile tipi açısından değerlendirildiğinde, %88,1'ini çekirdek aile, %6,2'sini geniş aile, %5,7'sini ise parçalanmış ailelerin oluşturduğu görülmüştür. Gençlerin %94,9'u anne ve babanın birlikte olduğu ailede, %8,1'i ise anne ve babanın birlikte olmadığı ailede büyümüştür. Anne ve babanın birlikte olmadığı ailelerde çocukların %82,6'sı annenin yanında, %10,9'u babanın yanında, %4,3'ü diğer akrabaların ya da yakınların yanında, %2,2'si ise yurttan büyümüştür. %57,4'ünde anne ve babanın birlikte olmama nedeni boşanma, %4,3'ünde anne ölümü, %31,9'unda baba ölümü, %6,4'ünde ise iş gereği olan ayrılıklardır.

Örneklemin kardeş sayılarına bakıldığında %6,0'sının tek çocuk olduğu, %45,3'ünün bir kardeşi olduğu, %48,6'sının ise daha fazla sayıda kardeşi bulunduğu tespit edilmiştir. 398 genç (%40,2) ailenin en büyük çocuğu, 209 genç (%21,1) ortanca, 327 genç (%33,0) ise en küçük çocuğudur. Örneklemin %1'inin ikizi bulunduğu saptanmıştır.

Gençlerin istekleri dışında ailelerinden ayrılmaları olup olmadığına bakıldığında %16,3'ü isteği dışında ailesinden ayrı kalmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Örneklemin aile yapısı ve ilişkileri özellikleri

		Sayı	%
Aile tipi	Çekirdek	904	88,1
	Geniş	64	6,2
	Parçalanmış	58	5,7
Büyüdüğü ailenin ebeveyn birlikteliği açısından yapısı	Anne-baba birlikte	971	94,9
	Anne-baba birlikte değil	52	8,1
Kimin yanında büyüdüğü	Anne	38	82,6
	Baba	5	10,9
	Diğer akraba ya da akraba olmayan	2	4,3
	Yurt	1	2,2
Anne ve babanın birlikte olmama nedeni	Boşanma	27	57,4
	Anne ölümü	2	4,3
	Baba ölümü	15	31,9
	İş gereği	3	6,4
Yanında olmayan ebeveynle görüşme sıklığı	Haftada bir	6	17,6
	Ayda bir-daha seyrek	15	44,1
	Hiç	13	38,2
Anne öldüyse bu sıradaki yaşı	0-3	1	14,3
	4-6	3	42,9
	7-14	0	0
	14 ya da daha büyük	3	42,9
Baba öldüyse bu sıradaki yaşı	0-3	6	31,6
	4-6	2	10,5
	7-14	9	47,4
	14 ya da daha büyük	2	10,5
Anne ve baba ayrıldıysa bu sıradaki yaşı	0-3	7	20
	4-6	5	14,3
	7-14	22	62,9
	14 ya da daha büyük	1	2,9
Kardeş sayısı	Yok	62	6,0
	Bir	465	45,3
	İki ve üstü	499	48,6
Kardeşler içindeki yeri	Tek çocuk	57	5,8
	En büyük	398	40,2
	Ortanca	209	21,1
	En küçük	327	33,0
İkizlik durumu	Var	10	1,0
	Yok	1002	99,0

İsteği dışında ailesinden ayrı kalma	Var	164	16,3
	Yok	843	83,7
Kaç yaşındayken ayrı kaldığı	0-3	49	4,8
	4-6	47	4,6
	7-10	99	9,6
	Ergenlik	391	38,1
Yaşadığı yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine taşınma	Var	444	43,8
	Yok	570	56,2

Örnekleme oluşturan gençlerin %83'üne ilk üç yaşta annenin, %2,1'ine babanın, %13'üne anneanne veya babaannenin, %1,3'üne bakıcının baktığı, %0,7'sine ise kreşte bakıldığı saptanmıştır. %9,8 oranında ilk üç yaşta bakan kişinin değiştiği görülmüştür.

İlk üç yaşta %9,3 oranında annede herhangi bir fiziksel hastalık varlığı ve %7,4 oranında annenin hastaneye yatış öyküsü olduğu görülmüştür.

Ebeveynle birlikte yatma süreleri gözden geçirildiğinde örneklemin %36,5'inin 1-3 yaşına kadar, %24,8'inin 4-7 yaşına kadar ebeveynle aynı yatakta yattığı, %38,7'sinin hiç aynı yatakta yatmadığı saptanmıştır. Örneklemin %36,5'i 1-3 yaşına kadar, %40,4'ü 4-7 yaşına ebeveyniyle aynı odada yatmış, %23'ü ise hiç aynı odada yatmamıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Örneklemin çocukluk bakımı ile ilgili özellikleri

		Sayı	%
İlk üç yaşta en çok kimin baktığı	Anne	848	83,0
	Baba	21	2,1
	Anneanne-babaanne	133	13,0
	Bakıcı	13	1,3
	Ev dışında bakım-kreş vs.	7	0,7
	Bakan kişi değişikliği	Var	100
	Yok	920	90,2
Çocuklukta annenin uzun süreli iyileşmeyen hastalığı	Var	95	9,3
	Yok	919	89,6
Çocuklukta babanın uzun süreli iyileşmeyen hastalığı	Var	74	7,3
	Yok	937	92,7

İlk 3 yaşta annenin hastaneye yatış öyküsü	Var	75	7,4
	Yok	943	92,6
İlk 3 yaşta babanın hastaneye yatış öyküsü	Var	39	3,9
	Yok	966	96,1
Kaç yaşına kadar ebeveynle aynı yatakta yattığı	1-3	375	36,5
	4-7	254	24,8
	Hiç	397	38,7
Kaç yaşına kadar ebeveynle aynı odada yattığı	1-3	375	36,5
	4-7	415	40,4
	Hiç	236	23,0

Gençlerin %38,6'sı annesini rahat bırakan ve baskıcı olmayan, %3,3'ü ise sıkı disiplin uygulayan-baskıcı bir anne olarak tanımlamıştır. Baba için oranlar sırasıyla %36,8 ve %9,9 olarak bulunmuştur. Gençlerin %73,7'si kendine en yakın kişi olarak annesini, %16'sı babasını, %10,3'ü de diğer bir kişiyi algıladığını belirtmiştir. Örneklemin %11,3'ü annenin düşmanca, %11,6'sı soğuk ve uzak davrandığını düşünmekte, %12,8'i anneyi yetersiz, %13,4'ü de ilgisiz bulmaktadır. Anneyle ilişkisini algılamasına bakıldığında %79,1'i ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu olarak algılamaktadır. Babayla ilişkisi ise %60,3 genç tarafından yeterince uygun ve doyurucu olarak algılanmaktadır (Tablo 6).

Tablo 6. Örneklemin anne babalarını ve onlarla ilişkilerini algılama özellikleri

	Sayı	%	
Annenin nasıl bir ebeveyn olarak algılandığı	Rahat bırakan-izin veren-baskıcı olmayan	394	38,6
	Orta düzeyde baskı yapan	594	58,1
	Sıkı disiplin uygulayan-baskıcı	34	3,3
Babanın nasıl bir ebeveyn olarak algılandığı	Rahat bırakan-izin veren-baskıcı olmayan	371	36,8
	Orta düzeyde baskı yapan	540	53,6
	Sıkı disiplin uygulayan-baskıcı	97	9,9
Çocukken kendisine en yakın hissettiği kişi	Anne	756	74,9
	Baba	164	16,3
	Bakıcı-dadı	3	0,3
	Büyükanne-büyükbaba	86	8,5

Annenin düşmanca davrandığını düşünme	Evet	115	11,3
	Hayır	900	88,7
Annenin yetersiz davrandığını düşünme	Evet	131	12,8
	Hayır	892	87,2
Annenin soğuk-uzak davrandığını düşünme	Evet	118	11,6
	Hayır	902	88,4
Annenin ilgisiz davrandığını düşünme	Evet	137	13,4
	Hayır	884	86,6
Anneyle ilişkinin algılanması	Yeterince uygun ve doyurucu	806	79,1
	Yeterince uygun ve doyurucu değil	213	20,9
Babayla ilişkinin algılanması	Yeterince uygun ve doyurucu	609	60,3
	Yeterince uygun ve doyurucu değil	401	39,7

Örnekleme oluşturan gençlerin %46,5'i üniversitedeki ilk yıllarında, %53,5'i ise iki ve üstü yıllarındadırlar. Gençlerin %40,5'i aileleriyle yaşamakta, %28,7'si yurttan kalmakta, %28,8'i arkadaşlarıyla ya da yakınlarıyla yaşamakta, %2'si tek başına evde kalmaktadır. Gençlerin aileleriyle görüşme sıklıklarına bakıldığında %59,2'sinin hergün, %26,7'sinin haftada ya da ayda bir kere ailesiyle görüştüğü, %13,4'ünün ise birkaç ayda bir görüştüğü belirlenmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Örneklemin eğitim ve üniversite yaşantısı özellikleri

		Sayı	%
Üniversitedeki kaçınıcı yılı	İlk yıl	477	46,5
	İki ve üstü	549	53,5
Hazırlık okuma	Evet	348	34,1
	Hayır	672	65,9
Şu anda kimlerle yaşadığı	Aile	415	40,5
	Yurt	294	28,7
	Yakını ya da arkadaşlarıyla	295	28,8
	Kendi başına evde	21	2,0

Aileyle görüşme sıklığı	Hergün	450	59,2
	Haftada-ayda bir	309	26,7
	Birkaç ayda bir	267	13,4

ADOLESAN AYRILMA BİREYLEŞME TESTİ VE SOSYODEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

Örneklemin sosyodemografik özellikleri ve ayrılma bireyleşme özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Çalışmaya katılan ergenlerin sosyodemografik verileri ile ayrılma bireyleşme özelliklerinin ilişkisi t-testi, Mann Whitney-U, Kruskal-Wallis varyans analizi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile çözümlenmiştir. Çoklu karşılaştırmalarda post-hoc test olarak bonferoni testi kullanılmıştır.

Ayrılma Anksiyetesi ve Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişki

Ayrılma anksiyetesi ile cinsiyet ilişkisi değerlendirildiğinde, ölçek puanları kızlarda erkeklere oranla daha yüksek oranlardadır ($p < 0,0001$).

Yaş ile ayrılma anksiyetesi özelliklerinin etkileşimine bakıldığında ayrılma anksiyetesinin yaş arttıkça azalması istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p = 0,012$).

Gençlerin üniversitedeki kaçınıcı yılları olduğu ve ayrılma bireyleşme özellikleri ilişkisi değerlendirildiğinde üniversite ilk yılında olanlarda ve hazırlık okumayan gençlerde ölçek puanları daha yüksek olarak bulunmuştur ($p = 0,007$ $p = 0,006$).

Yurtta yaşayanlarda hem ailesiyle yaşayanlara hem de yakınları ya da arkadaşlarıyla yaşayanlara göre ayrılma anksiyetesi puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p = 0,001$). Tek başına yaşayan gençlerde diğer gruplara göre anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Ebeveynin ayrı olduğu ailede büyüyen gençlerden babasını 0-3 yaşları arasında kaybedenlerde ayrılma anksiyetesi puanlarının daha büyük yaşlarda kaybedenlere göre anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır ($p = 0,049$).

Gencin ilk üç yaş özelliklerine baktığımızda, ilk üç yaşta kimin baktığı ve bakıcı değişikliği olup olmaması ile ayrılma anksiyetesi arasındaki ilişki istatistiksel açıdan anlamlı bulgular vermemiştir.

Gençlerin çocukluğunda annede fiziksel-kronik bir hastalık varlığında ayrılma anksiyetesi puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür ($p=0,023$). Babalarında fiziksel-kronik hastalık olanlarda ise istatistiksel olarak anlamlılık bulunamamıştır.

Ebeveynle birlikte yatma özelliklerine bakıldığında 4-7 yaşına kadar ebeveyniyle aynı yatakta yatanlarda ayrılma anksiyetesi puanları hiç aynı yatakta yatmayanlara göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p=0,003$). Ayrıca 4-7 yaşına kadar ebeveyniyle aynı odada yatanlarda da ayrılma anksiyetesi puanları hiç yatmayanlara göre yüksek olarak saptanmış ve bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p=0,004$).

Gençlerin anne baba algısı ve ayrılma bireyleşme özellikleri bakımından farklılıklara bakıldığında annesini nasıl algıladığı ayrılma anksiyetesi puanlarında farklılık yaratmamıştır. Babayı algılama özelliklerine bakıldığında babasını sıkı disiplinli-baskıcı algılayanlarda ayrılma anksiyetesi puanları rahat bırakan-baskıcı olmayan şekilde algılayanlara göre anlamlı olarak yüksek saptanmıştır ($p=0,012$). Annenin düşmanca davrandığını ($p<0,0001$), yetersiz olduğunu ($p<0,0001$), ilgisiz olduğunu ($p<0,0001$), soğuk ve uzak davrandığını ($p<0,0001$) düşünen gençlerde ayrılma anksiyetesi puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Anneyle ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulmayanlarda ayrılma anksiyetesi puanları daha yüksek bulunmuştur ($p<0,0001$). Ayrıca babayla ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulmayan gençlerde yine ayrılma anksiyetesi puanlarının anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,0001$).

Herhangi bir spor dalıyla uğraşmadığını belirten gençlerde ayrılma anksiyetesi puanları yüksek olarak saptanmıştır.

Gençlerin arkadaş ilişkileri ile ayrılma anksiyetesi arasındaki ilişkiye bakıldığında hiç arkadaşı olmayan gençlerde ayrılma anksiyetesi puanları birçok arkadaşı olan gençlere göre yüksek olarak saptanmış, birçok arkadaşı olan gençlerin puanları ise tek arkadaşı olanlara ve hiç arkadaşı olmayanlara göre düşük olarak saptanmıştır ($p=0,002$).

Bağımlılık yapan maddelerin kullanım durumunun etkisi değerlendirildiğinde, hergün alkol kullanan gençlerin ayrılma anksiyetesi puanları hiç alkol kullanmayanlara göre anlamlı olarak düşük bulunmuştur ($p=0,032$).

Gençlerin psikiyatrik hastalığı olması ayrılma anksiyetesi puanlarında anlamlı yüksekliğe neden olmuştur ($p=0,003$) (Tablo 8).

Tablo 8. Ayrılma anksiyetesi altölçeğini etkileyen değişkenler

		Ölçek Puan Ortalaması	İstatistiksel Değerlendirme	
Cinsiyet	Kız	33,08 ± 6,79	t= 7,317	p< 0.0001*
	Erkek	29,99 ± 6,73		
Yaş	17-18-19	32,09 ± 6,78	t= 2,526	p=0.012*
	20 ve üstü	31,00 ± 7,04		
Üniversite yılı	İlk yıl	31,82 ± 6,95	t= 2,679	p= 0,007*
	İki ve üstü	30,44 ± 6,81		
Kimlerle yaşadığı	Aile (a)	31,04 ± 6,78	F= 5,876 a=c<b	p=0,001**
	Yurt (b)	32,86 ± 6,73		
	Yakınlarıyla ve arkadaşlarıyla (c)	30,71 ± 6,79		
	Tek başına (d)	32,48 ± 6,54		
Baba kaybı yaşı	0-3	40,50	t=6,034	p=0,049***
	4-6	19,75		
	7 ve üstü	24,90		
Çocuklukta anne hastalığı	Var	33,04 ± 6,96	t= 2,284	p= 0,023*
	Yok	31,34 ± 6,93		
Kaç yaşına kadar ebeveynle aynı yatakta yattığı	1-3 (a)	31,46 ± 6,57	F= 5,603 c<b	p= 0,003**
	4-7 (b)	32,66 ± 6,97		
	Hiç (c)	30,81 ± 7,14		
Kaç yaşına kadar ebeveynle aynı odada yattığı	1-3 (a)	31,22 ± 6,97	F= 5,690 c<b	p=0,004**
	4-7 (b)	32,33 ± 6,76		
	Hiç (c)	30,52 ± 7,05		
Babayı nasıl algıladığı	Rahat bırakan-izin veren-baskıcı olmayan	30,76 ± 7,10	F=4,625	p=0,012**
	Orta düzeyde baskı yapan	31,66 ± 6,69		
	Sıkı disiplin uygulayan-baskıcı	33,03 ± 7,41		
Annenin düşmanca davrandığını düşünme	Evet	34,08 ± 7,94	t=4,221	p< 0.0001*
	Hayır	31,20 ± 6,75		
Annenin yetersiz davrandığını düşünme	Evet	34,35 ± 7,01	t= 5,074	p< 0.0001*
	Hayır	31,06 ± 6,84		
Annenin soğuk-uzak davrandığını düşünme	Evet	34,53 ± 6,94	t= 5,073	p< 0.0001*
	Hayır	31,13 ± 6,85		

Annenin ilgisiz davrandığını düşünme	Evet	34,42 ± 7,14	t= 5,326	p< 0.0001*
	Hayır	31,06 ± 6,81		
Anneyle ilişki yeterince uygun doyurucu mu?	Evet	30,94 ± 6,83	t= -4, 942	p< 0.0001*
	Hayır	33,56 ± 7,04		
Babayla ilişki yeterince uygun doyurucu mu?	Evet	30,76 ± 6,95	t= -3,963	p< 0.0001*
	Hayır	32,52 ± 6,85		
Düzenli spor yapıyor mu?	Evet	30,18 ± 7,02	t= -3,964	p< 0.0001*
	Hayır	32,05 ± 6,82		
Arkadaşlık açısından durumu	Hiç arkadaşı yok (a)	35,45 ± 8,23	F= 6,413 c<a=b	p= 0,002**
	Tek bir arkadaşı var (b)	34,08 ± 6,63		
	Birçok arkadaşı var (c)	31,29 ± 6,85		
Alkol kullanma durumu	Nadir	31,21 ± 6,85	F=3,970	p=0,032**
	Hergün	28,69 ± 8,03		
	Hiç	31,90 ± 6,90		
Herhangi bir psikiyatrik hastalığı var mı?	Evet	34,23 ± 8,05	t= 2,965	p=0,003*
	Hayır	31,31 ± 6,86		

* t testi

** one way anova (post hoc bonferoni test)

*** kruskal wallis testi

Yutulma Anksiyetesi ve Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişki

Yutulma anksiyetesi özellikleri cinsiyet bakımından göz önüne alındığında kız ve erkek ergenler arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Yaş ile yutulma anksiyetesi özelliklerinin etkileşimine bakıldığında yutulma anksiyetesinin yaş arttıkça azalması istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p=0,045).

Gençlerin kimlerle yaşadıkları ile yutulma anksiyetesi özelliklerinin ilişkisine bakıldığında ailesiyle yaşayanlarda yurtda yaşayanlara göre yutulma anksiyetesi puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur (p<0,0001).

Örneklemin ailesiyle görüşme sıklığının yutulma anksiyetesi puanları üzerine olan etkisine bakıldığında ailesiyle hergün görüşenlerde haftada ya da ayda bir görüşenlere ve birkaç ayda bir görüşenlere göre daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmüştür (p<0,0001).

Kardeş sayısı açısından değerlendirildiğinde bir kardeşi olanların yutulma anksiyetesi puanlarının iki ve daha fazla kardeşi olanlara göre yüksek olduğu saptanmış ancak kaçınıcı çocuk olduğunun fark yaratmadığı gözlenmiştir ($p=0,012$). Annesi çalışan gençlerde yutulma anksiyetesi puanları annesi ev hanımı olanlara göre anlamlı olarak yüksek bulunmuş ($p=0,027$), babanın çalışma durumu istatistiksel fark yaratmamıştır.

İlk üç yaşta kimin baktığı ve bakıcı değişikliği olup olmaması ile yutulma anksiyetesi arasındaki ilişkide istatistiksel açıdan anlamlı bulgular elde edilmiştir. İlk üç yaşta anne tarafından bakılanlarda yutulma anksiyetesi puanları diğer bakım verenler tarafından bakılanlara (bakıcı, büyükanne, kreş) göre düşük olarak saptanmıştır ($p=0,011$). Bakıcı değişikliği olanlarda yutulma anksiyetesi olmayanlara göre daha yüksek bulunmuştur ($p=0,009$).

Ebeveynle birlikte yatma özelliklerinin yutulma anksiyetesi üzerine etkisine bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark elde edilememiştir.

Gençlerin çocukluklarında kendilerine en yakın hissettikleri kişi ile yutulma anksiyetesi ilişkisine bakıldığında anneyi kendisine en yakın hissedenlerde yutulma anksiyetesi puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı düşük olduğu görülmüştür ($p=0,002$).

Annesini sıkı disiplinli ve baskıcı algılayanlarda yutulma anksiyetesi orta düzeyde baskıcı algılayanlara ve rahat bırakan-baskıcı olmayan şeklinde algılayanlara göre yüksek, yine orta düzeyde baskıcı olarak algılayanlarda rahat bırakan-baskıcı olmayan şeklinde algılayanlara göre yüksek olarak bulunmuştur ($p<0,0001$). Babasını sıkı disiplinli-baskıcı algılayanlarda yutulma anksiyetesi puanları rahat bırakan-baskıcı olmayan ve orta düzeyde baskıcı olarak algılayanlara göre yüksek olarak saptanmıştır ($p<0,0001$). Annenin düşmanca davrandığını ($p<0,0001$), yetersiz olduğunu ($p<0,0001$), ilgisiz olduğunu ($p<0,0001$), soğuk ve uzak davrandığını ($p<0,0001$) düşünen gençlerde yutulma anksiyetesi puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Anneyle ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulmayanlarda yutulma anksiyetesi puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p<0,0001$). Babayla ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulmayan gençlerde yine yutulma anksiyetesi puanlarının anlamlı olarak yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,0001$).

Dini inancının orta düzeyde olduğunu belirten gençlerin yutulma anksiyetesi puanlarının güçlü dini inancı olduğunu belirtenlere ve dini inancının zayıf olduğunu ya da olmadığını belirtenlere göre yüksek olduğu saptanmıştır ($p=0,049$).

Hiç alkol kullanmayan gençlerin yutulma anksiyetesi puanları her gün kullanan ve nadiren kullanan gençlere göre anlamlı olarak düşük bulunmuştur ($p<0,0001$). Sigara ($p<0,0001$) ve uyuşturucu ($p=0,001$) kullanan gençlerin yutulma anksiyetesi puanları kullanmayanlara göre yüksek olarak saptanmıştır.

Gençlerin psikiyatrik hastalığa sahip olması yutulma anksiyetesi puanlarının yüksek olarak saptanması ile ilişkili bulunmuştur ($p<0,0001$) (Tablo 9).

Tablo 9. Yutulma anksiyetesi altölçeğini etkileyen değişkenler

		Ölçek Puan Ortalaması	İstatistiksel Değerlendirme	
Yaş	17-18-19	22,23 ± 5,79	t=2,010	p=0,045*
	20 ve üstü	21,49 ± 6,01		
Aileyle görüşme sıklığı	Hergün (a)	23,08 ±6,29	F=20,274 b=c<a	p<0,0001**
	Haftada-ay da bir (b)	21,30 ± 5,49		
	Birkaç ayda bir (c)	20,36 ± 5,29		
Kardeş sayısı	Yok	23,10 ± 5,64	F=5,664	p=0,012**
	Bir	22,32 ± 5,80		
	İki ve üstü	21,23 ± 6,00		
Annenin işi	Ev hanımı	21,61 ± 5,90	t=-2,215	p= 0,027*
	Çalışıyor	22,58 ± 5,93		
İlk üç yaşta en çok kimin baktığı	Anne	21,59 ± 5,89	F=4,451	p=0,011**
	Baba	22,62 ± 5,16		
	Diğer	23,08 ± 6,03		
Bakan kişi değişikliği	Var	23,33 ± 6,20	t= 2,636	p=0,009*
	Yok	21,69 ± 5,87		
Çocukken kendisine en yakın hissettiği kişi	Anne	21,51 ± 5,80	F=6,193	p=0,002 **
	Baba	22,22 ± 5,86		
	Diğer	23,58 ± 6,52		
Anneyi nasıl algıladı	Rahat bırakan-izin veren-baskıcı olmayan (a)	19,96 ± 5,41	F=55,936 a<b<c	p<0,0001**
	Orta düzeyde baskı yapan (b)	22,66 ± 5,69		
	Sıkı disiplin uygulayan-baskıcı (c)	29,00 ± 6,69		

Babayı nasıl algıladığı	Rahat bırakan-izin veren-baskıcı olmayan (a)	20,40 ± 5,30	F= 41,523 a<b<c	p<0,0001**
	Orta düzeyde baskı yapan (b)	22,10 ± 5,70		
	Sıkı disiplin uygulayan-baskıcı (c)	26,20 ± 6,57		
Annenin düşmanca davrandığını düşünme	Evet	24,71 ± 6,68	t= 5,592	p<0,0001**
	Hayır	21,48 ± 5,71		
Annenin yetersiz davrandığını düşünme	Evet	24,53 ± 6,32	t= 5,650	p< 0.0001*
	Hayır	21,44 ± 5,76		
Annenin soğuk-uzak davrandığını düşünme	Evet	25,03 ± 6,83	t= 6,343	p< 0.0001*
	Hayır	21,43 ± 5,66		
Annenin ilgisiz davrandığını düşünme	Evet	25,06 ± 6,66	t= 7,012	p< 0.0001*
	Hayır	21,33 ± 5,64		
Anneyle ilişki yeterince uygun doyurucu mu?	Evet	20,92 ± 5,47	t= -9,845	p< 0.0001*
	Hayır	25,21 ± 6,34		
Babayla ilişki yeterince uygun doyurucu mu?	Evet	20,62 ± 5,42	t= -8,260	p< 0.0001*
	Hayır	23,66 ± 6,15		
Alkol kullanma durumu	Nadir (a)	22,80 ± 5,94	F= 15,236 c<b=a	p< 0.0001**
	Hergün (b)	24,25 ± 6,12		
	Hiç (c)	20,94 ± 5,69		
Sigara içiyor mu?	Evet	23,20 ± 6,55	t= 3,610	p< 0.0001*
	Hayır	21,51 ± 5,76		
Uyuşturucu madde ya da hap kullanıyor mu?	Evet	27,15 ± 8,28	t= 3,273	p= 0,001*
	Hayır	21,76 ± 5,87		
Herhangi bir psikiyatrik hastalığı var mı?	Evet	25,06 ± 7,14	t= 4,099	p< 0.0001*
	Hayır	21,62 ± 5,81		

* t testi

** one way anova (post hoc bonferoni test)

Arkadaşa Yapışma ve Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişki

Arkadaşa yapışma özellikleri cinsiyet bakımından göz önüne alındığında kızlarda erkeklere göre arkadaşla yapışma puanları anlamlı olarak yüksek saptanmıştır ($p<0,0001$).

Tek başına yaşayanlarda ailesiyle, yurttta ve yakınları ya da arkadaşlarıyla yaşayanlara göre arkadaşta yapışma puanları anlamlı olarak düşük bulunmuştur ($p<0,0001$).

Gençlerin en uzun yaşadıkları yer ile arkadaşta yapışma etkileşimine bakıldığında kentte yaşayan gençlerin puanları kırsal kesimde yaşayanlara göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p=0,028$).

Gençlerin büyüdüğü ailenin ebeveyn birlikteliği açısından yapısına bakıldığında arkadaşta yapışma puanları arasında fark saptanmamıştır. Ancak ebeveynin ayrı olduğu ailede büyüyen gençlerden annenin yanında büyüyenlerde puanların daha yüksek olduğu görülmüştür ($p=0,014$). Kardeş sayısı açısından değerlendirildiğinde bir kardeşi olanların arkadaşta yapışma puanlarının iki ve daha fazla kardeşi olanlara göre yüksek olduğu saptanmış ($p=0,009$) ayrıca gencin kardeşler içindeki yerinin puanlar üzerine etkisine bakıldığında da tek çocuk olanlarda arkadaşta yapışma puanlarının ortanca olanlara göre yüksek olduğu görülmüştür ($p=0,025$).

Anne ve baba çalışma durumuna bakıldığında annesi çalışan gençlerde arkadaşta yapışma puanları annesi ev hanımı olanlara göre anlamlı olarak yüksek bulunmuş ($p=0,035$), babanın çalışma durumu açısından değerlendirildiğinde ise babası memur olanlarda babası işsiz olanlara göre puanlar daha yüksek olarak saptanmış ve istatistiksel anlamlılık elde edilmiştir ($p=0,046$).

Gencin ilk üç yaş özelliklerine baktığımızda, ilk üç yaşta kimin baktığı ile arkadaşta yapışma arasındaki ilişkide istatistiksel açıdan anlamlı bulgular elde edilmiştir. İlk üç yaşta anne bakanlarda arkadaşta yapışma puanları baba bakanlara göre yüksek olarak saptanmış, baba bakanlarda hem anne bakanlara hem de diğer bakanlara göre (bakıcı, büyükanne, kreş) göre düşük olarak saptanmıştır ($p=0,001$). Bakıcı değişikliği olup olamaması arkadaşta yapışma puanlarında anlamlı farklılık yaratmamıştır.

Gençlerin fiziksel-kronik hastalıkları olup olmasının arkadaşta yapışma puanlarına etkisine bakıldığında herhangi bir fiziksel-kronik hastalığı olan gençlerde arkadaşta yapışma puanları olmayanlara göre düşük olarak saptanmıştır ($p=0,016$).

Gençlerin arkadaş ilişkileri ile arkadaşta yapışma arasındaki ilişkiye bakıldığında birçok arkadaşı olan gençlerde arkadaşta yapışma puanlarının tek arkadaşı olanlara ve hiç arkadaşı olmayanlara göre yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,0001$).

Dini inanç durumu ve arkadaşla yapışma arasındaki ilişkiye bakıldığında dini inancının orta düzeyde olduğunu belirten gençlerin arkadaşla yapışma puanlarının dini inancının zayıf olduğunu ya da olmadığını belirtenlere göre düşük olduğu saptanmıştır ($p=0,010$).

Alkol kullanma durumuna bakıldığında arkadaşla yapışma puanları nadiren kullanan gençlerde hergün kullananlara ve hiç kullanmayanlara göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p=0,001$). Gençlerin sigara ve uyuşturucu kullanıp kullanmamaları arkadaşla yapışma puanları arasında istatistiksel fark yaratmamıştır. Gençlerin psikiyatrik hastalığa sahip olması arkadaşla yapışma puanlarının anlamlı olarak yüksek saptanmasına neden olmuştur ($p=0,047$) (Tablo 10).

Tablo 10. Arkadaşla yapışma anksiyetesi altölçeğini etkileyen değişkenler

		Ölçek Puan Ortalaması	İstatistiksel Değerlendirme	
Cinsiyet	Kız	41,53 ± 4,99	t=7,885	p<0,0001*
	Erkek	38,85 ± 5,84		
Kimlerle yaşadığı	Aile (a)	40,45 ± 5,53	F=8,661 d<a d<b<c a=c, a=b	p<0,0001**
	Yurt (b)	40,82 ± 5,28		
	Yakınlarıyla ve arkadaşlarıyla (c)	39,39 ± 5,62		
	Tek başına (d)	35,48 ± 7,67		
Kimin yanında büyüdüğü	Anne	39,87 ± 5,35	t=2,558	p=0,014***
	Diğer	35,57 ± 5,43		
Kardeş sayısı	Yok	40,97 ± 6,01	F=5,163	p=0,009**
	Bir	40,65 ± 5,47		
	İki ve üstü	39,58 ± 5,62		
Kardeşler içindeki yeri	Tek çocuk	41,89 ± 5,20	F=3,063	p=0,025**
	En büyük	40,25 ± 5,59		
	Ortanca	39,50 ± 5,63		
	En küçük	40,46 ± 5,59		
Annenin işi	Ev hanımı	39,95 ± 5,47	t=-2,110	p= 0,035*
	Çalışıyor	40,82 ± 5,96		
Babanın işi	İşsiz	38,15 ± 6,44	F=4,252	p=0,046**
	İşçi	39,51 ± 5,28		
	Memur ve diğerleri	40,37 ± 5,59		
İlk üç yaşta en çok kimin baktığı	Anne (a)	40,12 ± 5,48	F=6,814 b<c=a	p=0,001**
	Baba (b)	36,10 ± 7,29		
	Diğer (c)	40,85 ± 5,79		

Fiziksel-kronik hastalığı var mı?	Evet	38,92 ± 6,91	t=-2,416	p=0,016*
	Hayır	40,31 ± 5,40		
Arkadaşlık açısından durumu	Hiç arkadaşı yok	35,25 ± 8,76	F =11,346 0.0001**	p<
	Tek bir arkadaşı var	38,03 ± 6,56		
	Birçok arkadaşı var	40,36 ± 5,40		
Alkol kullanma durumu	Nadir (a)	40,73 ± 5,56	F=6,745 b=c<a	p=0,001**
	Hergün (b)	37,53 ± 5,87		
	Hiç (c)	39,85 ± 5,56		
Herhangi bir psikiyatrik hastalığı var mı?	Evet	38,79 ± 6,53	t=-1,987	p=0,047*
	Hayır	40,35 ± 5,46		

*t testi

** one way anova (post hoc bonferoni testi)

*** kruskal wallis testi

Öğretmene Yapışma ve Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişki

Öğretmene yapışma özellikleri cinsiyet bakımından göz önüne alındığında kızlarda erkeklere göre öğretmene yapışma puanları anlamlı olarak yüksek saptanmıştır (p=0,018).

Örneklemin ailesiyle görüşme sıklığının öğretmene yapışma puanları üzerine etkisine bakıldığında ailesiyle hergün görüşenlerde haftada ya da ayda bir görüşenlere göre ve birkaç ayda bir görüşenlere göre puanlar düşük olarak saptanmıştır (p<0,0001). Ailenin sosyoekonomik düzeyi ile öğretmene yapışma etkileşimi değerlendirildiğinde alt sosyoekonomik düzeyde puanlar orta ve üst düzeye göre yüksek olarak bulunmuştur (p=0,009).

Kardeş sayısı açısından değerlendirildiğinde iki ve daha fazla kardeşi olanların öğretmene yapışma puanlarının bir kardeşi olanlara göre yüksek olduğu saptanmış (p=0,016) ancak gencin kardeşler içindeki yerinin puanlar üzerine anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Anne ve baba eğitim düzeylerine bakıldığında annesi eğitimsiz olan gençlerin öğretmene yapışma puanları annesi eğitilmiş olanlara göre yüksek olarak bulunmuştur (p=0,003). Babası eğitimsiz ya da ilkökul mezunu olan gençlerdeki puanlar babası eğitilmiş olan gençlere göre yüksek olarak saptanmıştır (p=0,002). Anne ve baba çalışma durumuna bakıldığında annesi çalışan gençlerde öğretmene yapışma puanları annesi ev hanımı olanlara göre anlamlı olarak düşük bulunmuş (p=0,004), babanın çalışma durumu açısından değerlendirildiğinde ise babası işsiz olanlarda

babası memur, serbest ya da emekli olanlara göre puanlar daha yüksek olarak saptanmış ve istatistiksel anlamlılık elde edilmiştir ($p=0,041$).

Gençlerin çocukluğunda annelerinde fiziksel-kronik bir hastalık olup olmamasının öğretmene yapışma ile ilişkisine bakıldığında çocukluğunda annesinde hastalık bulunan gençlerin puanları olamayanlara göre yüksek olarak bulunmuştur ($p<0,0001$). Babalarında fiziksel-kronik bir hastalık olup olmamasının öğretmene yapışma ile ilişkisine bakıldığında ise istatistiksel anlamlılık bulunamamıştır.

Ebeveynle birlikte yatma özelliklerine bakıldığında 4-7 yaşına kadar ebeveyniyle aynı yatakta yatanlarda öğretmene yapışma puanları hiç aynı yatakta yatmayanlara göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p<0,0001$). Gençlerin ebeveynleriyle aynı odada yatma yaşlarının ayrılma bireyleşmeyle ilişkisi değerlendirildiğinde 4-7 yaşına kadar ebeveyniyle aynı odada yatanlarda öğretmene yapışma puanları hem 1-3 yaşına kadar yatanlara hem de hiç yatmayanlara göre yüksek olarak saptanmış ve bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p<0,0001$).

Babayı algılama özelliklerine bakıldığında babasını sıkı disiplinli-baskıcı algılayanlarda öğretmene yapışma puanları rahat bırakan-baskıcı olmayan şekilde algılayanlara göre anlamlı olarak yüksek saptanmıştır ($p=0,029$). Annenin ilgisiz olduğunu ($p=0,014$) ve soğuk ve uzak davrandığını ($p=0,007$) düşünen gençlerde öğretmene yapışma puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Anneyle ilişkisini algılama ve ayrılma bireyleşme ilişkisine bakıldığında anneyle ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulmayanlarda öğretmene yapışma puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p=0,010$).

Gençlerin bir kuruluş-takım ya da gruba üye olup olmama özelliklerine bakıldığında üye olan gençlerde olmayanlara göre öğretmene yapışma puanları yüksek olarak bulunmuştur ($p=0,009$).

Dini inanç durumu ve öğretmene yapışma arasındaki ilişkiye bakıldığında dini inancının güçlü olduğunu belirten gençlerin öğretmene yapışma puanlarının dini inancının orta düzeyde olduğunu ve zayıf olduğunu ya da hiç dini inancı olmadığını belirtenlere göre yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,0001$).

Alkol kullanma durumuna bakıldığında hiç alkol kullanmayan gençlerin öğretmene yapışma puanları nadiren kullanan gençlere göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p<0,0001$). Sigara kullanan gençlerin öğretmene yapışma puanları

anlamli olarak yüksektir ($p<0,0001$), uyuşturucu kullanıp kullanmamaları ise istatistiksel fark yaratmamıştır.

Psikiyatrik bir hastalığı olan gençlerin öğretmene yapışma puanları anlamli olarak daha yüksek bulunmuştur ($p<0,0001$) (Tablo 11).

Tablo 11. Öğretmene yapışma altölçeğini etkileyen değişkenler

		lek Puan Ortalaması	İstatistiksel Değerlendirme	
Cinsiyet	Kız	22,78 ± 5,48	t= 2,361	p= 0,018*
	Erkek	21,91 ± 6,23		
Üniversite yılı	İlk yıl	22,80 ± 5,71	t=4,659	p<0,0001*
	İki ve st	20,78 ± 6,24		
Aileyle görüşme sıklığı	Hergün (a)	21,45 ± 6,07	F=9,392	p<0,0001**
	Haftada-ayda bir (b)	23,00 ± 5,97		
	Birkaç ayda bir (c)	23,09 ± 5,30		
Sosyoekonomik düzey	üst (a)	21,39 ± 5,82	F=4,763	p= 0,009**
	Orta (b)	22,19 ± 5,80		
	Alt (c)	24,08 ± 6,14		
Kardeş sayısı	Yok	22,87 ± 7,03	F=4,169	p=0,016**
	Bir	21,76 ± 5,98		
	İki ve st	22,82 ± 5,62		
Annenin eğitim düzeyi	Eğitimsiz	24,11 ± 5,85	t=2,958	p=0,003*
	Eğitimli	22,18 ± 5,87		
Babanın eğitim düzeyi	Eğitimi yok + İlkokul ve altı	23,08 ± 5,46	t=3,074	p=0,002*
	Eğitimli	21,91 ± 6,10		
Annenin işi	Ev hanımı	22,64 ± 5,81	t=2,917	p=0,004*
	alışıyor	21,37 ± 6,07		
Babanın işi	İşsiz	24,49 ± 4,96	F=4,344	p=0,041**
	İşçi	23,02 ± 5,82		
	Memur ve diğerleri	22,11 ± 5,93		
Çocuklukta annenin uzun süreli iyileşmeyen hastalığı	Var	24,41 ± 5,49	t=3,641	p<0,0001**
	Yok	22,11 ± 5,90		
Kaç yaşına kadar ebeveynle aynı yatakta yattığı	1-3	22,49 ± 5,37	F=9,136	p<0,0001**
	4-7	23,47 ± 6,06		
	Hiç	21,48 ± 6,14		

Kaç yaşına kadar ebeveynle aynı odada yattığı	1-3 (a)	21,78 ± 5,71	F=8,897 a=c<b	p<0,0001**
	4-7 (b)	23,27 ± 5,61		
	Hiç (c)	21,61 ± 6,46		
Babayı nasıl algıladığı	Rahat bırakan-izin veren-baskıcı olmayan	21,87 ± 6,04	F= 3,596	p=0,029**
	Orta düzeyde baskı yapan	22,48 ± 5,71		
	Sıkı disiplin uygulayan-baskıcı	23,60 ± 5,92		
Annenin soğuk-uzak davrandığını düşünme	Evet	23,73 ± 5,84	t=2,703	p=0,007*
	Hayır	22,17 ± 5,88		
Annenin ilgisiz davrandığını düşünme	Evet	23,50 ± 5,84	t= 2,462	p=0,014*
	Hayır	22,17 ± 5,88		
Anneyle ilişki yeterince uygun doyurucu mu?	Evet	22,08 ± 5,90	t= -2,574	p=0,010*
	Hayır	23,24 ± 5,84		
Üyesi olduğu grup-takım-kuruluş var mı?	Evet	22,97 ± 6,11	t= 2,632	p=0,009*
	Hayır	21,94 ± 5,76		
Dini inanç	Güçlü (a)	23,17 ± 5,86	F=7,779 c=b<a	p<0,0001**
	Orta (b)	22,12 ± 5,70		
	Zayıf +Yok (c)	21,25 ± 6,17		
Alkol kullanma durumu	Nadir	21,22 ± 5,94	F=14,433	p< 0,0001**
	Hergün	22,38 ± 8,69		
	Hiç	22,22 ± 5,52		
Sigara içiyor mu?	Evet	20,88 ± 6,39	t= -3,821	p< 0,0001*
	Hayır	22,64 ± 5,72		
Herhangi bir psikiyatrik hastalığı var mı?	Evet	25,33 ± 5,91	t= 3,807	p< 0,0001*
	Hayır	22,13 ± 5,89		

* t testi

** one way anova (post hoc bonferoni test)

Pratik Yapma-Aynalama ve Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişki

Pratik yapma aynalama özellikleri cinsiyet bakımından göz önüne alındığında kızlarda erkeklere göre pratik yapma aynalama puanları anlamlı olarak yüksek saptanmıştır (p=0,038).

Örneklemin ailesiyle görüşme sıklığının pratik yapma aynalama puanları üzerine etkisine bakıldığında ailesiyle hergün görüşenlerin puan ortalamaları birkaç

ayda bir görüşenlere göre yüksek olarak saptanmıştır ($p=0,004$). Ailenin sosyoekonomik düzeyi ile pratik yapma aynalama etkileşimi değerlendirildiğinde üst sosyoekonomik düzeyde puanlar orta ve alt düzeye göre yüksek olarak bulunmuştur ($p=0,003$). Gençlerin en uzun yaşadıkları yer ile pratik yapma aynalama etkileşimine bakıldığında köyde yaşayan gençlerde puanlar ilçe ve kentte yaşayanlara göre düşük olarak saptanmıştır ($p<0,0001$).

Gençlerin büyüdüğü ailenin ebeveyn birlikteliği açısından yapısına bakıldığında pratik yapma aynalama puanları arasında fark saptanmamıştır. Ebeveynin ayrı olduğu ailede büyüyen gençlerden annenin yanında büyüyenlerde babanın, diğer akrabaların yanında ya da yurttan büyüyenlere göre pratik yapma aynalama puanları yüksek olarak saptanmıştır ($p=0,038$). Kardeş sayısı açısından değerlendirildiğinde kardeşi olmayanların ve bir kardeşi olanların pratik yapma aynalama puanlarının iki ve daha fazla kardeşi olanlara göre yüksek olduğu saptanmış ($p=0,001$) ayrıca gencin tek çocuk olmasının en büyük ve ortancalara göre puanları anlamlı düzeyde yükselttiği görülmüştür ($p=0,022$).

Babası eğitilmiş olan gençlerde puanlar babası eğitimsiz ya da ilköğretim mezunu olan gençlere göre yüksek olarak saptanmıştır ($p=0,001$). Anne ve baba çalışma durumuna bakıldığında annesi çalışan gençlerde pratik yapma aynalama puanları annesi ev hanımı olanlara göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p<0,0001$).

Ebeveynle birlikte yatma özelliklerine bakıldığında 4-7 yaşına kadar ebeveyniyle aynı yatakta yatanlarda ve hiç aynı yatakta yatmayanlarda pratik yapma aynalama puanları 1-3 yaşına kadar aynı yatakta yatanlara göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p=0,008$).

Gençlerin çocukluklarında kendilerine en yakın hissettikleri kişi ile pratik yapma aynalama ilişkisine bakıldığında babayı en yakın olarak hisseden gençlerin puanlarının anneyi en yakın hissedenlere göre yüksek olduğu saptanmıştır ($p=0,031$).

Babayı algılama özelliklerine bakıldığında babasını sıkı disiplinli-baskıcı algılayanlarda pratik yapma aynalama puanları orta düzeyde baskıcı şekilde algılayanlara göre anlamlı olarak yüksek saptanmıştır ($p=0,045$). Babayla ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu olarak algılayanlarda pratik yapma aynalama puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p=0,021$).

Herhangi bir spor dalıyla uğraşmış veya uğraşmamış özelliklerine bakıldığında, spor yapanlarda pratik yapma aynalama puanlarının yapmayanlara göre yüksek olduğu

bulunmuştur ($p<0,0001$). Gençlerin bir kuruluş-takım ya da gruba üye olup olmama özelliklerine bakıldığında üye olan gençlerde olmayanlara göre pratik yapma aynalama puanları yüksek olarak saptanmıştır ($p<0,0001$).

Dini inanç durumu ve pratik yapma aynalama arasındaki ilişkiye bakıldığında dini inancının güçlü olduğunu belirten gençlerin pratik yapma aynalama puanlarının dini inancının orta düzeyde olduğunu ve zayıf olduğunu ya da hiç dini inancı olmadığını belirtenlere göre yüksek olduğu saptanmıştır ($p=0,008$).

Alkol kullanma durumuna bakıldığında nadiren ve hergün alkol kullanan gençlerin hiç alkol kullanmayan gençlere göre daha yüksek pratik yapma aynalama puanlarına sahip olduğu görülmüştür ($p<0,0001$). Gençlerin sigara kullanmaları pratik yapma aynalama puanlarında anlamlı yüksekliğe neden olmuş ($p=0,047$), uyuşturucu kullanıp kullanmamaları ise istatistiksel fark yaratmamıştır (Tablo 12).

Tablo 12. Pratik yapma - aynalama altölçeğini etkileyen değişkenler

		Ölçek Puan Ortalaması	İstatistiksel Değerlendirme	
Cinsiyet	Kız	49,34 ± 9,05	t=2,080	p= 0,038*
	Erkek	48,09 ± 10,07		
Aileyle görüşme sıklığı	Hergün	49,70 ± 9,43	F=5,360	p=0,004**
	Haftada-ayda bir	48,52 ± 9,87		
	Birkaç ayda bir	47,30 ± 9,50		
En uzun yaşadığı yer	Kent (a)	49,44 ± 9,64	F=12,218	p<0,0001**
	İlçe (b)	48,90 ± 9,30		
	Köy (c)	45,01 ± 9,32		
Sosyoekonomik düzey	Üst (a)	52,78 ± 9,44	F=5,797	p= 0,003**
	Orta (b)	48,71 ± 9,49		
	Alt (c)	47,89 ± 10,75		
Kimin yanında büyüdüğü	Anne	29,14	t=-2,076	p=0,038***
	Diğer	19,32		
Kardeş sayısı	Yok (a)	51,52 ± 8,75	F=7,367	p=0,001**
	Bir (b)	49,51 ± 9,92		
	İki ve üstü (c)	47,65 ± 9,30		
Kardeşler içindeki yeri	Tek çocuk (a)	52,32 ± 8,35	F= 3,211	p=0,022**
	En büyük (b)	48,46 ± 9,70		
	Ortanca (c)	48,01 ± 9,50		
	En küçük (d)	48,91 ± 9,62		
Babanın eğitim düzeyi	Eğitimi yok + İlkokul ve altı	47,48 ± 9,31	t=-3,185	p=0,001*
	Eğitilmiş	49,45 ± 9,75		

Annenin işi	Ev hanımı	48,01 ± 9,63	t=-4,338	p<0,0001*
	Çalışıyor	51,08 ± 9,25		
Kaç yaşına kadar ebeveynle aynı yatakta yattığı	1-3 (a)	47,51 ± 9,06	F=4,883 a<b=c	p=0,008**
	4-7 (b)	49,67 ± 10,48		
	Hiç (c)	49,27 ± 9,48		
Çocukken kendisine en yakın hissettiği kişi	Anne	48,35 ± 9,16	F=3,310	p= 0,031**
	Baba	50,48 ± 10,43		
	Diğer	48,68 ± 11,25		
Babayı nasıl algıladığı	Rahat bırakan-izin veren-baskıcı olmayan	48,68 ± 9,72	F=2,964	p=0,045**
	Orta düzeyde baskı yapan	48,33 ± 9,43		
	Sıkı disiplin uygulayan-baskıcı	50,90 ± 9,64		
Babayla ilişki yeterince uygun doyurucu mu?	Evet	49,25 ± 9,82	t=2,308	p=0, 021*
	Hayır	47,83 ± 9,13		
Düzenli spor yapıyor mu?	Evet	51,01 ± 10,31	t=4,856	p< 0,0001*
	Hayır	47,83 ± 9,17		
Üyesi olduğu grup-takım-kuruluş var mı?	Evet	50,93 ± 9,99	t=5,122	p< 0,0001*
	Hayır	47,71 ± 9,19		
Dini inanç	Güçlü	49,53 ± 9,44	F=4,566	p=0,008**
	Orta	48,80 ± 9,57		
	Zayıf +Yok	47,04 ± 9,90		
Alkol kullanma durumu	Nadir (a)	49,90 ± 9,38	F= 9,589 c<b=a	p< 0,0001**
	Hergün (b)	52,41 ± 11,63		
	Hiç (c)	47,59 ± 9,55		
Sigara içiyor mu?	Evet	50,00 ± 10,01	t=1,993	p=0,047*
	Hayır	48,49 ± 9,48		

* t testi

** one way anova (post hoc bonferoni test)

*** mann whitney test

İhtiyacı İnkâr Etme ve Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişki

İhtiyacı inkâr etme özellikleri cinsiyet bakımından göz önüne alındığında erkeklerde kızlara göre ihtiyacı inkâr etme puanları anlamlı olarak yüksek saptanmıştır (p<0,0001).

Ailenin sosyoekonomik düzeyi ile ihtiyacı inkar etme etkileşimi değerlendirildiğinde üst sosyoekonomik düzeyde puanlar orta düzeye göre yüksek olarak bulunmuştur ($p=0,008$).

Gençlerin büyüdüğü ailenin ebeveyn birlikteliği açısından yapısına bakıldığında anne ve babanın birlikte olmadığı ailede büyüyenlerde ihtiyacı inkar etme puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır ($p=0,050$). Ebeveynin ayrı olduğu ailede büyüyen gençlerden annenin yanında büyüyenlerde babanın, diğer akrabaların yanında ya da yurttta büyüyenlere göre ihtiyacı inkar etme puanları düşük olarak saptanmıştır ($p<0,0001$).

Gencin şimdiye kadar isteği dışında ailesinden ayrı kalması ihtiyacı inkar etme puanlarını yükseltmiştir ($p<0,0001$).

Gencin ilk üç yaş özelliklerine baktığımızda, ilk üç yaşta kimin baktığı ile ihtiyacı inkar etme arasındaki ilişkide babanın baktığı gençlerin puanları anne bakan ve diğerleri bakanlara (bakıcı, büyükanne, kreş) göre yüksek bulunmuştur ($p=0,001$).

Gençlerin çocukluğunda annelerinde ve babalarında fiziksel-kronik bir hastalık olup olmasının ihtiyacı inkar etme ile ilişkisine bakıldığında çocukluğunda annelerinde ($p=0,029$) ve babalarında herhangi bir hastalık bulunan gençlerin puanları yüksek olarak saptanmıştır ($p=0,003$).

Gençlerin anne baba algısı ve ayrılma bireyleşme özellikleri bakımından farklılıklara bakıldığında annesini ($p=0,001$) ve babasını sıkı disiplinli-baskıcı algılayanlarda ihtiyacı inkar etme puanları hem orta düzeyde baskıcı şekilde algılayanlara hem de rahat bırakan-baskıcı olmayan şekilde algılayanlara göre anlamlı olarak yüksek saptanmıştır ($p<0,0001$). Annenin düşmanca davrandığını ($p<0,0001$), yetersiz olduğunu ($p<0,0001$), ilgisiz olduğunu ($p<0,0001$), soğuk ve uzak davrandığını ($p<0,0001$) düşünen gençlerde ihtiyacı inkar etme puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Anneyle ve babayla ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulmayan gençlerde ihtiyacı inkar etme puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p<0,0001$, $p<0,0001$).

Gençlerin fiziksel-kronik hastalıkları olup olmasının ihtiyacı inkar etme puanlarına etkisine bakıldığında herhangi bir fiziksel hastalığı olan gençlerde puanların anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,0001$).

Herhangi bir spor dalıyla uğraşıp uğraşmama özelliklerine bakıldığında, spor yapanlarda ihtiyacı inkar etme puanlarının yapmayanlara göre yüksek olduğu bulunmuştur ($p=0,031$).

Gençlerin arkadaş ilişkileri ile ihtiyacı inkar etme puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında hiç arkadaşı olmayanlarda tek arkadaşı ve bir çok arkadaşı olanlara göre puanların daha yüksek olduğu, tek arkadaşı olanlarda da birçok arkadaşı olanlara göre puanların yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,0001$).

Dini inanç durumu ve ihtiyacı inkar etme arasındaki ilişkiye bakıldığında dini inancının güçlü olduğunu ve zayıf olduğunu ya da hiç dini inancı olmadığını belirten gençlerin ihtiyacı inkar etme puanlarının dini inancının orta düzeyde olduğunu belirtenlere göre yüksek olduğu saptanmıştır ($p=0,006$).

Alkol kullanma durumuna bakıldığında hergün alkol kullanan gençlerin nadiren kullananlara ve hiç alkol kullanmayan gençlere göre daha yüksek ihtiyacı inkar etme puanlarına sahip olduğu görülmüştür ($p<0,0001$). Gençlerin sigara ($p=0,003$) ve uyuşturucu ($p=0,036$) kullanmaları ihtiyacı inkar etme puanlarında anlamlı yüksekliğe neden olmuştur.

Gençlerin psikiyatrik hastalığa sahip olması ihtiyacı inkar etme puanlarını anlamlı olarak yükseltmiştir ($p<0,0001$) (Tablo 13).

Tablo 13. İhtiyacı inkar etme altölçeğini etkileyen değişkenler

		Ölçek Puan Ortalaması	İstatistiksel Değerlendirme	
Cinsiyet	Kız	19,57 ± 4,98	t=-3,758	p<0,0001*
	Erkek	20,78 ± 5,35		
Sosyoekonomik düzey	Üst	22,08 ± 6,59	F=4,649	p=0,008**
	Orta	20,00 ± 5,06		
	Alt	20,45 ± 4,90		
Anne ve babanın birlikte olduğu aile	Evet	20,11 ± 5,14	t=-1,958	p= 0,050*
	Hayır	21,56 ± 6,23		
Kimin yanında büyüdüğü	Anne	21,80	t=-3,689	p<0,0001***
	Diğer	39,25		
İsteği dışında ailesinden ayrı kalma	Evet	21,58 ± 5,18	t=3,796	p<0,0001*
	Hayır	19,92 ± 5,12		
İlk üç yaşta en çok kimin baktığı	Anne (a)	20,13 ± 4,96	F=7,498	p=0,001**
	Baba (b)	24,52 ± 7,54		
	Diğer (c)	20,03 ± 5,91		
Çocuklukta annenin uzun süreli iyileşmeyen hastalığı	Var	21,22 ± 5,78	t= 2,183	p=0,029*
	Yok	20,01 ± 5,06		

Çocuklukta babanın uzun süreli iyileşmeyen hastalığı	Var	21,85 ± 5,79	t=2,937	p= 0,003*
	Yok	20,02 ± 5,10		
Anneyi nasıl algıladığı	Rahat bırakan-izin veren-baskıcı olmayan (a)	19,70 ± 4,94	F=6,650 b=a<c	p=0,001**
	Orta düzeyde baskı yapan (b)	20,34 ± 5,23		
	Sıkı disiplin uygulayan-baskıcı (c)	22,88 ± 6,55		
Babayı nasıl algıladığı	Rahat bırakan-izin veren-baskıcı olmayan (a)	19,60 ± 5,12	F= 10,041 b=a<c	p<0,0001**
	Orta düzeyde baskı yapan (b)	20,23 ± 5,06		
	Sıkı disiplin uygulayan-baskıcı (c)	22,24 ± 5,84		
Annenin düşmanca davrandığını düşünme	Evet	22,23 ± 5,81	t=4,653	p<0,0001**
	Hayır	19,88 ± 5,03		
Annenin yetersiz davrandığını düşünme	Evet	21,73 ± 5,79	t=3,645	p< 0.0001*
	Hayır	19,97 ± 5,08		
Annenin soğuk-uzak davrandığını düşünme	Evet	21,91 ± 5,90	t=3,861	p< 0.0001*
	Hayır	19,95 ± 5,07		
Annenin ilgisiz davrandığını düşünme	Evet	22,69 ± 6,47	t=6,205	p< 0.0001*
	Hayır	19,78 ± 4,86		
Anneyle ilişki yeterince uygun doyurucu mu?	Evet	19,74 ± 4,97	t=-4,663	p< 0.0001*
	Hayır	21,57 ± 5,48		
Babayla ilişki yeterince uygun doyurucu mu?	Evet	19,71 ± 5,19	t=-3,545	p< 0.0001*
	Hayır	20,88 ± 5,07		
Fiziksel-kronik hastalığı var mı?	Evet	22,55 ± 6,00	=5,166	p< 0.0001*
	Hayır	19,86 ± 4,94		
Düzenli spor yapıyor mu?	Evet	20,70 ± 5,48	t=2,165	p= 0,031*
	Hayır	19,93 ± 4,99		
Arkadaşlık açısından durumu	Hiç arkadaşı yok (a)	28,75 ± 7,07	F=45,605 c<b<a	p< 0.0001**
	Tek bir arkadaşı var (b)	23,97 ± 5,48		
	Birçok arkadaşı var (c)	19,76 ± 4,80		
Dini inanç	Güçlü (a)	20,53 ± 5,20	F=5,213 b<c=a	p=0, 006**
	Orta (b)	19,60 ± 4,84		
	Zayıf + Yok (c)	20,84 ± 5,83		

Alkol kullanma durumu	Nadir (a)	19,93 ± 5,31	F=15,738 c=a<b	p< 0.0001**
	Hergün (b)	25,19 ± 6,89		
	Hiç (c)	20,13 ± 4,88		
Sigara içiyor mu?	Evet	21,08 ± 5,34	t=2,938	p= 0,003*
	Hayır	19,88 ± 5,11		
Uyuşturucu madde ya da hap kullanıyor mu?	Evet	23,08 ± 7,47	t=2,036	p= 0,036*
	Hayır	20,08 ± 5,08		
Herhangi bir psikiyatrik hastalığı var mı?	Evet	23,58 ± 6,95	t=5,247	p< 0.0001*
	Hayır	19,85 ± 4,85		

* t testi

** one way anova (post hoc bonferoni test)

*** mann whitney test

Reddedilme Beklentisi ve Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişki

Reddedilme beklentisi özellikleri cinsiyet bakımından göz önüne alındığında cinsiyet farkının istatistiksel anlamlılık yaratmadığı saptanmıştır.

Ailenin sosyoekonomik düzeyi ile reddedilme beklentisi etkileşimi değerlendirildiğinde alt sosyoekonomik düzeyde puanlar orta düzeye göre yüksek olarak bulunmuştur (p=0,031).

Gençlerin büyüdüğü ailenin ebeveyn birlikteliği açısından yapısına bakıldığında anne ve babanın birlikte olmadığı ailede büyüyenlerde reddedilme beklentisi puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır (p=0,037).

Gencin şimdiye kadar isteği dışında ailesinden ayrı kalması reddedilme beklentisi puanlarını yükseltmiştir (p<0,0001).

Bakıcı değişikliği olup olmaması ile reddedilme beklentisi arasındaki ilişkiye bakıldığında bakıcı değişikliği olan gençlerin puanları daha yüksek olarak bulunmuştur (p=0,043).

Gençlerin çocukluğunda annelerinde ve babalarında fiziksel-kronik bir hastalık olup olmamasının reddedilme beklentisi ile ilişkisine bakıldığında çocukluğunda annelerinde (p=0,001) ve babalarında (p=0,026) herhangi bir hastalık bulunan gençlerin puanları yüksek olarak saptanmıştır.

Gençlerin anne baba algısı ve ayrılma bireyleşme özellikleri bakımından farklılıklara bakıldığında annesini ve babasını sıkı disiplinli-baskıcı algılayanlarda reddedilme beklentisi puanları hem orta düzeyde baskıcı şeklinde algılayanlara hem de rahat bırakan-baskıcı olmayan şeklinde algılayanlara göre anlamlı olarak yüksek

saptanmıştır. Annelerini ve babalarını orta düzeyde disiplinli ve baskıcı algılayanlarda da rahat bırakan-baskıcı olmayan şeklinde algılayanlara göre puanlar yüksek olarak bulunmuştur ($p<0,0001$, $p<0,0001$). Annenin düşmanca davrandığını ($p<0,0001$), yetersiz olduğunu ($p<0,0001$), ilgisiz olduğunu ($p<0,0001$), soğuk ve uzak davrandığını ($p<0,0001$) düşünen gençlerde reddedilme beklentisi puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Anneyle ve babayla ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulmayan gençlerde reddedilme beklentisi puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p<0,0001$, $p<0,0001$).

Gençlerin fiziksel-kronik hastalıkları olup olmasının reddedilme beklentisi puanlarına etkisine bakıldığında herhangi bir fiziksel hastalığı olan gençlerde puanların anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür ($p<0,0001$).

Gençlerin arkadaş ilişkileri ile reddedilme beklentisi puanları arasındaki ilişkiye bakıldığında hiç arkadaşı olmayanlarda tek arkadaşı ve bir çok arkadaşı olanlara göre puanların daha yüksek olduğu, tek arkadaşı olanlarda da birçok arkadaşı olanlara göre puanların yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,0001$).

Alkol kullanma durumuna bakıldığında hergün alkol kullanan gençlerin nadiren kullananlara ve hiç alkol kullanmayan gençlere göre daha yüksek reddedilme beklentisi puanlarına sahip olduğu görülmüştür ($p=0,011$). Gençlerin sigara ($p<0,0001$) ve uyuşturucu ($p=0,001$) kullanmaları reddedilme beklentisi puanlarında anlamlı yüksekliğe neden olmuştur.

Gençlerin psikiyatrik hastalığa sahip olması reddedilme beklentisi puanlarını anlamlı olarak yükseltmiştir ($p<0,0001$) (Tablo 14).

Tablo 14. Reddedilme beklentisi altölçeğini etkileyen değişkenler

		Ölçek Puan Ortalaması	İstatistiksel Değerlendirme	
Sosyoekonomik düzey	Üst	34,02 ± 10,52	F=4,299	p=0,031**
	Orta	32,21 ± 8,21		
	Alt	34,69 ± 8,57		
Anne ve babanın birlikte olduğu aile	Evet	32,41 ± 8,40	t=-2,086	p= 0,037*
	Hayır	34,90 ± 8,61		
İsteği dışında ailesinden ayrı kalma	Evet	34,67 ± 8,81	t=3,540	p<0,0001*
	Hayır	32,14 ± 8,28		

Bakan kişi değişikliği	Evet Hayır	34,23 ± 9,60 32,43 ± 8,30	t= 2,026	p=0,043*
Çocuklukta annenin uzun süreli iyileşmeyen hastalığı	Var Yok	35,25 ± 8,47 32,25 ± 8,40	t= 3,314	p=0,001*
Çocuklukta babanın uzun süreli iyileşmeyen hastalığı	Var Yok	34,68 ± 9,12 32,39 ± 8,41	t=2,237	p= 0,026*
Anneyi nasıl algıladı?	Rahat bırakan-izin veren- baskıcı olmayan (a) Orta düzeyde baskı yapan (b) Sıkı disiplin uygulayan- baskıcı (c)	31,32 ± 8,39 32,86 ± 8,09 41,38 ± 10,05	F=24,116 a<b<c	p<0,0001**
Babayı nasıl algıladı?	Rahat bırakan-izin veren- baskıcı olmayan (a) Orta düzeyde baskı yapan (b) Sıkı disiplin uygulayan- baskıcı (c)	31,02 ± 8,25 32,68 ± 8,22 37,47 ± 8,20	F= 23,831 a<b<c	p<0,0001**
Annenin düşmanca davrandığını düşünme	Evet Hayır	38,13 ± 9,57 31,77 ± 8,00	t= 7,844	p<0,0001**
Annenin yetersiz davrandığını düşünme	Evet Hayır	37,65 ± 8,68 31,79 ± 8,15	t= 7,260	p< 0.0001*
Annenin soğuk-uzak davrandığını düşünme	Evet Hayır	38,67 ± 8,66 31,74 ± 8,10	t=8,665	p< 0.0001*
Annenin ilgisiz davrandığını düşünme	Evet Hayır	38,58 ± 9,46 31,60 ± 7,88	t=9,381	p< 0.0001*
Anneyle ilişki yeterince uygun doyurucu mu?	Evet Hayır	31,12 ± 7,73 37,86 ± 8,98	t= -10,930	p< 0.0001*
Babayla ilişki yeterince uygun doyurucu mu?	Evet Hayır	30,64 ± 7,85 35,33 ± 8,47	t= -8,991	p< 0.0001*
Fiziksel-kronik hastalığı var mı?	Evet Hayır	36,07 ± 9,62 32,09 ± 8,80	t=4,624	p< 0.0001*
Arkadaşlık açısından durumu	Hiç arkadaşı yok (a) Tek bir arkadaşı var (b) Birçok arkadaşı var (c)	46,00 ± 12,78 39,18 ± 8,77 31,94 ± 7,95	F= 42,998 c<b<a	p< 0.0001**

Alkol kullanma durumu	Nadir (a)	32,44 ± 8,70	F= 4,567 a=c<b	p= 0.011**
	Hergün (b)	37,00 ± 11,00		
	Hiç (c)	32,42 ± 8,03		
Sigara içiyor mu?	Evet	34,54 ± 9,07	t= 3,792	p< 0.0001*
	Hayır	32,01 ± 8,28		
Uyuşturucu madde ya da hap kullanıyor mu?	Evet	40,54 ± 10,41	t= 3,468	p= 0,001*
	Hayır	32,42 ± 8,36		
Herhangi bir psikiyatrik hastalığı var mı?	Evet	39,83 ± 9,58	t= 6,644	p< 0.0001*
	Hayır	32,05 ± 8,14		

* t testi

** one way anova (post hoc bonferonni test)

Sağlıklı ayrılma ve Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişki

Sağlıklı ayrılma özellikleri cinsiyet bakımından göz önüne alındığında kızlarda erkeklere göre sağlıklı ayrılma puanları anlamlı olarak yüksek saptanmıştır ($p<0,0001$).

Gençlerin büyüdüğü ailenin ebeveyn birlikteliği açısından yapısına bakıldığında sağlıklı ayrılma puanları arasında fark saptanmamıştır. Ancak ebeveynlerin ayrı olduğu ailede büyüyen gençlerden annenin yanında büyüyenlerde puanların daha yüksek olduğu görülmüştür ($p=0,002$).

Gencin ilk üç yaş özelliklerine baktığımızda, ilk üç yaşta kimin baktığı ile sağlıklı ayrılma arasındaki ilişkide istatistiksel açıdan anlamlı bulgular elde edilmiştir. İlk üç yaşta baba bakanlarda sağlıklı ayrılma puanları hem anne bakanlara hem de diğerlerine (bakıcı, büyükanne, kreş) göre düşük olarak saptanmıştır ($p=0,001$).

Gençlerin bir kuruluş-takım ya da gruba üye olup olmama özelliklerine bakıldığında üye olan gençlerin sağlıklı ayrılma puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür ($p=0,003$).

Gençlerin arkadaş ilişkileri ile sağlıklı ayrılma arasındaki ilişkiye bakıldığında birçok arkadaşı olan gençlerde sağlıklı ayrılma puanlarının tek arkadaşı olanlara ve hiç arkadaşı olmayanlara göre yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,0001$).

Psikiyatrik hastalığa sahip olmayan gençlerin sağlıklı ayrılma puanları daha yüksektir ($p=0,020$) (Tablo 15).

Tablo 15. Sağlıklı ayrılma altölçeğini etkileyen değişkenler

		Ölçek Puan Ortalaması	İstatistiksel Değerlendirme	
Cinsiyet	Kız	16,82 ± 2,37	t= 4,417	p< 0,0001*
	Erkek	16,12 ± 2,70		
Kimin yanında büyüdüğü	Anne	30,37	t=-3,068	p=0,002***
	Diğer	16,00		
İlk üç yaşta en çok kimin baktığı			F=7,114 b<c=a	p=0,001**
	Anne (a)	16,50 ± 2,57		
	Baba (b)	14,38 ± 3,64		
	Diğer (c)	16,52 ± 2,25		
Üyesi olduğu grup-takım-kuruluş var mı?	Evet	16,84 ± 2,53	t=3,027	p= 0,003*
	Hayır	16,33 ± 2,48		
Arkadaşlık açısından durumu			F= 14,071 b=a<c	p< 0,0001**
	Hiç arkadaşı yok (a)	14,90 ± 3,31		
	Tek bir arkadaşı var (b)	14,71 ± 3,89		
	Birçok arkadaşı var (c)	16,58 ± 2,43		
Herhangi bir psikiyatrik hastalığı var mı?	Evet	15,75 ± 3,47	t=-2,335	p=0,020*
	Hayır	16,58 ± 2,42		

* t testi

** one way anova (post hoc bonferoni test)

*** mann whitney test

Bakım arama ve Sosyodemografik Değişkenler Arasındaki İlişki

Bakım arama özellikleri cinsiyet bakımından göz önüne alındığında kızlarda erkeklere göre bakım arama puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (p=0,013).

Anne-baba çalışma durumuna bakıldığında babası işsiz olanlarda hem işçi hem de memur, serbest ya da emekli olanlara göre bakım arama puanları yüksek olarak saptanmıştır (p=0,031).

Gencin şimdiye kadar isteği dışında ailesinden ayrı kalması bakım arama puanlarını etkilememiştir ancak ergenlikte ayrı kalanlarda 0-3 yaşında ayrı kalanlara göre bakım arama puanları yüksek bulunmuştur (p=0,027).

Gençlerin çocukluklarında kendilerine en yakın hissettikleri kişi ile bakım arama ilişkisine bakıldığında anneyi en yakın hisseden gençlerde diğerlerini (bakıcı, büyükanne, büyükbaba) en yakın hissedenlere göre puanların daha yüksek olduğu görülmüştür (p<0,0001).

Annenin düşmanca soğuk ve uzak davrandığını düşünmeyen gençlerde bakım arama puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p=0,014$). Anneyle ve babayla ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulan gençlerde bakım arama puanları anlamlı olarak yüksek bulunmuştur ($p=0,008$, $p=0,001$).

Bir kuruluş-takım ya da gruba üye olmayan gençlerin ise bakım arama puanları yüksek olarak bulunmuştur ($p=0,015$).

Dini inanç durumu ve bakım arama arasındaki ilişkiye bakıldığında dini inancının güçlü olduğunu belirten gençlerin bakım arama puanlarında dini inancının zayıf olduğunu ya da hiç olmadığını belirtenlere göre anlamlı yükseklik bulunmuştur ($p=0,030$).

Alkol kullanma durumuna bakıldığında hiç alkol kullanmayan gençlerin nadiren ve hergün alkol kullanan gençlere göre daha yüksek bakım arama puanlarına sahip olduğu görülmüştür ($p<0,0001$). Gençlerin sigara ($p=0,003$) ve uyuşturucu ($p=0,012$) kullanmamaları bakım arama puanlarında anlamlı yükseklik yaratmıştır (Tablo 16).

Tablo 16. Bakım arama altölçeğini etkileyen değişkenler

		Ölçek Puan Ortalaması	İstatistiksel Değerlendirme	
Cinsiyet	Kız	8,93 ± 2,58	t=2,482	p= 0,013*
	Erkek	8,53 ± 2,58		
Babanın işi	İşsiz (a)	9,79 ± 2,42	F=3,497 c=b<a	p=0,031**
	İşçi (b)	8,66 ± 2,65		
	Memur ve diğerleri (c)	8,69 ± 2,57		
Kaç yaşındayken ayrı kaldığı	0-3	7,59 ± 2,75	F=3,480	p=0,027**
	4-6	8,26 ± 2,73		
	7-10	8,20 ± 2,43		
	Ergenlik	8,72 ± 2,63		
Çocukken kendisine en yakın hissettiği kişi	Anne	8,88 ± 2,54	F=7,696	p<0,0001**
	Baba	8,53 ± 2,59		
	Diğer	7,88 ± 2,74		
Annenin soğuk-uzak davrandığını düşünme	Evet	8,18 ± 3,05	t=-2,470	p=0,014*
	Hayır	8,80 ± 2,51		
Anneyle ilişki yeterince uygun doyurucu mu?	Evet	8,84 ± 2,49	t=2,674	p=0,008*
	Hayır	8,31 ± 2,87		

Babayla ilişki yeterince uygun doyurucu mu?	Evet	8,94 ± 2,56	t=3,393	p=0,001*
	Hayır	8,38 ± 2,59		
Üyesi olduğu grup-takım-kuruluş var mı?	Evet	8,44 ± 2,53	t=-2,434	p=0,015*
	Hayır	8,86 ± 2,61		
Dini inanç	Güçlü	8,97 ± 2,50	F=3,573	p=0,030**
	Orta	8,66 ± 2,61		
	Zayıf +Yok	8,40 ± 2,68		
Alkol kullanma durumu	Nadir (a)	8,35 ± 2,56	F= 12,851	p< 0,0001**
	Hergün (b)	7,63 ± 3,07		
	Hiç (c)	9,08 ± 2,53		
Sigara içiyor mu?	Evet	8,23 ± 2,71	t=-2,994	p=0,003*
	Hayır	8,84 ± 2,54		
Uyuşturucu madde ya da hap kullanıyor mu?	Evet	6,92 ± 2,96	t=-2,515	p=0,012*
	Hayır	8,73 ± 2,57		

* t testi

** one way anova (post hoc bonferoni test)

Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi ile Beck Depresyon Envanteri Arasındaki Korelasyon

Adolesan ayrılma bireyleşme testinin 9 adet alt ölçeğinin puanları ile beck depresyon envanteri puanları arasındaki korelasyon incelenmiştir.

Ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi puanları ile beck depresyon puanları arasında pozitif korelasyon olduğu görülmüştür. Öte yandan arkadaşına yapışma, pratik yapma-aynalama ve sağlıklı ayrılma puanları ile beck depresyon puanları arasında negatif korelasyon olduğu saptanmıştır (Tablo 16).

Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi ile Sürekli Öfke-Öfke Tarzı Ölçeği Arasındaki Korelasyon

Adolesan ayrılma bireyleşme testinin 9 adet alt ölçeğinin puanları ile Sürekli Öfke-Öfke Tarzı Ölçeği'nin 4 adet altölçeği arasında korelasyon bakılmıştır.

AABT puanları ile sürekli öfke puanlarının korelasyonuna bakıldığında, ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, arkadaşına yapışma, pratik yapma-aynalama, ihtiyacı

inkar etme ve reddedilme beklentisi puanları ile sürekli öfke puanları arasında pozitif korelasyon olduğu saptanmıştır.

AABT puanları ile öfke içe puanlarının korelasyonuna bakıldığında, ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, öğretmene yapışma, pratik yapma-aynalama, ihtiyacı inkar etme, reddedilme beklentisi ve bakım arama puanları ile öfke içte puanları arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir.

AABT puanları ile öfke dışa puanlarının korelasyonuna bakıldığında, ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, pratik yapma aynalama, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi puanları ile öfke dışa puanları arasında pozitif korelasyon saptanırken, öğretmene yapışma ve bakım arama puanları ile öfke dışa puanları arasında negatif korelasyon olduğu görülmüştür.

AABT puanları ile öfke kontrol puanlarının korelasyonuna bakıldığında, arkadaşta yapışma, öğretmene yapışma, pratik yapma-aynalama ve sağlıklı ayrılma puanları ile sürekli öfke puanları arasında pozitif korelasyon, ayrılma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi puanları ile öfke kontrol puanları arasında negatif korelasyon olduğu bulunmuştur (Tablo 17).

Tablo 17. Ölçekler arası korelasyon

AABT	Beck	Sürekli öfke	Öfke içte	Öfke dışa	Öfke kontrol
Ayrılma anksiyetesi	r= 0,270* p<0,0001	r= 0,248* p<0,0001	r= 0,266* p<0,0001	r= 0,161* p<0,0001	r= -0,094* p= 0,003
Yutulma anksiyetesi	r= 0,214* p<0,0001	r= 0,305* p<0,0001	r= 0,241* p<0,0001	r= 0,252* p<0,0001	r= -0,049 p= 0,119
Arkadaşa yapışma	r= -0,109* p<0,0001	r= 0,062* p= 0,046	r= -0,040 p= 0,199	r= 0,053 p= 0,090	r= 0,087* p= 0,005
Öğretmene yapışma	r= 0,050 p= 0,108	r= 0,022 p= 0,476	r= 0,067* p= 0,033	r= -0,069* p= 0,027	r= 0,101* p= 0,001
Pratik yapma-aynalama	r= -0,143* p<0,0001	r= 0,175* p<0,0001	r= 0,067* p= 0,033	r= 0,160* p<0,0001	r= 0,090* p= 0,004
İhtiyacı inkar etme	r= 0,281* p<0,0001	r= 0,219* p<0,0001	r= 0,305* p<0,0001	r= 0,190* p<0,0001	r= -0,077* p=0,013
Reddedilme beklentisi	r= 0,510* p<0,0001	r= 0,305* p<0,0001	r= 0,427* p<0,0001	r= 0,272* p<0,0001	r= -0,107* p= 0,001
Sağlıklı ayrılma	r= -0,079* p<0,0001	r= 0,016 p= 0,616	r= 0,006 p=0,837	r= 0,007 p= 0,816	r= 0,177* p<0,0001
Bakım arama	r= 0,011 p= 0,735	r= 0,011 p= 0,735	r= 0,073* p= 0,019	r= -0,095* p= 0,002	r= 0,009 p= 0,776

*Pearson korelasyon testi

Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi'nin Örneklemdeki İç Tutarlılığı

AABT uygulanan örnekleme güvenilirlik hesaplamaları için ölçeğin iç tutarlığına bakılmıştır. AABT'nin tümüne yönelik iç tutarlık güvenilirlik katsayısı (Cronbach alpha) hesaplanmıştır. Ayrıca AABT alt skalalarının da iç tutarlık güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır (Tablo 18). Ölçek uygulanan örnekleme güvenilir bulunmuştur.

Tablo 18. AABT alt skalalarının iç tutarlık güvenilirlik katsayıları

AABT Skalaları	Cronbach Alpha
Ayrılma Anksiyetesi	0.5477
Yutulma Anksiyetesi	0.5693
Arkadaşa Yapışma	0.6113
Öğretmene Yapışma	0.5801
Pratik yapma-Aynalama	0.6092
İhtiyacı İnkâr Etme	0.5940
Reddedilme Beklentisi	0.5488
Sağlıklı Ayrılma	0.6090
Bakım Arama	0.6147

V. TARTIŞMA

Çalışmamızın amacı ergenlerin ayrılma bireyleşme özelliklerini ve bunları etkileyen etmenleri incelemek, ayrılma bireyleşme özelliklerinin öfke ve depresyon ile ilişkisini belirlemektir. Türkiye ve dünya literatürüne baktığımızda ayrılma bireyleşme konusuyla ilgili çok fazla çalışmaya rastlanmamaktadır.

Bu çalışmada ayrılma bireyleşmeyle ilgili daha net veriler elde edilebilmesi için gençlerin yaş, cinsiyet, şimdiye kadar yaşadıkları en uzun yer, sosyoekonomik düzey, sağlık durumları, arkadaş ilişkileri, bir spor dalıyla uğraşmaları, bir kuruluşa üyelik özellikleri, ebeveyn eğitim ve çalışma durumları, aile yapıları ve aile ilişkileri, çocukluk bakımı ile ilgili özellikleri, anne-babalarını ve onlarla ilişkilerini algılama özellikleri ve şu anki eğitimleri ile üniversite yaşantılarının özellikleri sorgulanmıştır.

Örneklemin Sosyodemografik ve Ayrılma Bireyleşme Özellikleri

Cinsiyet ve ayrılma bireyleşme özellikleri: Elde edilen veriler değerlendirildiğinde örneklem grubumuzu oluşturan gençlerin %48,8'ini kız ergenlerin, %51,2'sini erkek ergenlerin oluşturduğu saptanmıştır. Cinsiyet farkının ayrılma bireyleşme özelliklerine etkisine baktığımızda kızların ayrılma anksiyetesi, arkadaşına yapışma, öğretmene yapışma, pratik yapma-aynalama, sağlıklı ayrılma ve bakım arama özelliklerinin erkeklerden daha yüksek, erkeklerin ise ihtiyacı inkar etme özelliklerinin kızlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kız ve erkekler yutulma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi özellikleri açısından farklılık göstermemiştir. Bu bulgular hipotezimizi destekler niteliktedir. Kızların ayrılma anksiyetesi ve bakım arama gibi özelliklerinin erkeklerden yüksek saptanması, özellikle ülkemizde ebeveynlerin kız çocuklarını daha baskılı ve kontrolcü tutumlar içinde yetiştirmelerinin, kızların bireyleşmelerine daha zor izin vermelerinin bir sonucu olabilir. Cinsiyetle aile tutumu üzerine yapılan bir çalışma, ebeveynlerin kız çocukları üzerine daha kontrolcü tutum sergilediklerini ve bu yüzden de kız ergenlerde daha fazla içe atım belirtileri gözlemlendiğini belirtmiştir (78).

Quintana ve Kerr bakım arama ve bağımlı olma ihtiyaçlarının kızlar için daha önemli olduğunu vurgulamışlar ve bağımlılık ihtiyaçlarını inkar eden kızların depresyon geliştirme için risk taşıdıklarını belirtmişlerdir. Yine aynı araştırmacılar yutulma anksiyetesinin erkeklerde daha fazla olduğunu belirtmişlerdir (8). Lopez ve arkadaşları ile Lapsley ve arkadaşları kadınların erkeklerden daha bağımlı özellikler gösterdiğini belirtmişlerdir (42,79). Lapsley ve arkadaşları erkeklerin daha benmerkezci olup, bağımlılık ihtiyaçlarını reddettiklerini ve bununla birlikte daha otonom ve bağımsız olduklarını; kızların ise daha bağımlı olup, ayrılma anksiyetelerinin ve bakım arama özelliklerinin daha fazla olduğunu belirtmişlerdir (42). Bizim çalışmamızın sonuçları da cinsiyet farklılıkları açısından bu çalışmalarla uyumlu bulunmuştur.

Gavazzi ve Sabatelli (1990) de erkeklerin daha otonom ve bağımsız olduğunu savunan araştırmacılardandır (69). Buna karşılık Steinberg ve Silverberg (1986) ile Poole ve Anstett (1984), araştırmalarında kızları daha özerk bulmuşlardır (27, 80).

Şen Kösem ve arkadaşlarının (2002) normal popülasyonda yaptıkları çalışmada kızların ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, arkadaşına yapışma, pratik yapma-aynalama, reddedilme beklentisi ve sağlıklı ayrılma özelliklerinin erkeklerden daha yüksek, erkeklerin ise ihtiyacı inkar etme özelliklerinin kızlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada kız ve erkek ergenler bakım arama özelliği açısından farklılık göstermemiştir (75). Bizim çalışmamızda da kız ve erkek ergenler arasında benzer farklılıklar gözlenmekle birlikte kızlarda bakım aramanın daha yüksek saptandığı görülmüştür.

Literatürde Allen ve Stoltenberg (1995) gibi araştırmacıların ayrılma bireyleşme süreçlerinde cinsiyet farkı olmadığını belirten araştırmaları bulunmaktadır (29).

Yaş ve ayrılma bireyleşme özellikleri: Yaş ile ayrılma bireyleşme özelliklerinin ilişkisini incelediğimizde %46,5'i 17 ve 19 yaş arası, %53,5'u 20 yaş ve üstü olan örneklemimizde ayrılma ve yutulma anksiyetesinin yaşla birlikte azaldığı gözlenmiştir. Blos, ergenliği erken, orta ve geç ergenlik olmak üzere üç döneme ayırmıştır. Erken dönemde ilgi gelişen ve değişen bedene dönüktür. Cinsiyet rolleri, cinsel çatışmalar önem kazanmaktadır. Genç için bu sırada asıl önemli olan bedeni ve beden imajıdır. Bu dönemde aynı cins ebeveynle özdeşimler yeniden gözden geçirilir ve bu gözden geçirmeyle birlikte orta ergenliğe geçiş olur. Orta ergenlikte

genç aileden bağımsızlaşma çabaları gösterir ve aile dışında sevgi nesnelere aramaya başlar. Arkadaşlıkları önemi bu dönemde giderek artar. Bilişsel olarak gelişen gencin soyut düşüncesi de derinleşir. Bu dönemdeki cinsel rol seçimi ve nesne seçimine ilişkin çatışmalar anksiyete yaratmaktadır. Gruplaşmalar, arkadaşları örnek alma, onlarla özdeşleşme bu dönemin özelliğidir. Son dönemde ise genç seçim yapma konusunda çelişkileri azalmış, kendi yolunu daha gerçekçi bir biçimde saptamaya başlamıştır (24). Bu dönemler için kesin yaş sınırları olmamakla birlikte gencin yaşının büyümesiyle birlikte sağlıklı bir ayrılma yapmaya, ayrı bir birey olarak kimliğini oluşturmaya ve kaygılarından kurtulmaya doğru gidiyor olması beklenebilir. Ayrılma anksiyetesi skalası, önemli diğerinden emosyonel ya da fiziksel bağlantının kaybedilmesiyle ilgili kuvvetli korkuları olan bireyleri tanımlar. Bu sonuca göre erken adolesans dönemindeki gençlerin ebeveynlerinden ayrılma ve kendi başına birey olma konusundaki kaygılarının daha fazla olması, yaşın ilerlemesiyle bu kaygıların azalması beklenen bir durumdur. Yutulma anksiyetesi skalası, özellikle yakın ilişkilerden korkan ve bu ilişkileri kendi bağımsızlık ve kendilik duygularına tehdit olarak görme eğiliminde olan bireyleri tanımlar. Sağlıklı gençlerde yaşla birlikte ayrılma anksiyetesi ve yutulma anksiyetesinin azalması beklenen bir durumdur. Bulgularımız bu bilgileri ve hipotezimizi destekler niteliktedir.

Adolesan Ayrılma-Bireyleşme Testi'ni geliştiren Levine ve arkadaşları bu testin geçerlik çalışmasında örnekleme, lise ve üniversitede okuyan, yaşları 13-22 arasında değişen adolesan grubundan oluşturmuşlardır. Yine Levine ve Saintonge'un (1993) klinik örnekleme Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi'nin psikometrik özelliklerini inceledikleri çalışmalarında 12-22 yaşları arasındaki adolesanlar örneklem grubunu oluşturmuşlardır (76). Ancak bu çalışmalarda yaşın adolesan ayrılma-bireyleşmesine etkisi olup olmadığı araştırılmamıştır. Şen Kösem ve arkadaşları (2002) ilk kez yaşın adolesan ayrılma-bireyleşmesine etkisinin araştırıldığı çalışmalarında 14-15 yaşlarındaki gençlerin ayrılma anksiyetesi puanları en yüksek bulunmuş, 17-18 yaşlarında bu puanın azaldığı bildirilmiştir (75). Özbaran ve arkadaşlarının (2004) klinik örnekleme yaptıkları çalışmalarında yutulma anksiyetesinin yaşla birlikte arttığı bulunmuş, ancak bu bulgu depresyonu olan gençlerden beklenen sonucun tüm gruba yansımaları olarak değerlendirilmiştir (74).

Eğitim-üniversite yaşantısı özellikleri ve ayrılma bireyleşme özellikleri:

Örneklemin %46,5'ünü üniversitedeki ilk yılını okuyanlar, %53,5'ünü ise iki ve daha üst yıllarını okuyanlar oluşturmuştur. Bulgulara bakıldığında ilk yılını okuyan gençlerde ayrılma anksiyetesi ve öğretime yapışma özelliklerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre, liseden sonra yeni bir süreç olarak kabul edilebilecek üniversitede okumaya yeni başlayan gençlerin bağımlılık ihtiyaçlarının daha fazla olduğu ve destek veren ebeveynlerinden ayrılmada zorluk yaşayabildikleri, ailede dışı sevgi nesnesi olarak öğretmenlerine yönelmeleri ve onlardan destek görme ihtiyacı içinde oldukları söylenebilir. Sonraki yıllarda okul ve arkadaş ortamına alışan ve yeni hedefleri oluşmaya başlayan gençlerin ise bağımlılık ihtiyaçlarının azaldığı ve bireyleşmeye daha yakın oldukları söylenebilir. Bu sonuçlar Erikson'un psikososyal gelişim kuramında açıklanan, gencin belirlenen yaşam çizgisine yönelmiş olmasının kimlik duygusunun oturmuşluğunu gösterdiği düşüncesiyle de uyumaktadır (23, 81).

Örneklemin şu anda kimlerle birlikte yaşadığı ve bunun ayrılma bireyleşme özelliklerine etkisi incelendiğinde yurttan yaşayanlarda ayrılma anksiyetesi özelliğinin yüksek olduğu, tek başına yaşayanlarda ise arkadaşına yapışma özelliğinin düşük olduğu gözlenmiştir. Yurttan yaşayan gençlerdeki ayrılma anksiyetesi yüksekliği yeni ortam ve yeni nesnelere karşılaşan gençlerin bağımlılık ihtiyaçlarının fazla olmasına ve destek veren ebeveynlerinden ayrılmada zorluk yaşamalarına bağlanabilir. Yine bu gençlerin yeni sevgi ve destek nesnesi olarak arkadaşlarına yönelmesi beklenebilir. Çalışmamızda saptadığımız tek başına yaşayan gençlerdeki arkadaşına yapışmanın düşüklüğü bu gençlerin ayrılma ve bireyleşmede sorun yaşadıklarını düşündürebilir. Çalışmamızın bu sonuçları ebeveynin fiziki olarak uzaklaştığı durumlarda ayrılma bireyleşme görevinin zorlaştığını bildiren literatürle uyumludur (10).

Gençlerin aileleriyle görüşme sıklıklarının ayrılma bireyleşmeye etkileri incelendiğinde çalışmamızdaki gençlerden ailesiyle hergün görüşenlerde yutulma anksiyetesi ve pratik yapma özellikleri yüksek, öğretime yapışma özelliğinin düşük olduğu görülmüştür. Aileyle sık görüşmenin, genci yakın ilişkiyi bir tehdit olarak algılamaya itebileceği ve ayrılmayı zorlaştırabileceği düşünüldüğünde çalışmamızdaki gençlerin yutulma anksiyetesi yüksekliğinin ailelerini ayrılmalarını engelleyecek bir tehdit olarak görmelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu durumda gencin ailesiyle çok sık bir arada olmasının ve çok sık görüşmesinin ayrılma

bireyleşmeyi olumsuz etkilediği bu sebeple ailelerin gençlere bu konuda baskı yapmalarının uygun olmayacağı düşünülmektedir. Bu konuda literatürde yapılmış bir çalışma yoktur.

Sosyokültürel-sosyoekonomik özellikler ve ayrılma bireyleşme ilişkisi:

Gencin en uzun süre yaşadığı yerleşim yeri ve ayrılma bireyleşme özellikleri arasındaki ilişkiye bakıldığında kent ve ilçede yaşayanlarda pratik yapma-aynalama özellikleri köyde yaşayanlara göre yüksek bulunmuştur. Bu konuda yapılmış herhangi bir çalışma yoktur ancak bizim çalışmamızdan çıkan bu sonuç, kent ve ilçede yaşamının daha üst düzey bir sosyokültürel statü olarak kabul edilebileceği düşünülürse ayrılma bireyleşmenin olumlu özelliklerinden olan pratik yapma-aynalamanın yükselmesinin önemli ve daha sonraki çalışmalarda araştırılmaya değer olduğunu düşündürmüştür. Kent ve ilçede yaşamının, bu kesimde sosyal olanakların daha fazla olması, gençlerin bu olanaklardan daha fazla yararlanabilmeleri ve değişik ortamlarda ilişkilerini deneme fırsatı yaratması açısından pratik yapma-aynalamaya ve ayrılma bireyleşmeye olumlu olarak yansıdığı düşünülebilir.

Çalışmaya katılan gençlerin AABT'den aldıkları puanlar sosyoekonomik düzeylerine göre karşılaştırıldığında alt sosyoekonomik düzeydeki gençlerin öğretmene yapışma ve reddedilme beklentisi özelliklerinin orta ve üst düzeye göre daha fazla, üst sosyoekonomik düzeydeki gençlerin ise pratik yapma-aynalama özelliklerinin orta ve alt düzeye göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öğretmene yapışma alt ölçeği ergenlerin öğretmenlere yoğun yakın bağlanma arayışlarını ölçer. Bu sonuçlara göre alt sosyoekonomik düzeydeki gençlerin öğretmene yapışma ve reddedilme beklentisi ölçeklerinden diğerlerine göre daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Bu sonuçlar, alt sosyoekonomik düzeyden gelen gençlerin belki de ebeveynlerinden yakınlık, destek ve onay almada sorunlar yaşayabildiğini ve bu ihtiyaçları için öğretmenlerine yakınlaşma çabası içinde olabildiğini düşündürmüştür. Üst sosyoekonomik düzeydeki pratik yapma-aynalama özelliğinin olumlu olması ise daha önce bahsedilen kent ve ilçede yaşamının pratik yapma-aynalama puanları üzerine etkisini destekler niteliktedir. Yani gencin üst düzey statüde yaşıyor olması pek çok sosyal olanağa ve deneyimlere sahip olması açısından ayrılma bireyleşme üzerine olumlu olarak yansımaktadır.

Aile durumu ve ayrılma bireyleşme özellikleri: Çalışmamızda gençlerin ayrılma bireyleşme özellikleri açısından aile durumuna bakıldığında anne ve babanın birlikte olduğu bir ailede büyümeyen gençlerin ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özelliklerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç bir ebeveynin fiziki olarak uzaklaştığı durumlarda ayrılma-bireyleşme görevinin zorlaştığını bildiren literatürle uyumludur (10).

Ebeveynin ayrı olduğu ailede büyüyen gençlerden babasını 0-3 yaşları arasında kaybedenlerde ayrılma anksiyetesinin daha büyük yaşlarda kaybedenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak örnekte bu özellikteki gençlerin sayısı çok az olduğu için değerlendirme ve genelleme yaparken dikkat edilmesi gerekmektedir. Ebeveynin ayrı olduğu ailelerde büyüyen gençlerden annenin yanında büyüyenlerde arkadaşına yapışma, pratik yapma-aynalama, sağlıklı ayrılma gibi olumlu ayrılma bireyleşme özellikleri yüksek, ihtiyacı inkar etme gibi olumsuz ayrılma bireyleşme özellikleri ise düşük saptanmıştır. Özbaran ve arkadaşlarının (2004) yaptığı çalışmada da ebeveynlerinden biri vefat eden gençlerin ihtiyacı inkar etme özelliklerinin daha yüksek olduğu gözlenmiş, bizim bulgularımızda bu sonuçla uyumlu olarak değerlendirilmiştir (74).

Volkan'ın (1999) da belirttiği gibi, kayıpla birlikte gelen yitim kişinin kontrol etme ve öngörme yanılması darbe indirmektedir. Yitimin ardından gelen anlarda şok olma ve yadsıma belirgindir. Daha sonra yadsıma bırakılarak kabullenmeyle birlikte yaslanma sürecine girilmiş olur. İnkâr, şoku emerek gerçeği yavaş yavaş sindirmeye yardımcı olmaktadır. Mutlak yadsıma genellikle çabucak gerçeğe boyun eğmektedir, ancak gerçeğin sınanması eksik kalırsa yadsıma sürebilmektedir. Patolojik yasın ani ölüm, ölümün geç haber verilmesi, kaybedenle kaybedilen arasındaki bitmemiş sorunların olması gibi bazı nedenleri bilinmektedir. Birey kaybedilen kişiye ne kadar bağımlıysa özgüvenini yükseltmek için ona o kadar ihtiyaç duymakta ve onu bırakmak o kadar zorlaşmaktadır. Bir çocuğun, ergenliğini tamamlayana kadar anne-baba ölümü ile karşılaşması da yasını işleyebilmesi bakımından zorluk yaratabilecek bir durumdur. Çocuğu henüz bir model, sevgi ve onay kaynağı olarak ana babasına gereksinimi vardır. Yas tutmadaki temel iş, yoksunluk ya da terk edilmeye uyum sağlamayı içermektedir. Geçmişte aşılamayan kayıplar olduğunda –anne ya da babanın çözülmemiş ölümü ya da yokluğu gibi- yeni bir kaybın yasını tutmakta zorluk çekilmektedir (82). İşlenememiş yasın belirtilerinden olan inkar (yadsıma) savunmasının bulgularımıza bir ebeveynin yokluğu durumunu

yaşayan gençlerde ihtiyacı inkar etme özelliğinin yüksek olması şeklinde yansımaları dikkat çekicidir. Reddedilme beklentisinin yüksek olması da yoksunluk ya da terk edilmeye uyum sağlama çabası şeklinde yorumlanabilir.

Çocuğun ölüm kavramıyla tanışması ve onu algılamasının yaş gruplarına göre değişiklik gösterdiği bilinmektedir. İlk iki yaşta çocuk, ölümü anlamak yerine ayrıldığı kişiye karşı ayrılık anksiyetesi yaşamaktadır. 3-5 yaşlarında ölümü geçici, geri dönülür bir olay; sevdiği kişiden uzaklaşmayı kendine verilen ceza gibi algılamaktadır. İlkokul döneminde bilişsel gelişimle birlikte çocuk ölümü geri dönülmez ve bir sona erme olarak görmektedir. 11-13 yaşlarında ölümün evrenselliği giderek kavranmaya başlar ve 14-18 yaşlarında ise artık ölüm soyut şekilde algılanmaktadır. Bu evrelerden de anlaşıldığı üzere çocuk ölüm olayını beş altı yaşlarına kadar gerçekçi biçimde değerlendirememektedir (20). Bu bilgiler ışığında bulgularımıza baktığımızda ebeveynin erken yaşlarda kaybının ayrılma anksiyetesinin yükselmesine yol açması beklenebilecek bir sonuç olarak değerlendirilmiştir.

Çocuk gelişiminde babanın rolü ve baba yokluğunun etkisi bilimsel araştırmalara sıklıkla konu olmuştur. Araştırmacılar babalarından çatışmayla ayrılan çocukları incelemişler ve babaları evde olmayan çocukların düşlerine, anne-çocuk ilişkisinin doğasına (83, 84), olgunlaşma düzeyine ve öfkelerini bastırmalarına (85), suç işlemelerine ve cinsel kimlik gelişimine (86) odaklanmışlardır. Araştırmalar göstermiştir ki baba yokluğu, çocuğun bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimini (87, 88, 89, 90, 91) olumsuz etkilemiştir. Baba yokluğunun ayrıca çocuğun akranlarıyla ilişkileri (92), kendini kontrol (93) ve kendini değerlendirme (94), maskülen gelişim (95) ve akademik başarı (96) üzerine olumsuz yönde etkisi vardır. Suç işleme sıklığında artış (87, 97, 98), alkol ve madde kötüye kullanımı ve psikiyatrik problemler (99, 100) ve öfke davranışlarıyla (101) baba yokluğunun ilişkili olduğu da gösterilmiştir. Wallerstein ve Kelly (1974) on yıllık izlem çalışmaları sonucunda aile yapısındaki değişikliklerin ve anne-baba ayrılığının ayrılma bireyleşme süreci üzerine olumsuz etkileri olduğunu göstermişlerdir (102). Bizim çalışmamızda da anne ve babanın birlikte olduğu bir ailede büyümeyen gençlerin ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özelliklerinin daha yüksek olduğunun saptanması bu bulguyla uyumlu bulunmuştur.

Psikanalitik teoride babanın rolüne ilk kez Freud değinmiştir. Freud tarafından baba, koruyan, büyüten idealize nesne olarak tanımlanmış, ayrıca ödipal dönem

boyunca babayla yapılan özdeşimin önemine değinilmiştir. Freud'dan sonra babanın rolüne vurgu yapan araştırmacılardan en çok dikkati çeken Mahler olmuştur. Mahler, babanın çocuk gelişiminde dışsal gerçekliği temsil eden daha idealize bir imaj olarak, bebeğin anneden ayrılmasını kolaylaştırıcı, regresif güçlüklerle karşı koruyucu ve destekleyici bir mekanizma işlevi gördüğünü söylemiştir (2). İkinci bireyleşme dönemini tanımlayan Blos (1984) ise "iyi babanın rekabeti destekleyen, idealize bir konumda bulunması"nın ergenin onunla daha güvenli bir ilişki kurarak ayrılma bireyleşmeyi başarımındaki önemine dikkat çekmiştir (103). Greenspan (1982) ve Esman (1982) da ergenlik döneminde babanın rolünün koruyucu bir dış obje olarak önemini vurgulamışlardır (104,105) . Blos, ergenlik döneminde baba-oğul ilişkisinin çatışmalı ve karışık olduğunu ve bunun normal ergenlik dönemi özelliği olduğunu söylemiş ve bu çatışmanın da bağımlı ve pasif durumuna karşı bir savunma olarak agresyon ve açıkça karşı gelme ile kendini gösterdiğini savunmuştur (106).

Jones ve arkadaşları (2003) anne ve babanın birlikte olduğu evde yaşayan ve babanın evde olmadığı sadece anneye birlikte yaşayan erkek gençlerin ayrılma bireyleşme özelliklerini karşılaştırdıkları çalışmalarında babaları evde olmayan gençlerin daha fazla ayrılabiliriyormuş gibi gözükmelerine rağmen, anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkisinin kalitesi kontrol edildiğinde bu farklılığın anlamlılığını yitirdiğini göstermişlerdir. Ayrıca evde olmayan babayla görüşme sıklığının sağlıklı ayrılma ile pozitif korele olduğunu ancak babadan emosyonel ve davranışsal olarak bağımsızlaşma ile negatif korele olduğunu bulmuşlardır (107).

Bulgularımız Kösem Şen ve arkadaşlarının (2002) gençlerin AABT'den aldıkları puanları daha önce kayıp yaşayıp yaşamamalarına göre karşılaştırdıkları ancak aralarında anlamlı farklılık bulamadıkları çalışma ile uyumlu bulunmamıştır.

Kardeş sayısı - kardeşler içindeki yer ve ayrılma bireyleşme özellikleri:

Çalışmamızda gençlerin ayrılma bireyleşme özellikleri açısından kardeş sayısına ve kardeşler içindeki yerine bakıldığında, kardeşi olmayanlarda, pratik yapma-aynalamanın iki ve daha fazla kardeşi olanlara göre yüksek olduğu, tek kardeşi olanlarda da yutulma anksiyetesi, arkadaşına yapışma ve pratik yapma-aynalamanın iki ve daha fazla kardeşi olanlara göre yüksek olduğu, iki ve daha fazla kardeşi olanlarda ise öğretmene yapışmanın tek kardeşi olanlara göre yüksek olduğu saptanmıştır. Ergenlerin kardeş sayılarına göre ana-baba ve ergen ilişkilerini inceleyen bazı çalışmalarda kardeş sayısının fazla olmasının ana-babayı

cezalandırıcı ve katı olarak algılamayı arttırırken, destekleyici ve anlayışlı olarak algılamayı azalttığı; tek çocukların ana-baba davranışlarını daha olumlu olarak algıladığı bulunmuştur (108). Dalkılıç (2006) bu konuyla ilgili çalışmasında, ailenin tek çocuğu olan ergenlerin iki, üç ve üzerinde kardeşi bulunan ergenlere göre anneleri ile daha olumlu iletişim kurdukları, annelerini daha yakın ve sıcak algıladıklarını göstermiştir (108). Evde ebeveynin ilgilenmesi gereken çocuk sayısı arttıkça annenin iş yükü de artmakta, bu durum annede fiziksel ve duygusal yorgunluğa neden olabilmektedir. Yorgun ve bitkin anne çocuklarına yeterli sevgi ve ilgiyi gösterememeye, düş kırıklığına uğratici ve ulaşamaz ya da aşırı müdahaleci olmaya başlayabilir. Bu durum çocuk için hem yetersiz veya müdahaleci anneden ayrılmayı zorlaştırabilir hem de yakınlık ve sevgi gereksinimi için dış dünyaya yönelmesine neden olabilir. Ayrıca kardeş sayısının fazla olması rekabetle baş etmekteki güçlüklerle yol açabileceği için ayrılma bireyleşme görevini daha da zora sokabilir. Bu sonuçlara göre kardeş sayısı arttıkça adolesanların evden ve ebeveyninden psikolojik olarak ayrılmalarının zorlaştığı, dış dünyada ebeveyn eşdeğeri olan öğretmenden yakınlık ve destek alma ihtiyacı içinde oldukları düşünülmüştür.

Bu bulgular, literatürde kardeş sayısının adolesan ayrılma-bireyleşmesine etkisiyle ilgili tek çalışma olan, Kösem ve arkadaşlarının (2002) ayrılma anksiyetesi, öğretmene yapışma, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi ölçeklerinden en yüksek puanları iki ve daha fazla kardeşi olan gençlerin aldıkları çalışmaları ile uyumlu bulunmuştur.

Kaçıncı çocuk olduğunun ayrılma bireyleşmeye etkisine bakıldığında, tek çocuk olanlarda pratik yapma-aynalamanın en büyük ve ortancalara göre, arkadaşla yapışmanın da ortancalara göre yüksek bulunması ayrıca kardeşler arasındaki sıranın ayrılma bireyleşme özelliklerinde farklılık yaratmaması sadece yukarıda da değinilen tek çocuk olmanın avantajlarına dikkati çekmektedir. Geleneksel Türk ailesinde, ilk doğan çocuklar kardeş doğumundan sonra kardeşler arasındaki yaş farkı gözetilmeksizin evin ağabeyi ya da ablası olurlar. Onların da bazen çocuk oldukları unutulur, kardeşlerinin bakım ve sorumluluğunu paylaşmaları beklenir. İlk doğan ergenlerin, kardeşlerinin bakım ve sorumluluğunu üstlenmeleri, kardeş kıskançlığına ve kardeş çatışmalarına neden olabilmektedir. Kardeşler içindeki sıranın bu özellikleri sebebiyle ayrılma bireyleşme üzerinde de etkili olması beklenirken bizim çalışmamızda böyle bir farklılık saptanmamıştır. Ancak bu konuda

yapılmış bir başka çalışma bulunmadığı için üzerinde araştırılması gerekmekte ve yeni çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

Anne-baba eğitim düzeyleri ve ayrılma bireyleşme özellikleri:

Çalışmamızda annenin eğitiminin ayrılma bireyleşme üzerine etkisine baktığımızda annesi eğitimsiz olan gençlerin öğretmene yapışma özellikleri annesi eğitilmiş olan gençlere göre daha yüksek bulunmuştur. Babaların eğitim düzeylerine baktığımızda da eğitimsiz ve ilkokul mezunu olan babaların gençlerinde öğretmene yapışmanın yükseldiği, babası eğitilmiş olan gençlerde ise pratik yapma-aynalamanın yükseldiği gözlenmiştir. Bu bulgular ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe belki de destekleyici ebeveynlik görevini daha iyi yaptıkları ve genci ayrılma bireyleşme yönünde cesaretlendirdiklerini düşündürmektedir. Bulgularımız Özbaran ve arkadaşlarının (2004) çalışmasında saptanan babaların eğitim düzeyi yüksekliğinin ayrılma bireyleşme üzerine olan olumlu etkisi ile uyumlu niteliktedir (74).

Ebeveynliğin özellikle ergenlik döneminde genci ayrılma bireyleşme yönünde desteklemek açısından çok önemli olduğunu, gencin olgunlaşmasında ve kimliğini kazanmasında ebeveyn etmeninin çok önemli olduğunu bilmekteyiz. Ancak bir yandan gencin ayrılma ve bir birey olması ebeveyn tarafından çocuğunu yitirme olarak da anlaşılabilir. Eğer ebeveyn bu dönemde kendi önemini bilmezse ergenin toplumla ilişkiye girmesine engel olacak kurallar koyabilmekte, aile dışındaki yaşam ergenin hoşlanmayacağı şekilde tanımlanabilir. Aileler böylece ergenin tüm fiziksel ve duygusal yaşam alanlarına egemen olmaktadır. Kendi bireyleşme sorunlarını çözememiş ve belli bir düzeyde duygusal olgunluğa ulaşamamış olan ebeveynler çocuklarının bağımsız düşünmeye başlamasını bir tehdit olarak algılamaktadırlar. Bu anksiyete ergenin hareketlerinde genelleşmekte ve ortaya uzlaşmacı olmayan bir durum çıkmaktadır (109). Anne ve baba eğitim düzeylerinin özellikle gencin olgunlaşmasına duygusal destek olabilme açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bizim sonuçlarımız da anne ve baba eğitim düzeyinin gencin ayrılma ve bireyleşmesinde etkisi olabileceğini düşündürmektedir.

Eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynin genci ayrılma bireyleşmede daha fazla destekleyebileceği, belki de kendisinin de bu dönemlerden geçmiş olmasının farkındalığıyla genci olgunlaşmaya daha fazla motive edebileceği çalışmamızın bulgularıyla paralel olarak akla gelenlerdendir.

Anne-babanın mesleki durumu ve ayrılma bireyleşme özellikleri:

Çalışmamızda annesi çalışan gençlerin yutulma anksiyetesi, arkadaşına yapışma ve pratik yapma-aynalama özellikleri annesi ev hanımı olanlara göre yüksek bulunmuştur. Annesi ev hanımı olanlarda ise öğretmene yapışmanın arttığı görülmüştür. Annenin çalıştığı yani evde bulunmadığı durumlarda çocuğun ayrılma bireyleşmede zorlanması beklenmektedir ancak bizim çalışmamızda bu yalnızca yutulma anksiyetesi fazlalığı olarak kendini göstermiştir. Annesi çalışan gençlerin yakınlık kuramadıkları, sevgi ve bağımlılık gereksinimlerini karşılayamadıkları ebeveynleri yerine arkadaşlarına yönelerek ayrılma ve bireyleşmeyi başarmaya çalıştıkları ve bunun da olumlu pratik yapma-aynalama özelliklerine yansıdığı görülmüştür. Annenin evde bulunduğu durumlarda öğretmene yapışmanın yüksek bulunması ise yine çocuğun olumlu ayrılmaya yöneldiğini ancak yine de evdeki ebeveynlerden ayrılmada birtakım sorunlar yaşandığını düşündürmektedir. Burada devreye annenin anneliğiyle ilgili başka özellikler girmekte ve bu sonuç tek başına pek anlam ifade etmemektedir. Çalışmamızdaki bulgular Özbaran ve arkadaşlarının (2004) çalışmasındaki işçi annelerin gençlerinde arkadaşına yapışma puanlarının düşüklüğü ile uyumlu bulunmamıştır (74).

Babanın çalışma durumu incelendiğinde çalışmamızdaki gençlerden babası işsiz olanlar arkadaşına yapışmanın en düşük olduğu gözlenmiş ve bu bulgu Özbaran ve arkadaşlarının (2004) sonucuyla benzer bulunmuştur (74). Bizim çalışmamızda ayrıca babası işsiz olan gençlerde bakım arama ve öğretmene yapışma özelliklerinin yüksekliği de dikkati çekmektedir. Bu sonuçlar gençlerin belki de çalışmayan ve sosyal açıdan yetersiz ebeveynlerinden yakınlık, destek ve onay almada sorunlar yaşayabildiğini ve bu ihtiyaçları için öğretmenlerine yakınlaşma çabası içinde olabildiğini düşündürmüştür. Ayrıca işsiz babanın depresif olabileceği de göz önüne alınırsa gençlerin ayrılma bireyleşme özelliklerinin yukarıdaki gibi bulunması şaşırtıcı olmamıştır.

Aileden ayrı kalma ve ayrılma bireyleşme: Şimdiye kadar isteği dışında ailesinden ayrı kalan gençlerde ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özelliklerinin ayrı kalmayanlara göre yüksek olduğu bulunmuştur. Ergenlik döneminde ayrı kalanlarda ise bakım arama özellikleri 0-3 yaşta ayrı kalanlara göre anlamlı olarak yüksek saptanmıştır. Yani ailesinden ayrı kalma durumunu yaşayan gençler ayrılma bireyleşme konusunda olumsuz özellikler göstermişlerdir. Bu bulgularımız,

Özbaran ve arkadaşlarının (2004) herhangi bir anlamlılık saptamadıkları çalışmaları ile benzeşmemektedir (74).

Bazı ergenler, ergenliklerinin hata veya hayal kırıklıkları için ebeveynlerini suçlar veya kontrol edilemez mutlak ve nihai güçlerin, çeşitli sıfat ve ünvanlarla yaşamı yönettiğini düşünürler. Bu güçler karşısında böyle bir konum alan ergenin bunlara karşı koyması mümkün olmaz ve bunun yerine ergen, işi tanrıya bırakan bir amaçsızlık sergiler. Aslında karşı koyabilme, olgunlaşmanın göstergesidir (7). Çalışmamızdaki kendi kontrolleri ve güçleri dışında ebeveynlerinden ayrı kaldıklarını belirten gençlerdeki reddedilme beklentisi ve ihtiyacı inkar etme özellikleri gençlerin ebeveyninden ayrılma çabasını gösterir nitelikte olduğunu düşündürmüştür.

Çocuk ve ergen ayrılma-bireyleşmesinin kritik noktası yeniden yakınlaşma alt dönemidir. Bu alt dönem boyunca, bağımlılık ve ayrılığın iç içeliği vardır. Aileden erken ayrılma girişimleri, ebeveyn-çocuk ya da ebeveyn-ergen ilişkilerinde yeniden yakınlaşma ile karakterize bir gelişme sağlar. Bu durumda ergen ebeveyniyle daha yakın bağlar ister. Çocukluk yeniden yakınlaşma alt döneminde bakım verenden uzağa doğru erken fiziksel adımlar, tekrar başlangıç yerine dönmeyle dengelenir. Ergen yeniden yakınlaşmasında, ebeveynlerden erken davranışsal ve duygusal uzaklaşmalar, ebeveynin fikirleri ve desteğiyle tekrar ilgilenilmesiyle dengelenir. Özellikle ergenlik dönemindeki ayrılıklarda bakım arama özelliklerinin yüksek olması da gencin bu ambivalansının göstergesi olarak yorumlanabilir. Yüksek düzeyde ayrılaşmanın olduğu bir ailede, üyeler sürekli bir sevgi, onaylanma ve diğerinden yakınlık arayışına daha az ihtiyaç duyacaklardır. Sonuçlarımız isteği dışında ailesinden ayrı kalan gençlerde ayrılma ve bireyleşmenin zorlaştığını düşündürmektedir.

İlk üç yaş özellikleri ve ayrılma bireyleşme: Gencin ilk üç yaş özelliklerine baktığımızda, ilk üç yaşta annesi tarafından bakılan gençlerde yutulma anksiyetesi özellikleri büyükanne, bakıcı ve kreşte bakılanlara göre düşük, yine annesi tarafından bakılanlarda arkadaşına yapışma özellikleri babası tarafından bakılanlara göre yüksek olarak saptanmıştır. Babası tarafından bakılan gençlerde ise arkadaşına yapışma ve sağlıklı ayrılma özellikleri anne ve büyükanne, bakıcı ya da kreşte bakılanlara göre düşük bulunmuştur. Yani ilk üç yaşında iken annenin bakımını üstlendiği gençlerin ayrılma bireyleşme özellikleri babanın ya da bir başkasının bakımını üstlendiği gençlere göre daha olumlu bulunmuştur. İlk üç yaşta bakıcı değişikliği olan gençlerde

yutulma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi özellikleri bakıcı değiştirmeyenlere göre yüksek olarak saptanmıştır. Bu sonuçlar Özbaran ve arkadaşlarının (2004) ilk üç yaş özelliklerinde ayrılma bireyleşme açısından anlamlılık saptamayan çalışmaları ile uyumsuzdur (74).

Anne-bebek arasındaki etkileşimde karşılıklı tutkulu hayranlık bebeğin yaşama iyi bir başlangıç yapması için gereklidir. Freud anne ve bebek arasındaki primer bağlanmanın erotik doğasının altını çizmiştir. Burada söylenmek istenen annenin bebeğe yansıttığı, hayranlık duyduğu, aşık olduğu kendi infantil kendiliği ile ilişki içinde olduğudur ve bu, anne-bebek ilişkisinin gelişiminde kaçınılmaz bir süreçtir. Ancak, bebeğin ayrı bir birey olarak gelişebilmesi, hem sevebilen ve hem de nefret edebilen, bütünleşmiş bir kendilikle ilişkiye geçebilme kapasitesine sahip olan yani idealize etmeyen bir annenin varlığına bağlıdır (110). Winnicott (1958) annenin gebeliğin son dönemlerinde başlayan ve doğumdan sonraki birkaç hafta boyunca süren annenin “artmış duyarlılığı”ndan bahseder ve annenin ancak bu şekilde duyarlı olduğunda kendisini bebeğin yerine koyabileceğini ve bu şekilde onun gereksinimlerini karşılayabileceğini söyler (111). Steiner (1997) yaşamın çok erken evresinde anne (ya da diğer sürekli bakıcılar) için dünyanın en önemli varlığı olduğunu hissetmeyen bir bebeğin iyi büyüyemeyeceğini ifade eder (112). Bizim çalışmamızda anne bakımının olumsuz ayrılma bireyleşme özelliklerinden yutulma anksiyetesi özelliklerini düşürmesi ve olumlu ayrılmayı işaret eden arkadaşta yapışmayı yükseltmesi anne bakımının ayrılma bireyleşme üzerine olumlu etkisi olduğunu düşündürmüştür. Babanın bakımını üstlendiği gençlerde olumlu ayrılma bireyleşme özelliklerinin düşük olması erken yaşlardaki baba-bebek etkileşiminin, anne-bebek etkileşiminin yukarıda işaret edilen özelliklerini taşıyor olmasını akla getirebilir.

Gelişim sırasında olgunlaşmanın tam gerçekleşmediği bir aşamada ilerleme büyük ölçüde bir dış nesnenin varlığına bağlıdır. Bu nedenle bu nesnenin yok olması süreklilik gösterdiğinde, çocuk gittikçe artan bir korku ve umutsuzluk yaşar. Dışsal nesnenin yokluğunda içsel durumun da bozulması, gelişim sürecinde zorluğa yol açar. Çocuk gelişiminde ilk üç yaş ayrılma bireyleşmenin başarılmaya çalışıldığı ve nesne sürekliliğinin oluşmaya başladığı döneme denk gelir. Bu dönemde annenin ayrılma ve bireyleşmeyi destekleyici tutumu ve çocuğun yeniden yaklaşma krizi dönemindeki ambivalansına katlanabilmesiyle duygusal olarak nesne sürekliliğinin yoluna girilmiş olur (2). Çalışmamızda ilk üç yaşta bakıcı değişikliği yaşadığını ifade

eden gençlerde yutulma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi özelliklerinin yüksek olarak saptanması çocuğa bakım veren kişinin (anne ya da diğer bakım verenler) sürekliliğini kaybetmesi çocuğun bu dönemdeki krizi başarıyla atlatmasını ve sağlıklı ayrılmayı zorlaştırdığını düşündürebilir.

Ebeveynle birlikte yatma özelliklerine baktığımızda 4-7 yaşına kadar ebeveyniyle aynı yatakta yatanlarda ayrılma anksiyetesi ve öğretmene yapışma hiç aynı yatakta yatmayanlara göre yüksek bulundu. Yine 4-7 yaşına kadar aynı yatakta yatanlarda ve hiç aynı yatakta yatmayanlarda pratik yapma aynalama 1-3 yaşına kadar yatanlara göre yüksek saptandı. Gençlerin ebeveynleriyle aynı odada yatma yaşlarının ayrılma bireyleşmeyle ilişkisi değerlendirildiğinde 4-7 yaşına kadar ebeveyniyle aynı odada yatanlarda ayrılma anksiyetesi hiç yatmayanlara göre yüksek olarak saptandı. Yine 4-7 yaşına kadar ebeveyniyle aynı odada yatanlarda öğretmene yapışma hem 1-3 yaşına kadar yatanlara hem de hiç yatmayanlara göre yüksek saptandı. Yani ebeveyniyle aynı oda veya aynı yatakta yatma süresi uzadıkça gençlerin ayrılma bireyleşme özelliklerinin daha olumsuz etkilendiği bu gençlerin ayrılma anksiyetesinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum özellikle bu yaşlarda nesneden ayrılıp bireyleşmeye çalışan çocuğun sürekli ebeveyniyle yakın ilişki içinde iken ayrılmada ne kadar zorlandığını göstermektedir. Burada ebeveynin ayrılmaya izin verici rolünün eksik kaldığı da düşünülebilir. Ayrılmaya izin vermeyen ve desteklemeyen ebeveynin çocuğun ayrılma konusundaki zorluklarını pekiştirici etkisi bilinmektedir.

Gençlerin çocukluklarında kendilerine en yakın hissettikleri kişi ile ayrılma bireyleşme ilişkisine bakıldığında çocukluğunda anneyi en yakın hissedenlerde yutulma anksiyetesinin en düşük, bakım aramanın ise en yüksek olduğu saptanmıştır. Babayı yakın hissedenlerde ise pratik yapma aynalama anneye göre yüksek olarak bulunmuştur. Anneyi daha yakın hisseden gençlerin daha kolay ayrılabilirdiği ancak bakım arama gereksinimlerinin fazla olduğu, babayı yakın hissedenlerde ise pratik yapma aynalamanın yüksek olmasının yine olumlu bir özellik olarak karşımıza çıktığı görülmüştür. Bu bulgulara dayanarak gençlerin çocukluklarında yakın hissettikleri bir nesnenin bulunmasının ayrılma bireyleşmede olumlu gelişime yol açtığı söylenebilir. Anne ve babanın yakınlığı arasındaki farkın ayrılma bireyleşmeye nasıl yansıdığına bakıldığında ise, annenin daha çok temel nesne olarak ayrılma üzerindeki rolüne (yutulma anksiyetesini azaltarak), babanın ise bireyleşmeye olan katkıları üzerine (pratik yapma aynalamayı yükselterek) dikkat

çekmek gerekmektedir. Bu konuyla ilgili literatürde herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Anne-babanın geçmişteki hastalığının ayrılma bireyleşme sürecine etkisi:

Gençlerin annelerinde geçmişte önemli fiziksel-kronik bir hastalık olup olmamasının ayrılma bireyleşme ilişkisine baktığımızda annesinde fiziksel hastalık olanlarda ayrılma anksiyetesi, öğretmene yapışma, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özellikleri yüksek olarak saptanmıştır.

Geçmişte babalarında fiziksel-kronik hastalık olanlarda ise ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özellikleri yüksek olarak saptanmıştır.

Literatüre baktığımızda ebeveyn çocuk bağlanmasının çocuk ve ergenin ruhsal gelişimine etkisinin önemi vurgulanmaktadır. Bağlanmada hem ebeveynin duygusal desteği, ebeveyn çocuk iletişimi ve etkileşimi gibi fonksiyonel etmenler; hem de sosyoekonomik durum veya ebeveynin fiziksel ve ruhsal tıbbi durumu gibi yapısal etmenler devreye girmektedir (113). Bağlanma özelliklerinin ileride yaşanacak olan ayrılma bireyleşme sürecinde de etkili olduğunu bilmekteyiz. Bu bağlamda ebeveynin herhangi bir hastalığını yaşamının bir evresinde deneyimlemiş olan gençte bu hastalık nedeniyle ayrılma bireyleşmede zorluklar yaşanabilir. Bilindiği gibi ergenlik önceki dönemlerden gelen çatışma ve örselenmelerin ele alındığı, tekrar canlandığı ve işlendiği dönemdir. Geçmişte anne ve babasında bir hastalık öyküsü olan gençlerin ergenlik döneminde, geçirilmiş bu hastalığa ilişkin duygularını tekrar ele aldıkları ve işleme aşamasında bunun teste olumsuz ayrılma bireyleşme özelliklerinde bir artma şeklinde yansımış olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca ergenlik döneminde gencin ayrılma bireyleşmeyi başarabilmesi için içselleştirilmiş ebeveyn tasarımlarından ayrılabilmeyi başarmış olması gerekmektedir. Ebeveynin hastalığı çocuğa karşı yetersiz ve kötü bakımına yol açmış olabilir ve böylece çocuğun ebeveyn tasarımları, hasta ve yetersiz ebeveyn tasarımları şeklinde gelişebilir. Bu durumda gencin ergenlik döneminde hasta ve yetersiz ebeveyn tasarımlarından ayrılabilmesi de zorlaşacaktır.

Çalışmamızdaki bu bulgular Özbaran ve arkadaşlarının (2004) çalışmalarındaki anne-baba hastalığının gençlerin ayrılma bireyleşme sürecinde güçlükler neden olabileceği şeklindeki saptamalarını destekler niteliktedir (74).

Anne-baba algısı ve ayrılma bireyleşme: Çalışmamızda gençlerin anne baba algısı ve ayrılma bireyleşme özellikleri bakımından farklılıklara bakıldığında annesini sıkı disiplinli ve baskıcı algılayanlarda yutulma anksiyetesi, reddedilme beklentisi ve ihtiyacı inkar etme özellikleri orta düzeyde baskı uygulayan ve rahat bırakan-baskıcı olmayan şeklinde algılayanlara göre yüksek olarak saptanmıştır. Reddedilme beklentisi ayrıca anneyi orta düzeyde disiplin uygulayan olarak algılayanlarda rahat bırakan-baskıcı olmayan şeklinde algılayanlara göre yüksek saptanmıştır.

Babayı algılama özelliklerine bakıldığında babasını sıkı disiplinli-baskıcı algılayanlarda ayrılma anksiyetesi ve öğretmene yapışma özellikleri rahat bırakan-baskıcı olmayan şeklinde algılayanlara göre yüksek olarak saptanmıştır. Yine sıkı disiplinli-baskıcı algılayanlarda yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özellikleri orta düzeyde disiplin uygulayan olarak algılayanlara ve rahat bırakan-baskıcı olmayan şeklinde algılayanlara göre yüksek saptanmıştır. Sıkı disiplinli-baskıcı algılayanlarda pratik yapma-aynalama özellikleri orta düzeyde disiplin uygulayan olarak algılayanlara göre yüksek bulunmuştur.

İkinci ayrılma bireyleşme döneminde genç birçok çatışma ve sorunlarla başa çıkmakta, infantil nesne bağımlılığının kaybolmasını ve aileden ayrılabilmeyi gerçekleştirebildiği ölçüde yeni ilişkiler kurabilmektedir. Ergen, bunları başarırken hem gerilemelerin (regresyon) hem de ilerlemelerin (progresyon) olduğu salınımlı bir süreçten geçmektedir. Ergenliğe kadar ebeveynin egosunu geçici olarak kullanan çocuk gençlikte, benliğinin olgunlaşması ve infantil nesne bağlarından kurtulması için yavaş yavaş ebeveynin egosunu bırakmaya başlamaktadır. Bu çalkantılı süreç içinde ebeveyn de çocuğu için hayattaki en önemli kişinin kendisi olmadığını kabullenmeye başlamaktadır. Ancak kendisinin bireyleşmede zorlukları olan ebeveyn çocuğunun bağımsız düşünmeye başlamasını tehdit olarak algılayabilmektedir. Bu da ebeveyn desteğinin bu denli önemli olduğu bir dönemde gencin olgunlaşmasını ve kimliğini kazanmasını olumsuz etkilemektedir (7, 114). Gencin bağımsızlaşmaya başlayıp bir birey olması ebeveyni tarafından çocuğunu yitirme olarak anlaşılabilir. Aileler böylece ergenin tüm fiziksel ve duygusal yaşam alanlarına egemen olmaktadır. Bir yandan gencin büyümesini isterken, diğer yandan ona hala çocuk gibi davranabilirler. Çalışmamızda sıkı disiplinli şeklinde tanımlanan ebeveyn algısının gençlerdeki ayrılma anksiyetesi ve yutulma anksiyetesiyle aynı yönde artması bu ayrılmayı zorlaştırıcı tutum nedeniyle gencin kaygı yaşadığını ve sağlıklı ayrılma yapamadığını

düşündürmektedir. Yine sevgi ihtiyacını yadsımanın da ayrılma bağımsızlaşma ihtiyacını inkar etme ile birlikte aile dışı başka sevgi nesnesi olarak öğretmene yönelmenin de baskıcı ebeveyn algısının sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülebilir. Ayrıca bu bulgular aile içindeki katı ve sıkı disiplinli davranışların gencin ayrılma bireyleşme sürecinde gerekli olan ebeveyn esnekliğini ve destekleyiciliğini sağlayamaması nedeniyle, gencin ayrılma bireyleşmesinde olumsuz etkisine işaret ettiği düşünülebilir. Ebeveynin yasaklamalarının, aşırı disiplinli tutumunun gencin bireyleşmesini zorlaştırıp, erişkinliğe kadar taşıyacağı çatışmaların ortaya çıkmasına neden olduğu bilinmektedir (109).

Çalışmamızdaki bu bulgular Özbaran ve arkadaşlarının (2004) ebeveyn tutumları ve ayrılma bireyleşme özelliklerini karşılaştırdıkları çalışmalarında saptanan sıkı disiplin tutumunun ayrılma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi gibi olumsuz ayrılma bireyleşme özellikleriyle pozitif; arkadaşla yapışma ve sağlıklı ayrılma gibi olumlu ayrılma bireyleşme özellikleriyle negatif ilişkili olduğunu işaret eden bulguları ile de uyumlu bulunmuştur.

Çalışmamızda annenin düşmanca davrandığını, yetersiz olduğunu, ilgisiz olduğunu, soğuk ve uzak davrandığını düşünen gençlerde ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özellikleri yüksek bulunmuştur. Annenin soğuk ve uzak olduğunu düşünmeyen gençlerde ise bakım arama yüksek olarak saptanmıştır. Anneyle ilişkisini algılama ve ayrılma bireyleşme ilişkisine bakıldığında anneyle ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulan gençlerde bakım arama yüksek bulunurken, anneyle ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulmayanlarda ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, öğretmene yapışma, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi yüksek bulunmuştur. Babayla ilişkisini algılama ve ayrılma bireyleşme özelliklerine bakıldığında babayla ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulmayan gençlerde ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özellikleri yüksek, babasıyla ilişkisinin yeterince uygun ve doyurucu olduğunu düşünenlerde ise pratik yapma aynalama ve bakım arama özelliklerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Ergenlik döneminde bağlanma konusu ve sorunları ebeveyn desteği ve yardımıyla tekrar ele alınmakta ve işlenmektedir (115). Bilindiği gibi ebeveyn çocuk arasındaki çatışmanın temelleri anal dönemde atılmakta ve ödipal dönemde yoğunlaşmaktadır. Çocuk ebeveynine karşı sevgi ve yakınlık duyguları kadar, öfke ve kızgınlık duyguları da yaşayabileceğini farkeder (109). Tüm önceki çatışmaların ele

alındığı ergenlikte, gencin ebeveynine karşı ambivalan tutumları çok nedenlidir. Hem bu eski çatışmaların işlenmeye başlamasından, hem de ikinci ayrılma bireyleşme sürecinin etkinleşmesiyle birlikte gencin ebeveynini ölküleştirmeyi bırakmaya başlamasındandır. Gencin ebeveynine karşı zaman zaman duymakta olduğu kızgınlık, beğenmeme ve eleştirme aslında gencin gelişimine hizmet eden bir süreç olmaktadır. Ancak olgunlaşmanın etkisiyle birlikte, bekleliğin tümgüçlü, idealize nesne tasarımlarıyla ayrılaşmayı başarabildiği ölçüde genç ebeveyni ile arkadaşça ve saygılı bir ilişki kurabilmektedir (12). Gencin bu dönemdeki duygusal salınımlarına karşı ebeveyn gencin davranışlarını gözlemlemeli, danışmanlık yapmalı ve değerlendirmelidir.

Çalışmamızdaki gençlerin ebeveynlerini soğuk-uzak hatta düşman algılayanların olumsuz ayrılma bireyleşme özelliklerinden yutulma anksiyetesinin yüksek olması bu gençlerin ebeveyn desteğini olumlu yönde alıp ayrılma ve bir birey olma yönünde kullanamadıklarını akla getirebilir. Burada aslı önemli olan ve aydınlatılması gereken gencin mi ayrılma konusunda zorluğu nedeniyle ebeveynini olumsuz algıladığı ve yutulma anksiyetesinin yüksek olduğu; yoksa gerçekten ebeveynin mi gence ayrılabilmesi için yeteri kadar destek vermeyip, ayrılma bireyleşme konusunda gence engel koyup bunun da gençteki yutulma anksiyetesinin yüksek olmasına neden olduğudur.

Araştırmamızda ebeveynini ve onunla ilişkisini olumsuz algılayan gençlerin ayrılmada güçlükler yaşadıklarını ve ebeveynlerini ölküleştirmeyi bıraktıktan sonra onlara yaklaşmakta ve ebeveynini yeterince iyi görmekte zorlukları olabileceğini düşündürebilir. Ebeveynini ve onunla ilişkisini olumlu algılayan gençler de ise olumlu ayrılma bireyleşme özelliklerinden olan pratik yapma-aynalama ve bakım arama özelliklerinin yüksek saptanması da ebeveyn algısının ayrılma bireyleşme üzerine önemli etkileri olabileceği görüşünü desteklemektedir.

Çalışmamızdaki bu bulgular, Özbaran ve arkadaşlarının (2004) ebeveyn algısı ile ayrılma bireyleşme özellikleri arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarındaki annesini soğuk-uzak ve düşman olarak gençlerin yutulma anksiyetesi yüksekliği, bakım arama düşüklüğü, yakın algılayanların ise bakım arama yüksekliği, yutulma anksiyetesi düşüklüğü ve babasını yakın algılayanların yine bakım arama yüksekliği gibi bulgularıyla uyumludur.

Fiziksel hastalık ve ayrılma bireyleşme: Çalışmamızda herhangi bir fiziksel hastalığı olan gençlerde ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özelliklerinin, olmayanlarda ise arkadaşına yapışma özelliklerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Ergenlik kimliğinin henüz tam olgunlaşmamış olması nedeniyle bocalamalarla giden bir dönemdir. Bocalamaların şiddeti genel olarak ergenin daha önceki dönemleri sağlıklı geçirip geçirmemiş olmasıyla ve biyolojik yapısıyla da ilişkilidir (6). Ergenlikteki benlik regresyonu nedeniyle verbal durumdan beden diline geri dönüşler olabilir ve ergenlerin bedenleriyle uğraşmaları artabilir (çatışmaların ve dürtülerin somatizasyonuna geri dönüşü). Beden parçaları ya da organ sistemleri üzerine dönen nesne libidosu bedenin değişmesi hislerinin oluşumunu kolaylaştırır (7). Çalışmamızda fiziksel bir hastalığa sahip olan gençlerin bedeniyle zaten daha fazla uğraştığı bu dönemde ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi şeklindeki olumsuz ayrılma bireyleşme özelliklerinin daha yüksek olması beklenen bir durumdur. Ayrıca farklı bir bakış açısıyla değerlendirilecek olursa fiziksel yetersizlik içindeki gencin ihtiyaçlarını inkar etmesinin bir ayrılma çabası olabileceği de akla gelmelidir.

Sporun ve sosyal bir gruba üyeliğinin ayrılma bireyleşme sürecine etkisi: Çalışmamızda sporla uğraştığını belirten gençlerde pratik yapma aynalama ve ihtiyacı inkar etme özellikleri yüksek olarak saptanırken, uğraşmayanlarda ayrılma anksiyetesi özellikleri yüksek olarak saptanmıştır. Gençlerin bir kuruluş-takım ya da gruba üye olup olmama özelliklerine bakıldığında, bir kuruluşa üye olan gençlerin öğretmene yapışma, pratik yapma aynalama ve sağlıklı ayrılma özelliklerinin yüksek olduğu, bir kuruluşa üye olmayanlarda ise bakım arama özelliklerinin yüksek olduğu görülmüştür.

Çocuk ve gençler açısından spor, fiziksel gelişim yanında, sosyal açıdan da önemlidir. Spor yardımıyla çocuk ve gençlerin çevrelerini tanımaları ve iletişim kurabilmeleri daha kolay gerçekleşmektedir. Bu alanlardaki olumlu gelişmeler, çocuk ve gençlerin duygusal olarak da daha iyi gelişmesine yardımcı olabilmektedir (116). Spor yarışma ve rekabet öğelerini de içermektedir. Spor etkinlikleriyle birçok şeyi yaparak ve yaşayarak öğrenen gencin kendini gerçek yaşamdaki rekabete hazırlamasında da sporun önemli yarar sağladığı düşünülmektedir. Sporun bir diğer işlevi, toplumların sevgi ve hayranlığını kazanmış kahramanlarla özdeşleşme, onlar gibi olma özlemine kaynak oluşturmalarıdır. Genç, takım sporları içinde becerilerini sergileyerek somut başarıya ulaşmak istemektedir. Spor eylemleri, gençlerin

gereksinimlerini doğal biçimde açıklamalarına yönelik bir fırsat sunmaktadır. Spor, gence eylemde bulunma, yaratıcılık yeteneği, kendine güven ve sorumluluk duygularını geliştirmesinde önemli katkılar sağlamaktadır (117). Çalışmamızdaki gençlerin sporla uğraşmalarının, pratik yapma-aynalama özelliklerine olumlu olarak yansıdığı görülmüştür. Bu bulgu ve yukarıdaki bilgiler doğrultusunda sporun gençleri sosyalleşme, sağlıklı rekabet edebilme ve kendine güvenme açısından destekleyerek ayrılma bireyleşmeyi kolaylaştırdığı söylenebilir.

Bilindiği gibi ergenlikte libidinal nesne ve otorite figürü olan ebeveynlerin içsel tasarımlarından uzaklaşma olmakta ve bu da gencin izole, yalnız ve mutsuz hissetmesine neden olabilmektedir. Bu duygularla başa çıkabilmek için genç, duygusal bağlarını ve üstbenlik işlevlerini bir gruba aktararak güçlü ve ülküleştirilmiş grup lideriyle özdeşim kurmaktadır (12). Bu sonuçlar doğrultusunda, bir spor dalıyla uğraşmanın ve bir kuruluşa üye olmanın, bir takıma ait olma duygusunu sağlayarak ebeveynlerden duygusal ayrılmayı kolaylaştırdığı ve gençlerin ayrılma bireyleşme sürecinde ilerlemelerine yardımcı olduğu düşünülebilir. Özbaran ve arkadaşlarının (2004) klinik çalışmasında da depresyonlu ergenlerde sporla uğraşma ve bir kuruluşa üyelik sağlıklı ayrılma ve arkadaşla yapışma gibi olumlu ayrılma bireyleşme özelliklerini yükseltmiştir (74). Bu bulgular da bizim sonuçlarımızla uyumludur.

Arkadaş ilişkileri ve ayrılma bireyleşme: Birçok arkadaşı olan gençlerin ayrılma anksiyetesi en düşük, arkadaşla yapışma ve sağlıklı ayrılma en yüksek, hiç arkadaşı olmayanlarda ise ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi en yüksek olarak bulunmuştur.

İkinci ayrılma bireyleşme süreci iki aşamayı içermektedir; ilki birincil sevgi nesnesi olan ebeveynlerden ayrılma ve ikincisi de bu birincil sevgi nesnesinin yerine başkasını koyabilme. Bu da önceki ebeveyn tasarımlarının ülküleştirilmesinin bırakılmasıyla olmaktadır. Ergen, ebeveynlerin içsel tasarımlarından ayrılma ile birlikte libidinal sevgi nesnelere ve otoritesinden de ayrılmış olarak yalnızlık, mutsuzluk ve izole olmuşluk hissi ile başa çıkabilmek için arkadaşlarına ve akran gurubuna yönelmektedir. Artık ebeveyn özdeşimlerinin yerini arkadaşları ve arkadaş gurubunun idealize edilmiş lideri almaktadır. Yani genç boşluk duygularını doldurmak, özgüvenini destekleyebilmek için arkadaşlarına yönelmektedir. Akran gurubu burada gence önceki infantil bağlarıyla olan iç çatışmalarını çözmek ve bu bağlardan sağlıklı bir şekilde kurtulabilmek için destek sağlamaktadır (7). Arkadaş

ilişkileri ödipal bağlardan kurtulmak, yeni nesne ilişkileri geliştirebilmek, içsel yapıları yeniden düzenleyebilmek için önemli bir olanaktır (118).

Bu bulgulara göre, iyi arkadaş ilişkilerine sahip olmak olumlu ayrılma bireyleşme özelliklerinden olan arkadaşla yapışma özelliğini desteklemekte ve arkadaşlarına yönelen gençlerin ayrılma anksiyeteleri azalmakta ve sağlıklı ayrılmaları kolaylaşmaktadır. Arkadaş ilişkileri iyi olmayan gençlerin ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisinin yüksek olması, gençlerin işlevselliği olmayan bu savunmalar yüzünden iyi arkadaşlıklar kuramadıklarını ve bir kısır döngü içinde iyi arkadaş ilişkileri olmadığı için de ayrılma bireyleşme sürecinde zorluk yaşadıklarını düşündürmektedir. Akran kümesinin ve arkadaş ilişkilerinin genci "alıştırma" yapmasına olanak sağlaması açısından önemi büyüktür. Arkadaş grubu genci eleştirmeden, kendisini yeni durumlarda artmış bir bağımsızlıkla deneyimlemesine ortam sağlamaktadır. Arkadaşlıklar gencin nesne ilişkileriyle ilgili çatışmalarını tekrar değerlendirebilmesi, önemli diğerleriyle olan ilişkilerini deneyimleyebilmesi açısından da çok önemlidir (119). Çalışmamızda birçok arkadaşı olduğunu ifade eden gençlerin sağlıklı ayrılma özelliklerinin yüksek olması bu bilgileri destekleyen bir bulgudur. Bulgularımız Özbaran ve arkadaşlarının (2004) çalışmasındaki arkadaş ilişkileri ve ayrılma bireyleşme özellikleri arasındaki ilişkide saptanan iyi arkadaş ilişkilerinin ayrılma bireyleşme sürecini kolaylaştırdığı şeklindeki sonuçlarını destekler niteliktedir.

Dini inanç ve ayrılma bireyleşme: Çalışmamızdaki gençlerin dini inançları ve ayrılma bireyleşme arasındaki ilişkiye bakıldığında dini inancı güçlü olan gençlerin öğretmene yapışma, ihtiyacı inkar etme, pratik yapma aynalama ve bakım arama özellikleri yüksek olarak saptandı. Hiç dini inancı olmayanlarda ya da dini inancı zayıf olanlarda ihtiyacı inkar etme dini inancı güçlü olanlarla eşit derecede yüksek bulundu.

Blos, ergenlikteki infantil nesnelere çözülmeyi başarabilmek için gerileyen benliğin infantil durumlarının; gerçek, doğa, güzellik gibi soyutlamalar ya da politik, filozofik, estetik ya da dini doğadaki düşünce ve ideallerle bağlanma içinde görülebildiğini, din değiştirmenin benlik regresyonunun bu alanına ait olduğunu belirtmiştir. Çalışmamızda dini inancı güçlü olan gençlerde olumlu ayrılma bireyleşme özelliklerinin saptanması gençlerin ayrılma bireyleşme sürecinde eski infantil ebeveyn tasarımlarından kurtulabilmek için bir yol olarak dine bağlanmayı seçmiş

olabileceklerini ve bu durumun da olumlu ayrılma bireyleşmeye hizmet etmiş olabileceğini düşündürmektedir (103).

Blos'a göre; ağırdan alma, beklentiyi erteleme, umudu bekletme gibi durumlar bireyleşmeden kaçınmanın göstergeleridir. Çalışmamızda dine bağlanan gençlerin ihtiyacı inkar etme ve bakım arama özelliklerinin yüksek olması, yine dini inancı olmayanların ihtiyacı inkar etme özelliklerinin yüksek olması gibi çelişkili bulguların hem gençlerin ayrılma bireyleşme konusundaki yetersizlik ve kaçınmalarının göstergesi olabileceği, hem de dini ve ahlaki konularda üzerlerindeki olası bir toplumsal baskı sebebiyle soruyu doğru yanıtlamamış olabilecekleri düşünülmüştür.

Alkol-sigara-uyuşturucu kullanma ve ayrılma bireyleşme: Çalışmamızdaki gençlerden hergün alkol kullananlarda ayrılma anksiyetesi düşük, ihtiyacı inkar etme, reddedilme beklentisi ve pratik yapma-aynalama özellikleri yüksek olarak saptanmıştır. Hiç kullanmayanlarda öğretmene yapışma ve bakım arama yüksek, yutulma anksiyetesi düşük bulunmuştur. Nadiren alkol kullananlarda ise arkadaşla yapışma ve pratik yapma-aynalama yüksek bulunmuştur.

Gençlerin sigara kullanmaları ile ayrılma bireyleşme ilişkisine baktığımızda sigara kullanan gençlerin yutulma anksiyetesi, pratik yapma-aynalama, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi yüksek, kullanmayan gençlerin ise öğretmene yapışma ve bakım arama özellikleri yüksek saptanmıştır. Uyuşturucu kullanan gençlerde yine yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi yüksek, kullanmayan gençlerde ise bakım arama yüksek olarak bulunmuştur.

Son yıllarda klinisyenler ve araştırmacılar ergenlikteki madde kullanımıyla bireyleşme sürecindeki bozulma arasında bir bağlantı olduğunu öne sürmektedirler (38, 39, 40, 41). Örneğin, Stanton ve Todd madde kullanımının ebeveyn ve ergen arasında ayrılma dengesinin olmadığı ve ailede bağımlılığın olduğu durumlarda meydana geldiğini öne sürmüştür (39). Madde kullanıcıları ve ailelerinin disfonksiyonel düzeyde sembiyoz ve füzyon gösterdiklerini, psikoaktif madde kullanımının bir bağımsızlık illüzyonu oluşturmaya hizmet ettiğini öne sürmüşlerdir. Bizim çalışmamızda sık alkol kullanan gençlerin özellikle ayrılma anksiyetesinin düşük olması gençlerin yaşadıkları yoğun anksiyeteyi yatıştırmak için alkole yöneldiklerini düşündürmektedir. Hergün alkol kullanan gençlerin olumsuz ayrılma bireyleşme özelliklerinin fazla olması gençlerin bağımsızlık ve bireyleşme çabası sırasında alkole yönelmiş olabileceklerini düşündürmüştür. Nadiren alkol kullanan

gençlerde ise arkadaşına yapışma ve pratik yapma-aynalama gibi olumlu özelliklerin yüksek olması bu gençlerin daha sağlıklı bir ayrılma bireyleşme süreci geçirdiğini düşündürmektedir. Buradaki alkol kullanmanın sosyal ortamlarda kullanmayla ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Çalışmamızdaki sigara ve uyuşturucu kullanan gençlerin yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi gibi olumsuz ayrılma bireyleşme özelliklerinin fazla olması yukarıdaki bulguları destekler niteliktedir. Sigara ve uyuşturucu kullanmayan gençlerdeki bakım arama yüksekliği bu gençlerin maddeye yönlendiremedikleri bağımlılık ve sevgi gereksinimlerini göstermekte, öğretmene yapışma yüksekliği ise bu ihtiyaçları için öğretmenlerine yöneldiklerini düşündürmektedir. Bu durum gençlerin bu gereksinimlerini daha olumlu bir şekilde giderebildiklerini gösterir ve bunun sağlıklı ayrılma açısından olumlu bir özellik olduğu düşünülebilir.

Psikiyatrik hastalık ve ayrılma bireyleşme: Çalışmamızdaki gençlerin psikiyatrik hastalığı olup olmamasıyla ayrılma bireyleşme arasındaki ilişkiye baktığımızda psikiyatrik hastalığı olan gençlerin ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, öğretmene yapışma, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özellikleri yüksek; arkadaşına yapışma ve sağlıklı ayrılma özellikleri düşük olarak saptandı.

Blos, ergenlik döneminde aileden duygusal çözülmedeki başarısızlığın, bu çocukların nasıl yoğun olarak ödünç alınmış bir benlikle yaşadıklarını göstermekte olduğunu belirtmiştir. Ergenlik döneminde, psikolojik göbek kordonu kesildiğinde, erken benlik hasarı olan çocukların ergenlik bireyleşme görevi için tamamen yetersiz olan bozuk bir ruhsal yapıyla kaldığını, bu vakaların bazı ergen psikopatolojilerinin yapısal problemlerine ışık tuttuğuna işaret etmiştir. Mahler (1968), ayrılma bireyleşmeyi; annesinden duygusal olarak giderek daha bağımsız hale gelen bebekte, bağlanma ve ayrılma arasında karşılıklı etkileşim sağlayan bir ayrılma süreci olarak tanımlamıştır (16). Bu konu kapsamında ergenliğe bakacak olursak, bireyleşmeyle birlikte öncelikle depresif belirtilerin ergenlerde oldukça sık olduğunu görmekteyiz (53).

Konuyla ilgili literatürde çeşitli psikiyatrik sorunların adolesan ayrılma-bireyleşmesine etkisi belirtilmektedir (7,8,10,36,37,38,39,40,41,42). Bizim çalışmamıza katılan gençlerin % 5.2'si bir psikiyatrik hastalığı olduğunu belirtmiştir. Ve bu gençlerin AABT'den aldıkları puanlar psikiyatrik hastalığı olmayanların puanlarıyla karşılaştırıldığında; ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, öğretmene

yapışma, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özellikleri yüksek; arkadaşla yapışma ve sağlıklı ayrılma özellikleri düşük olarak saptanmıştır. Psikiyatrik hastalığı olan bu gençlerin sorunları nedeniyle destek ve yardım arama ihtiyaçlarının fazla olduğu, ancak aynı zamanda sağlıklı ilişkilerinde muhtemel eksiklikler olması nedeniyle yani ilişki sorunları nedeniyle yakınlaşmanın da yutulma gibi algılanabileceği, adolesanın kontrol edileceği, kendi bağımsızlık ve kendilik duygularına tehdit olacağı şeklinde algılayabileceği ve ihtiyaçlarını reddetme yolunu seçebileceği düşünülmüştür. Bu bulgular sonucunda da ergenin sağlıklı bir şekilde ayrılmasının mümkün olmayacağı akla gelmektedir. Sağlıklı ilişkilerinde eksiklikler olması aynı zamanda psikopatolojilerinin etiyolojisinde rol oynuyor olabilir. Sonuç olarak gencin hem yardım arama hem de yutulma korkuları nedeniyle bir ikilem içinde olacağı düşünülmüştür.

Bu bulgularımız aynı zamanda Kösem Şen ve ark (2002) yutulma anksiyetesi ve bakım arama puanlarının psikiyatrik başvurusu olanlarda daha yüksek olduğunu saptadıkları çalışmaları ile de uyumludur (75).

Ayrılma bireyleşme ve depresyon ilişkisi: Çalışmamızda ayrılma bireyleşme özellikleri ve depresyon puanları arasındaki ilişkiye baktığımızda ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi gibi olumsuz olarak nitelendirilen ayrılma bireyleşme özelliklerinin yüksek depresyon puanları ile ilişkili olduğu görülmüştür. Öte yandan arkadaşla yapışma, pratik yapma-aynalama ve sağlıklı ayrılma gibi olumlu ayrılma bireyleşme özellikleri ise düşük depresyon puanları ile ilişkili bulunmuştur.

Ergenlik döneminde depresyon dinamik yönden birçok etmenle ilişkilendirilmektedir. Bunlar; bireyleşmede bozukluk (7), güvensiz bağlanma (55), olumsuz ebeveyn tasarımları ve kendilik-nesne ayırma olmamış nesne ilişkileri (57) olarak sayılabilmektedir. Araştırmacılar, ergenlerdeki depresyonun ayrılma bireyleşme süreci ve yeni bir kimlik oluşturma süreciyle ilişkili olabileceği görüşünü desteklemişlerdir (61).

Mahler'in ayrılma bireyleşme kuramındaki yeniden yaklaşma krizinde yaşandığını belirttiği anneden ayrılma isteğiyle birlikte ondan ayrı olmanın verdiği acı, sınırlılıklarını fark etme, tümgüçlülüğün kaybı, yalnızlık ve yardımsızlık duyguları sonucunda görülen depresif duygudurum ve öfke patlamaları, ikinci ayrılma bireyleşme sürecinde olan ergenlerde de görülmektedir (11,12). Bu

bağlamda depresyonu yüksek olan ergenlerin ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özelliklerinin yüksek olması bu gençlerin yaşadığı ambivalansın ve güçlüklerin göstergesi olabilir.

Blos'a göre ikinci bir ayrılma bireyleşme sürecinde olan gencin, ergenlik dönemini tamamlaması için bazı görevleri yerine getirmesi gerekmektedir. Psşik sistemlerin yeniden yapılandığı ergenlik döneminde, genci tamamlaması gereken bir takım görevler beklemektedir. Ebeveyn otoritesi ve üstbenlik egemenliğinin benliğe aktarılarak gencin kendi sorumluluğunu üstlenmesi; çocukluktaki sevgi nesnelere kaybı gibi örselenmelerin ve çatışmaların yeniden ele alınıp çözümlenmesi; geçmişle ilgili bir öykü sürekliliğinin oluşturulması ve cinsel kimliğin kazanılması ile erişkin sevgi nesnelere yönelmenin sağlanması bu görevlerin başında gelmektedir. Blos'a göre bu amaçlara ve psşik sabitlik ve sürekliliğe ulaşmanın klinik görünümü duygulanımdaki dalgalanmaların sona ermesidir (7). Bu bilgiler ışığında, bizim çalışmamızda da depresyonu olan gençlerin AABT'lerinde olumsuz ayrılma bireyleşme özelliklerinin yüksek olması, bu gençlerin ayrılma bireyleşme aşamasında zorlukları olabileceğini düşündürmektedir. En azından henüz bu sürecin başarı ile tamamlanmadığını göstermektedir.

Quintana ve Kerr'in kolej öğrencilerinde AABT kullanarak ayrılma bireyleşme süreci üzerine yaptıkları çalışmada da; yutulma anksiyetesi, ayrılma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özelliklerinin depresyonla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Aynı araştırmacılar, sağlıklı ayrılma, bakım arama ile pratik yapma-aynalama özelliklerini de destekleyici, olumlu özellikler olarak belirtmişlerdir. Bizim çalışmamızda da olumsuz ayrılma bireyleşme özellikleri bu araştırmayla uyumlu bulunurken, bakım arama özelliğinde anlamlı farklılık saptanmamıştır (8).

Özbaran ve arkadaşlarının (2004) klinik örnekleme sağlıklı kontroller ve depresyonu olan ergenlerin ayrılma bireyleşme özelliklerini karşılaştırdıkları çalışmalarında depresyonu olan gençlerin yutulma anksiyetesi, ayrılma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi gibi olumsuz özelliklerini sağlıklı kontrollerden yüksek bulurken; sağlıklı gençlerin ise pratik yapma-aynalama gibi olumlu özelliklerini depresyonu olan gençlerden daha yüksek bulmuşlardır (74). Bizim çalışmamızdaki bulgularda bu çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

Ayrılma bireyleşme ve öfke ilişkisi: Ayrılma bireyleşme özellikleri ile gençlerin yaşadıkları öfke ve öfkelerini ifade etme tarzlarını karşılaştırdığımızda, ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, arkadaşına yapışma, pratik yapma-aynalama, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özellikleri ile sürekli öfke puanları arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, öğretmene yapışma, pratik yapma-aynalama, ihtiyacı inkar etme, reddedilme beklentisi ve bakım arama özellikleri ile öfke içte puanları arasında pozitif ilişki gözlenmiştir.

Ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, pratik yapma aynalama, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi ile öfke dışı puanları arasında pozitif ilişki saptanırken, öğretmene yapışma ve bakım arama özellikleri ile öfke dışı puanları arasında negatif ilişki olduğu görülmüştür.

Arkadaşına yapışma, öğretmene yapışma, pratik yapma-aynalama ve sağlıklı ayrılma ile sürekli öfke puanları arasında pozitif ilişki, ayrılma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi ile öfke kontrol puanları arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur.

Mahler'in ayrılma bireyleşme kuramındaki yeniden yaklaşma krizinde, bireyleşme bütün hızıyla sürer ve çocuk bunu sonuna kadar uygularken, bir yandan da ayrı oluşun gittikçe daha çok farkına varır ve anneden ayrı oluşuna direnmek ve bunu olmamış kılmak için her türlü mekanizmayı seferber eder. Ama çocuk annesini ne denli zorlarsa zorlasın, artık ikisi etkin biçimde ikili birlik olarak işlev göremezler. Yani çocuk artık, bazen ortakyaşamsal birliği yeniden kurabileceğini umduğu anne-babanın tümgüçlülüğü sanrısını besleyemez. Sevgi nesnelere kendi kişisel çıkarları olan ayrı bireyler olduğunu kavramaya başlar. Çoğu zaman anneye yapılan dramatik kavgalar sonucunda acılı bir biçimde büyüklük sanrısını terk etmek zorunda kalır. Ayrılma bireyleşmenin bütün seyri boyunca, gelişen benin en önemli gelişim görevlerinden biri, ayrı oluşun artan farkındalığı karşısında saldırganlık dürtüsüyle başa çıkmaktır. Bunun başarılması ilkel egonun gücüne, yani yapılanmasındaki düzenliliğe bağlıdır. Bu, çocuğun yansızlaştırılmış saldırganlığı egonun hizmetinde kullanmasını sağlar ve yaşına özgü kaygıların (nesne yitimi korkusu, sevgi yitimi korkusu, ayrılma kaygısı veya hadım edilme kaygısı) altında ezilmeden ayrı oluşu kabul etmesinde ona yardımcı olur (2). Yeniden yaklaşma dönemine saplanma narsistik öfke krizlerinin yaşanmasına sebep olur. A. Freud'a göre bu kişilerin temel çatışmaları ilkel

narsisistik mücadeleden doğasını alır. Fakat bu çatışma büyük ölçüde hastaların kararsız kimlik duyguları nedeniyle merkezi bir içsel çatışma halini almış da olabilir.

İkinci ayrılma bireyleşme sürecinde olan ergenlerde yeniden yaklaşma krizinin tekrar yaşandığını belirten Blos'a göre de, ergenlerdeki saldırganlık, öfke patlamaları, eyleme vuruk davranış, amaçsızlık, huysuzluk, negativizm şeklinde ortaya çıkan benlik çalkantıları genellikle infantil nesnelere çözülmedeki bir yetersizliğin semptomatik göstergeleridir ve bireyleşmedeki yetersizliği temsil eder (7).

Ergenlik dönemi boyunca öfke ve kızgınlığın yaşanması son derece yaygın bir durumdur. Reyes ve arkadaşları, ergenlerdeki öfke ile yaş, cinsiyet ve etnik farklılıklar arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında genç ergenlik dönemindeki ergenlerin durumluk öfke ve öfke içte puanlarının daha yüksek olduğunu saptamışlardır (120).

Çalışmamızda öfke düzeyleri yüksek olan ve bunu hem içinde yaşayan hem de dışa vuran ergenlerin olumsuz ayrılma bireyleşme özelliklerinin yüksek olması öfkenin ayrılma bireyleşmeyi olumsuz etkilediğini düşündürmüştür. Öfkelerini dışa vurabilen gençlerde olumlu ayrılma bireyleşme özelliklerinin de olması ergenin bu öfkeyi aynı zamanda egonun hizmetinde kullanarak bireyleşmeye çalıştığını da akla getirmektedir. Öfke kontrolünü yapabilen gençlerin daha olumlu ayrılma bireyleşme özelliklerinden olan arkadaşına yapışma, öğretmene yapışma, pratik yapma-aynalama ve sağlıklı ayrılma özelliklerinin yüksek olması, ayrı oluşun artan farkındalığı karşısında saldırganlık dürtüsüyle başa çıkabilmenin bir göstergesidir, ayrılma bireyleşmenin başarılı olduğunu gösterir. Yani çalışmamızdaki bulgular doğrultusunda yüksek öfke düzeylerinin ayrılma bireyleşmeyi olumsuz etkilediği ancak bu öfkenin dışa vurumunun gencin ayrılma ve bireyleşme konusundaki çabasını gösterdiği söylenebilir. Ayrıca yaşanan öfkenin kontrol edilebilmesi ayrılma bireyleşmenin başarılması yoluna girildiğini gösterebilir. Bir diğer açıdan öfke ve ayrılma bireyleşme ilişkisine bakılacak olursa, infantil nesnelere çözülmede ve bireyleşmede yetersiz kalan, ayrılma bireyleşmeyi başaramayan gençlerin öfke düzeylerinin yüksek olması da beklenilebilecek bir durumdur. Bizim çalışmamızda da saptadığımız yüksek öfke düzeyleri ile olumsuz ayrılma bireyleşme özelliklerinin birlikteliği, gençlerin ayrılıp bireyleşememelerinin yüksek öfke düzeylerine neden olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Gençlerin ayrılma bireyleşme özelliklerinin çeşitli etmenlerle ilişkisini, depresyon ve öfkeye etkisini belirlemeyi amaçlayan çalışmamızın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır.

Çalışma sadece Celal Bayar Üniversitesi kapsamında gerçekleştirildiğinden, tüm Türk gençlerinin özelliğini ortaya koyamamaktadır. Değişik illerde ve üniversitelerde yapılacak çalışmalar kültürel farklılıkları daha iyi gösterebilir.

Genel olarak örneklem genişliğimiz yeterlidir ancak anne ve babası ayrı olan genç sayısı az olduğu için anne babanın ayrı olduğu ailede büyüyen gençlerin, ebevynden birinin kaybının ya da kimin yanında büyüdüğünün ayrılma bireyleşme özelliklerine yansımalarına bakılırken bulguların dikkatli yorumlanması gerekmektedir.

Anne baba algısının ayrılma bireyleşme üzerine etkisini araştırırken daha kapsamlı ve yapılandırılmış bilgi alma yönteminin kullanılması gerekmektedir.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızda üniversite birinci sınıfta okuyan gençlerin ayrılma bireyleşme özellikleri ve bunları etkileyen değişkenler belirlenmiş, ayrılma bireyleşmenin depresyon ve öfke düzeyleriyle ilişkisi araştırılmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

- Kızların ayrılma anksiyetesinin erkeklerden daha yüksek, arkadaşına yapışma, öğretmene yapışma, pratik yapma-aynalama, sağlıklı ayrılma ve bakım arama özelliklerinin de erkeklerden daha olumlu, erkeklerin ise ihtiyacı inkar etme puanlarının kızlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kız ve erkekler yutulma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi özellikleri açısından farklılık göstermemiştir. Bu bulgu varsayımımızı doğrulamıştır.
- Ayrılma ve yutulma anksiyetesinin yaşın artmasıyla birlikte azaldığı gözlenmiştir. Bu sonuç da varsayımımızı desteklemiştir.
- Üniversitede ilk yılını okuyan gençlerde ayrılma anksiyetesinin daha yüksek ve öğretmene yapışma özelliklerinin daha olumlu olduğu görülmüştür.
- Yurtta yaşayanlarda ayrılma anksiyetesinin daha fazla olduğu, tek başına yaşayanlarda ise arkadaşına yapışmanın daha düşük olduğu gözlenmiştir.
- Çalışmamızdaki gençlerden ailesiyle hergün görüşenlerde yutulma anksiyetesi daha fazla ve pratik yapma özellikleri olumlu, öğretmene yapışma özelliğinin olumsuz olduğu görülmüştür.
- Kent ve ilçede yaşayanlarda pratik yapma-aynalama özellikleri köyde yaşayanlara göre daha olumlu bulunmuştur. Alt sosyoekonomik düzeydeki gençlerin öğretmene yapışma ve reddedilme beklentisi özelliklerinin daha

fazla, üst sosyoekonomik düzeydeki gençlerin ise pratik yapma-aynalama özelliklerinin daha olumlu olduğu saptanmıştır.

- Gençlerin ayrılma bireyleşme özellikleri açısından aile durumuna bakıldığında anne ve babanın birlikte olduğu bir ailede büyümeyen gençlerin ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisinin daha fazla olduğu görülmüştür. Ebeveynin ayrı olduğu ailede büyüyen gençlerden babasını 0-3 yaşları arasında kaybedenlerde ayrılma anksiyetesinin daha büyük yaşlarda kaybedenlere göre daha fazla düzeyde olduğu saptanmıştır. Ebeveynin ayrı olduğu ailelerde büyüyen gençlerden annenin yanında büyüyenlerde arkadaşına yapışma, pratik yapma-aynalama, sağlıklı ayrılma gibi olumlu ayrılma bireyleşme özellikleri yüksek, ihtiyacı inkar etme gibi olumsuz ayrılma bireyleşme özellikleri ise düşük saptanmıştır. Bu özelliklerdeki genç sayısının az olması sonuçları yorumlarken dikkatli olmamızı gerektirmektedir.
- Kardeşi olmayanlarda, pratik yapma-aynalamanın olumlu olduğu, tek kardeşi olanlarda da yutulma anksiyetesinin yüksek, arkadaşına yapışma ve pratik yapma-aynalamanın da olumlu olduğu, iki ve daha fazla kardeşi olanlarda ise öğretmene yapışmanın yüksek olduğu saptanmıştır. Tek çocuk olanlarda pratik yapma-aynalamanın ve arkadaşına yapışmanın da ortancalara göre yüksek bulunmuştur ancak kardeşler arasındaki sıranın ayrılma bireyleşme özelliklerinde farklılık yaratmadığı görülmüştür. Ancak bu konudaki bulgularımızın daha ileriki çalışmalarda desteklenmesi gerekmektedir.
- Annesi eğitimsiz olan gençlerde öğretmene yapışmanın annesi eğitilmiş olan gençlere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Babaların eğitim düzeylerine baktığımızda da çalışmaya katılan gençlerden babası eğitimsiz ve ilköğretim mezunu olanlarda öğretmene yapışmanın yükseldiği, babası eğitilmiş olan gençlerde ise pratik yapma-aynalamanın daha olumlu gözlenmiştir. Bu bulgular da hipotezimizi doğrulamaktadır.
- Çalışmamızda anne ve babanın çalışma durumunun ayrılma bireyleşme üzerine etkisi olabileceğini düşündüren bulgular elde edilmiştir ancak bu konuda yorum yapabilmek için daha fazla çalışmaya gereksinim duyulmaktadır.
- Şimdiye kadar isteği dışında ailesinden ayrı kalan gençlerde ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özelliklerinin ayrı kalmayanlara göre fazla

olduğu bulunmuştur. Ergenlik döneminde ailesinden ayrı kalanlarda ise bakım arama özelliklerinin daha fazla olduğu görülmüştür.

- İlk üç yaşta annesi tarafından bakılan gençlerde yutulma anksiyetesi özellikleri büyükanne, bakıcı ve kreşte bakılanlara göre düşük, yine annesi tarafından bakılanlarda arkadaşına yapışma özellikleri babası tarafından bakılanlara göre daha olumlu olarak saptanmıştır. Babası tarafından bakılan gençlerde ise arkadaşına yapışma ve sağlıklı ayrılma özellikleri anne ve büyükanne, bakıcı ya da kreşte bakılanlara göre düşük bulunmuştur. İlk üç yaşta bakıcı değişikliği olan gençlerde yutulma anksiyetesi ve reddedilme beklentisi bakıcı değiştirmeyenlere göre fazla olarak saptanmıştır.
- Ebeveyniyle aynı oda veya aynı yatakta yatma süresi uzadıkça gençlerin ayrılma bireyleşme özelliklerinin daha olumsuz etkilendiği bu gençlerin ayrılma anksiyetesinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Çocukluklarında anneyi daha yakın hisseden gençlerin daha kolay ayrılabilirdiği ancak bakım arama gereksinimlerinin fazla olduğu, babayı yakın hissedenlerde ise pratik yapma aynalamasının yüksek olmasının yine olumlu bir özellik olarak karşımıza çıktığı görülmüştür. Bu bulguların da daha ileri düzeyde araştırılması ve ileriki çalışmalar tarafından desteklenmesi gerekmektedir.
- Geçmişte annesinde fiziksel hastalık olanlarda ayrılma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi yüksek, öğretmene yapışma olumlu olarak saptanmıştır. Geçmişte babalarında fiziksel-kronik hastalık olanlarda ise ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi yüksek olarak saptanmıştır. Bu bulgular hipotezimizi doğrulamıştır.
- Annesini sıkı disiplinli ve baskıcı algılayanlarda yutulma anksiyetesi, reddedilme beklentisi ve ihtiyacı inkar etme yüksek olarak saptanmıştır. Babasını sıkı disiplinli-baskıcı algılayanlarda ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi özellikleri yüksek, öğretmene yapışmanın da daha fazla olduğu görülmüştür. Bu bulgu hipotezimizi doğrulamıştır.
- Annenin düşmanca davrandığını, yetersiz olduğunu, ilgisiz olduğunu, soğuk ve uzak davrandığını düşünen gençlerde ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi yüksek bulunmuştur. Anneyle ilişkisini algılama ve ayrılma bireyleşme ilişkisine bakıldığında

anneyle ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulan gençlerde bakım arama fazla bulunurken, anneyle ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulmayanlarda ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi yüksek ve öğretmene yapışmanın da daha fazla olduğu görülmüştür. Babayla ilişkisini algılama ve ayrılma bireyleşme özelliklerine bakıldığında babayla ilişkisini yeterince uygun ve doyurucu bulmayan gençlerde ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi yüksek, babasıyla ilişkisinin yeterince uygun ve doyurucu olduğunu düşünenlerde ise pratik yapma aynalama ve bakım arama özelliklerinin de fazla olduğu saptanmıştır. Bu bulgular ebeveyn algısının gencin ayrılma bireyleşme sürecine etkisi konusunda yapılacak diğer çalışmalar için yön verici olabilir.

- Herhangi bir fiziksel hastalığı olan gençlerde ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisinin fazla, olmayanlarda ise arkadaşına yapışma özelliklerinin olumlu olduğu saptanmıştır.
- Sporla uğraştığını belirten gençlerde pratik yapma aynalama olumlu olarak ve ihtiyacı inkar etme fazla olarak saptanırken, uğraşmayanlarda ayrılma anksiyetesi yüksek olarak saptanmıştır. Gençlerin bir kuruluş-takım ya da gruba üye olup olmama özelliklerine bakıldığında, bir kuruluşa üye olan gençlerin öğretmene yapışma, pratik yapma aynalama ve sağlıklı ayrılma gibi olumlu özelliklerin yüksek olduğu, bir kuruluşa üye olmayanlarda ise bakım aramanın yüksek olduğu görülmüştür.
- Birçok arkadaşına sahip olan gençlerin ayrılma anksiyetesi en düşük, arkadaşına yapışma ve sağlıklı ayrılma en yüksek, hiç arkadaşına olmayanlarda ise ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi en yüksek olarak bulunmuştur. Örneklemin büyük kısmında gençlerin birçok arkadaşına sahip olduğu ve ayrılma özelliklerinin daha olumlu olduğu bulunmuştur.
- Dini inancı güçlü olan gençlerin öğretmene yapışma, bakım arama ve pratik yapma aynalama gibi olumlu özelliklerin yüksek ancak ihtiyacı inkar etmenin de fazla olduğu görülmüştür. Hiç dini inancı olmayanlarda ya da dini inancı zayıf olanlarda ihtiyacı inkar etme dini inancı güçlü olanlarla eşit derecede yüksek bulunmuştur. Bu konudaki çelişkili bulguların dini ve ahlaki konularda olası toplumsal baskı sebebiyle doğru cevaplanmamaya bağlı olduğu düşünülmüştür.

- Hergün alkol kullananlarda ayrılma anksiyetesi düşük, ihtiyacı inkar etme, reddedilme beklentisi yüksek ve pratik yapma-aynalama olumlu olarak saptanmıştır. Hiç kullanmayanlarda öğretmene yapışma ve bakım arama, olumlu bir özellik olarak fazla, yutulma anksiyetesi düşük bulunmuştur. Nadiren alkol kullananlarda ise arkadaşına yapışma ve pratik yapma-aynalama gibi olumlu özellikler yüksek bulunmuştur. Gençlerin sigara kullanmaları ile ayrılma bireyleşme ilişkisine baktığımızda sigara kullanan gençlerin yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi yüksek, pratik yapma-aynalamaları olumlu; kullanmayan gençlerin ise öğretmene yapışma ve bakım arama özellikleri olumlu olarak saptanmıştır. Uyuşturucu kullanan gençlerde yine yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi daha fazla, kullanmayan gençlerde ise bakım arama gereksinimi daha fazla bulunmuştur. Bulgular hipotezimizi doğrulamıştır.
- Psikiyatrik hastalığı olan gençlerin ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, öğretmene yapışma, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi daha fazla; arkadaşına yapışma ve sağlıklı ayrılma gibi olumlu özellikleri düşük olarak saptandı.
- Ayrılma anksiyetesi, yutulma anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi gibi olumsuz olarak nitelendirilen ayrılma bireyleşme özelliklerinin yüksek depresyon puanları ile pozitif olarak ilişkili olduğu görülmüştür. Öte yandan arkadaşına yapışma, pratik yapma-aynalama ve sağlıklı ayrılma gibi olumlu ayrılma bireyleşme özellikleri ise düşük depresyon puanları ile pozitif ilişkili bulunmuştur. Bu sonuçlar hipotezimizi doğrulamaktadır.
- Çalışmamızda yüksek sürekli öfke düzeyleri, öfke içte düzeyleri ve öfke dışı düzeyleri ile olumsuz ayrılma bireyleşme özelliklerinin birlikteliği saptanmıştır. Öfke kontrol puanları ile ise olumlu ayrılma bireyleşme özellikleri ilişkili bulunmuştur. Bu bulgu da hipotezimizi doğrulamıştır.

VII. ÖZET

Ergenlik; biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimsel değişikliklerle karakterize, çocukluk ve erişkinlik arasında bir köprü, tüm çocukluk yaşantılarının tekrar gözden geçirilerek bütünlük duygusunun oluşturulduğu bir dönemdir. M.Mahler tarafından ilk üç yaştaki nesne sürekliliğinin oluşması olarak tanımlanan ayrılma bireyleşme sürecinden sonra P. Blos, ergenliği ikinci ayrılma bireyleşme dönemi olarak tanımlamıştır. Bu durum ergenlikte aile bağımlılığından ayrılma ve toplumun bir üyesi durumuna gelmek üzere infantil nesne bağlarının kaybolması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Blos, ergenlikte ayrılma-bireyleşme sürecini kuramsal olarak açıkladığında bu sürecin, ergenlikte ve erişkin yaşamda görülen davranış özellikleri ve psikopatolojiyle olan ilişkisini de ortaya koymuştur. Ergenlikte ayrılma ve bireyleşme birçok faktörden etkilenmektedir. Yaş, cinsiyet farklılıkları, aile yapısı, ebeveynin rolü, ikizlik durumu, psikiyatrik hastalığın olup almaması, alkol ve madde kullanımının etkileri gibi konular araştırılmıştır.

Major depresyon, özellikle gençlik döneminde sık görülen bir tablo olup etiyolojisinde biyolojik, kalıtsal, çevresel ve psikolojik birçok etmen rol oynamaktadır. Dinamik açıdan depresyon nedeni olarak; bireyleşmede bozukluk, güvensiz bağlanma, olumsuz ebeveyn tasarımları ve nesne ilişkileri sayılabilmektedir.

Ergenlik dönemi boyunca öfke ve kızgınlığın yaşanması son derece yaygın bir durumdur. İkinci ayrılma bireyleşme sürecinde olan ergenlerde yeniden yaklaşma krizinin tekrar yaşandığını belirten Blos'a göre de, ergenlerdeki saldırganlık, öfke patlamaları ve eyleme vuruk davranış bireyleşmedeki yetersizliği temsil eder.

Dünya literatüründe ve ülkemizde ergenlik döneminde ayrılma bireyleşme ile ilgili yapılmış çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu çalışmada ergenlerin ayrılma bireyleşme özelliklerini ve çeşitli demografik etmenlerle ve depresyon ve öfke ile ilişkisini belirlemek amaçlanmıştır.

Çalışmaya gönüllü katılmayı kabul eden 1074 üniversite birinci sınıf öğrencisi ergen dahil edilmiş, 1074 öğrenciden ölçekleri doğru ve eksiksiz dolduran 1026'sı çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Örneklem grubuna, Sosyodemografik Veri Formu, AABT (Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi) ölçeğinin Türkçe Formu, Sürekli Öfke – Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ) ve Beck Depresyon Envanteri verilmiştir. Çalışmaya katılan ergenlerin sosyodemografik verileri ile ayrılma bireyleşme özelliklerinin ilişkisi t-testi, Mann Whitney-U, Kruskal-Wallis varyans analizi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile çözümlenmiştir. Çoklu karşılaştırmalarda post-hoc test olarak bonferoni testi kullanılmıştır. Ergenlerin ayrılma bireyleşme düzeyleri ile depresyon ve sürekli öfke-öfke tarzı arasındaki ilişki korelasyon analizi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda hipotezlerimizi destekleyecek şekilde kızların ayrılma anksiyetesi, arkadaşına yapışma, öğretmene yapışma, pratik yapma-aynalama, sağlıklı ayrılma ve bakım arama puanlarının daha yüksek, erkeklerin ise ihtiyacı inkar etme puanlarının daha yüksek olduğu, ergenlerin yaşları büyüdükçe olumlu ayrılma bireyleşme özelliklerinin arttığı, kardeş sayısı arttıkça ayrılmanın zorlaştığı, katı ve sıkı disiplinli ebeveyn algısının ergen ayrılma bireyleşmesini olumsuz etkilediği, ergenin ebeveynini soğuk-uzak-yetersiz ve ilgisiz algılamasının ayrılma ve yutulma anksiyetesinin artmasına neden olduğu, çocuklukta anne-baba hastalığının bu sürece olumsuz etkisi olduğu, anne ve babanın eğitim düzeyinin yüksek olmasının ergenin ayrılma bireyleşmesini olumlu yönde etkilediği, ilk üç yaş anne bakımının ayrılma bireyleşme üzerine olumlu etkisi olduğu, babanın bakımını üstlendiği gençlerde olumlu ayrılma bireyleşme özelliklerinin düşük olduğu, bakıcı değişikliğinin ayrılma bireyleşmeyi olumsuz etkilediği, spor yapma ve bir sosyal gruba üyeliğin olumlu ayrılmayla ilişkili olduğu, arkadaş ilişkilerinin ayrılma bireyleşmeye olumlu katkısı olduğu, alkol ve madde kullanımının ergenin ayrılma bireyleşme özelliklerini olumsuz olarak etkilediği, psikiyatrik ve fiziksel hastalığı olan gençlerin ayrılma ve bireyleşmede zorlandığı saptanmıştır.

Depresyonu olan gençlerin ayrılma bireyleşme özelliklerinin olumsuz olduğu şeklindeki hipotezimizi doğrulayacak şekilde; ayrılma anksiyetesi, yutulma

anksiyetesi, ihtiyacı inkar etme ve reddedilme beklentisi gibi olumsuz olarak nitelendirilen ayrılma bireyleşme özelliklerinin yüksek depresyon puanları ile pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. Öte yandan arkadaşta yapışma, pratik yapma-aynalama ve sağlıklı ayrılma gibi olumlu ayrılma bireyleşme özellikleri ise düşük depresyon puanları ile pozitif ilişkili bulunmuştur.

Çalışmamızda yüksek sürekli öfke düzeyleri, öfke içte düzeyleri ve öfke dışı düzeyleri ile olumsuz ayrılma bireyleşme özelliklerinin birlikteliği saptanmıştır. Öfke kontrol puanları ile ise olumlu ayrılma bireyleşme özellikleri ilişkili bulunmuştur.

Çalışmamızın bu konularda ve ikinci ayrılma bireyleşme dönemiyle ilgili yapılacak ileriki çalışmalara öncülük edebileceği düşünülmektedir.

VIII. İNGİLİZCE ÖZET

Adolescence, is a bridge between childhood and maturity; characterized by biological, psychological and social developmental changes, and a period that wholeness feeling is formed by considering the whole childhood life. After the separation-individualization process that M. Mahler had described as “forming object continuation in the first three years”; P. Blos had described adolescence as the second separation-individualization period. This situation appears as separation from family ties in adolescences and disappearance of infantile object relations to become a member of society.

When Blos had theoretically explained separation-individualization process in adolescence; he also described behavioral specialties seemed in adolescence and maturity life and its relation with psychopathology. In adolescence hood separation-individualization; affected by many factors. The following subjects had been studied: age, sexual differences, family form, role of parents, situation of being twins, whether has a psychological illness or not, alcohol and drug abuse.

Major depression is especially seen in youthness period and biological, in heretical, environmental, psychological factors take role in its etiology. In dynamical point of view; individualization defeat, distrustful connection, negative parent projects, object relations can be counted as depression causes.

It's a common fact to have anger during adolescence period. According to Blos who described new come close crisis appear again adolescences who have a separation-individualization process; the violence, anger blasts and actional behavioral represents the lack of individualization.

In world literature and in our country, the studies of separation-individualization in adolescence period are limited. In this study; we tried to determine the relation of adolescence separation-individualization specialties with demographical factors, depression and anger.

We included 1074 university first class students who volunteered to become a part of this study and we select 1026 of these students who filled the forms correctly. We gave sociodemographical data form, adolescence separation-individualization test (AABT) in Turkish, continuous anger-anger style scale (SÖÖTÖ) and Beck depression inventory to his group.

We solved the relations of sociodemographical data and separation-individualization specialties in adolescences who participated in this study with Mann Whitney-U, Krustal Wallis variant analization and single way variant analyzes (ANOVA) tests. In multicomparistion; benforoni test has been used as post-hoc test. The relation between adolescences separation-individualization levels, depression and continuous anger-anger style had been appraised by using correlation analysis.

In our study; we figured out the following results supporting our hypothesis: the girls have higher points in separation anxiety, sticking to friends, sticking to teacher, making practice-mirrorising, healthy separation and seeking for care; on the other hand the boys have higher points in denying their needs. As adolescences get older; the positive separation-individualization characteristics increase, as number of the brothers-sisters increase separation become more difficult, negative effect of strict and hard discipline parent perception on adolescence separation-individualization, perception of adolescence's his-her parents as cold, insufficient, distant and lack of interest causes increasement in separation-swallowing anxiety. The illness of parents in childhood have negative effect in this process, the higher educational level of parents have positive effect in adolescences separation-individualization process. The first three years period of mother care has positive effect in separation-individualization. In youths whom their fathers take care of; the positive effect in separation-individualization become low. The change of babysitter has a negative effect on separation-individualization. Relation between friends has a positive effect in separation-individualization. Making sports and participating in a social group has a positive effect. Alcohol and drug abuse has a negative effect. The youths who have psychiatric and physical illness experience difficulties in separation-individualization process.

As confirming our hypothesis in teens who have depression will have negative separation-individualization; we figured out that negative specialties of separation-individualization like separation anxiety, swallowing anxiety, denying the needs and expectation of refusal have positive relations in higher depression points. On the other hand; the positive specialties of separation-individualization like: sticking to friend, making practice and mirrorising, healthy separation have positive relations in lower depression points.

In our study; we figured out the togetherness of high continuous anger levels, anger-inside levels, anger-outside levels with negative separation-individualization characteristics. The anger control points are found to have related with positive separation-individualization characteristics.

We consider that our study can be frontier in these subjects and the future studies about second separation-individualization process.

IX. KAYNAKLAR

1. Sayıl M (1997) İnsanın Gelişimi: Yaşam Boyu Gelişim. Psikiyatri Temel Kitabı. Güleç C, Köroğlu E (Ed), Hekimler Yayın Birliği, Ankara, s.127-147.
2. Mahler MS, Pine F, Bergmann A (1975) İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu. Birinci baskı (çev.ed: Babaoğlu AN), Metis Yayınları, İstanbul, 2003.
3. Schneider S (1992) Separation-individuation issues in psychosocial rehabilitation. *Adolescence*, 27(105):137-45.
4. Parman T (2003) Ergenlik ya da Merhaba Hüzün. İkinci Baskı, Bağlam Yayınları, İstanbul.
5. Odağ (2005) Ergenler: Bizi Örnek Alanlar, Örnek Aldıklarımız. Halime Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Vakfı Yayınları No:7, İzmir.
6. Öztürk O (2001) Kişilik Gelişimi. Bölüm 7. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. Sekizinci baskı, Nobel Tıp Kitabevleri, Ankara, s.75-96.
7. Blos P (1967) The second individuation process of adolescence. *Psychoanal Study Child*, 22:162-86.
8. Quintana SM, Kerr J (1993) Relational needs in late adolescent separation-individuation. *J Couns Dev*, 71 (3): 349-55.
9. Tuttle J (1995) Family support, adolescent individuation and drug and alcohol involvement. *J Fam Nurs*, 1 (3): 303-27.
10. Daniels JA(1990) Adolescent separation-individuation and family transitions. *Adolescence*, 25 (97): 105-17.
11. Vahip I (1993) Ayrılma bireyleşme kuramı. *Türk Psikiyatri Derg*, 4 (1): 60-66.

12. Tyson PPD, Tyson RMD (1990) Psychoanalytic theories of development, an overview of theories of object relations. Yale University Press, New Haven, London, p.90-94, 207-227.
13. Akhtar S (1988) Some reflections on the theory of psychopathology and personality development in Kohut's self psychology. New Concepts in Psychoanalytic Psychotherapy. Ross JM, Myers WA (Ed), American Psychiatric Pres, Inc, p.226-252.
14. Goldstein WN (1988) Kernberg on the borderline: A simplified version. New Concepts in Psychoanalytic Psychotherapy. Ross JM, Myers WA (Ed), American Psychiatric Pres, Inc, p.168-186.
15. Mahler MS, Gosliner BJ (1955) On Symbiotic Child Psychosis: Genetic, Dynamic, and Restitutive Aspects. Psychoanal Study Child, cilt 10, International Universities Pres, New York, p.195-212.
16. Mahler MS (1968) On human symbiosis and the vicissitudes of individuation, cilt 1, International Universities Pres, New York.
17. Mahler MS, McDevitt JB (1989) Object constancy, individuality and internalization. The Course of Life, cilt 2, Greenspan SI, Pollock GH (Ed), International Universities Pres, New York, p. 37-60.
18. Çevik A, Ceyhun B (1996) Nesne İlişkileri Kuramına Göre Narsisistik Kişilik Bozukluğu. Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları. Narsisistik Kişilik Bozukluğu, cilt 1, sayı 3, s. 395-412.
19. Kaplan HI, Sadock BJ, Grebb JA (1994) Adolescence. Synopsis of Psychiatry. Seventh Edition. Section 2.4., p 17-51.
20. Ekşi A (1999) Adolesan Ruh Sağlığı ve Gelişimi. Ben Hasta Değilim. Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü. Ekşi A (Ed), Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, s. 125-154.
21. Hoffman JA (1984) Psychological separation of late adolescents from their parents. J Couns Psychol, 31: 170-178.
22. Varan A (1997) Ergenlik dönemiyle ilgili bazı temel tartışmalar. Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları. Ergenlikte Ruhsal Sorunlara Yaklaşım-1, cilt 2, sayı 3, s. 313.
23. Dereboy İF (1993) Kimlik Bocalaması: Anlamak, Tanımak, Ele Almak. Özmert Ofset Malatya.
24. Blos P (1979) The Adolescent Passage. New York: Int. Üniv. Press.

25. Blos P (1962) Intensive psychotherapy in relation to the various phases of the adolescent period. *Am J Orthopsychiatry*, 32: 901-10.
26. Mahler MS (1963) Thoughts about development and individuation. *Psychoanal Study Child*, 18: 307-24.
27. Steinberg L, Silverberg SB (1986) The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Dev*, 57(4): 841-51.
28. Kohut H (1971) Introspection, empathy and psychoanalysis. The relationship of observation method and theory. *Psyche (Stuttg)*, 25(11): 831-55.
29. Allen SF, Stoltenberg CD (1995) Psychological separation of older adolescents and young adults from their parents: an investigation of gender differences. *J Couns Dev*, 73 (5): 542-47.
30. Rogers RL, Petrie TA (2001) Psychological correlates of anorexic and bulimic symptomatology. *J Couns Dev*, Spring, 79 (2): 178-10.
31. Gnoulati E, Heine BJ (2001) Separation-Individuation in late adolescence: An Investigation of gender and ethnic differences. *J Psychol*, 135(1):59-70.
32. Anderson SA, Fleming WM (1986) Late adolescents' identity formation: individuation from the family of origin. *Adolescence*, 21(84): 785-96.
33. Anderson SA, Sabatelli RM (1990) Differentiating differentiation and individuation: Conceptual and operational challenges. *Am J Fam Ther*, 18:32-50.
34. Haws WA, Malinckrodt B (1998) Separation-Individuation from family of origin and marital adjustment of recently married couples. *Am J Fam Ther*, 26(4): 293-307.
35. Akhtar S (1994) Object constancy and adult psychopathology. *Int J Psychoanal*, 75: 441-55.
36. Calabrese RL (1987) Adolescence: a growth period conducive to alienation. *Adolescence*, 22(88): 929-38.
37. Wade NL (1987) Suicide as a resolution of separation-individuation among adolescent girls. *Adolescence*, vol 22 No:85.
38. Levine MI (1985) Psychiatric problems of children: the pediatrician in diagnosis and treatment. *Pediatr Ann.*, 14(5): 359-61.
39. Stanton MD, Todd TC (1981) Engaging "resistant" families in treatment. *Fam Process*, 20(3): 261-93.
40. Wieder H, Kaplan EH (1969) Drug use in adolescents. Psychodynamic meaning and pharmacogenic effect. *Psychoanal Study Child*, 24: 399-431.

41. Mijuskovic B (1988) Loneliness and adolescent alcoholism. *Adolescence*, 23(91): 503-16.
42. Lapsley D, Rice KG, Shadid GE (1989) Psychological separation and adjustment to college. *J Couns Psychol*, 2: 157-63.
43. Odağ C, Tamar M (2002) Ergenlik Dönemi: Üstbenliğin Gelşmesinde Kritik Bir Evre. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 9(3):190-8.
44. Şenol S, Karacan E, Şener Ş (1999) Çocuklarda ve Ergenlerde Depresyon. *Ben Hasta Değilim. Çocuk Sağlığı ve Hastalıklarının Psikososyal Yönü*. Ekşi A (Ed), Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, s. 335-343.
45. Parker G, Roy K (2001) Adolescent Depression: a review. *Aust N Z J Psychiatry*, 35(5): 572.
46. Ainsworth MD (1989) Attachments beyond infancy. *Am Psychol.*, 44(4):709-16.
47. Melges FT, Bowlby J (1969) Types of hipolessness in psychopathological process. *Arch Gen Psychiatry*, 20(6): 690-9.
48. Thompson RA (1996) Attachment Theory and Research. *Child and Adolescent Psychiatry a Comprehensive Textbook. Second Edition*. Lewis M (Ed), Williams and Wilkins A Wawerly Company, Philedelphia, p. 126-133.
49. Lopez FG, Gover MR (1993) Self-report measures of parent adolescent attachment and separation individuation: a selective review. *J Couns Dev*, 71(5): 560-70.
50. Bowlby J (1988) Developmental psychiatry comes of age. *Am J Psychiatry*, 145(1): 1-10.
51. Kenny DA, Albright L (1987) Accuracy in interpersonal perception: a social relations analysis. *Psychol Bull.*, 102(3): 390-402.
52. Ryan RM, Lynch JH (1989) Emotional autonomy versus detachment: revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Dev*, 60(2): 340-56.
53. Rutter M (1986) The developmental psychopathology of depression: issues and perspectives. In: *Depression in Young People: Developmental and Clinical Perspectives*. Rutter M, Izard CE, Read PB (Ed), New York: Guilford, p.3-30.
54. Dozier M, Chase Stovall K, Albus KE (1999) Attachment and Psychopathology in Adulthood. In: *Handbook of Attachment*. Cassidy J, Shaver PR (Ed), London: Guilford, p.125-154.

55. Armsden GC, McCouley E, Greenberg MT, Burke P, Mitchell JR (1990) Parent and peer attachment in early adolescent depression. *J Abnorm Child Psychol*, 18: 683-97.
56. Petersen AC, Sarigiani PA, Kennedy RE (1991) Adolescent depression: why more girls? *Youth Adolesc.*, 20: 247-69.
57. Blatt SJ, Wein SJ, Chevron E, Quinlan DM (1979) Parental representations and depression in normal young adults. *J Abnorm Psychol*, 88: 388-97.
58. Zetzel ER (1960) Introduction to the symposium on "Depressive Illness". *Int J Psychoanal*, 41: 476-80.
59. Winnicott DW (1955) The depressive position in normal emotional development. *Br J Med Psychol*, 28(2-3): 89-100.
60. Rubenfine DL (1968) Notes on a theory of depression. *Psychoanal Q*, 37:400-17.
61. Milne LC, Lancaster S (2001) Predictors of depression in female adolescents. *Adolescence*, 36 (142): 207-23.
62. Blatt SJ, Zuroff DC (1992) Interpersonal relatedness and self-definition: Two prototypes for depression in normal young adults. *J Abnorm Psychol*, 88: 388-97.
63. Frank SJ, Poorman MO, Van Egeren LA, Field DT (1997) Perceived relationships with parents among adolescent inpatients with depressed preoccupations and depressed moods. *J Clin Child Psychol*, 26: 205-15.
64. Quadrio C, Levy F (1988) Separation crisis in over-attached families. *Australian & New Zealand Journal of Family Therapy*, 9: 123-30.
65. Kobak RR, Sceery A (1988) Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation, and working representations of self and others. *Child Dev*, 59: 135-146.
66. De Jong ML (1992) Attachment, individuation, and risk of suicide in late adolescence. *J Youth Adolesc*, 21: 357-73.
67. Ammon G (1974) The psychodynamics of the suicide event. *Dynamische Psychiatrie*, 24: 1-19.
68. Gilligan C (1982) New maps of development: new visions of maturity. *Am J Orthopsychiatry*, 52 (2): 199-212.
69. Gavazzi SM, Sabatelli RM (1990) Family systems dynamics, the individuation process and psychological development. *J Adolesc Res*, 5: 500-19.

70. Rosenthal TL, Akiskal HS, Scott-Strauss A, Rosenthal RH, David M (1981) Familial and developmental factors in characterological depressions. *J Affect Disord*, 3 (2): 183-92.
71. Kimmel DC, Weiner IB (1985) *Adolescence: A developmental transition*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
72. Herndon A, Combs LG (1982) Stepfamilies and patients. *J Fam Pract.*, 15 (5): 917-22.
73. Pearlman EM (1990) Separation-individuation, self-concept and object relations in fraternal twins, Identical twins and singletons. *Journal of Psychology*, 124 (6): 619-29.
74. Özbaran B (2004) Major Depresif Bozukluğu olan Ergenlerin Ayrılma Bireyleşme Özelliklerinin ve Anne Baba Tutumlarının Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Anabilim Dalı.
75. Kösem Şen F (2002) Adolesan Ayrılma Bireyleşme Testi Geçerlik Güvenirlik Çalışması. Uzmanlık Tezi. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Anabilim Dalı.
76. Levine JB, Saintonge S (1993) Psychometric properties of the separation individuation test of adolescence within a clinical population. *J Clin Psychol*, 49 (4): 493.
77. Savaşır ı, Şahin NH ((1997) Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler, Türk Psikologlar derneği Yayınları, Ankara, s. 23-39, 71-78.
78. Baumrind D (1991) Effective Parenting During Early Adolescent Transition. *Family Transitions*. Cowen PA, Hetherington M (Ed), New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, p. 111-164.
79. Lopez FG, Campbell VI, Watkins CE (1986) Depression, psychological separation and college adjustment: An investigation of sex differences. *J Couns Psychol*, 33: 52-56.
80. Poole SR, Anstett RE (1984) Childhood depression. *Compr Therapy*, 10 (11): 37-42.
81. Erikson EH (1982) İnsanın Sekiz Çağı. Çev. Üstün TB , Şar V. Birey ve Toplum Yayınları, Ankara.
82. Volkan V (1999) Kanbağı-Etnik Gururdan Etnik Teröre. Bağlam Yayınları, 1999, İstanbul.

83. Seplin CD (1952) A study of the influence of the father's absence for military service. *Smith College Studies in Social Work*, 22: 123-24.
84. Stendler CB (1954) Possible causes of overdependency in young children. *Child Dev*, 25: 125-46.
85. Stolz LM (1954) *Father relations of war born children*. Stanford, CA: Stanford University Press.
86. Altus WD (1958) The broken home and factors of adjustment. *Psychol Rep*, 4: 477-85.
87. Juby H, Farrington D (2001) Disentangling the Link between Disrupted Families and Delinquency: Sociodemography, Ethnicity and Risk Behaviours. *Br J Criminol*, 41 (1): 22-40.
88. Santrock JW (1972) Relation of type and onset of father-absence to cognitive development. *Child Dev*, 43: 455-69.
89. Teachmen J, Day R, Paasch K, Carver K, Call V (1998) Sibling resemblances in behavioral and cognitive outcomes: The role of father presence. *J Marriage Fam*, *J Marriage Fam*, 60 (4): 835-48.
90. Daum J (1983) Father's absence and moral development of male delinquents. *Psychol Rep*, 54: 223-28.
91. Angel R, Angel J (1993) *Painful inheritance: Health and the new generation of fatherless families*. Madison: University of Wisconsin Press.
92. Mitchell D, Wilson W (1967) Relationship of father absence to masculinity and popularity of delinquent boys. *Psychol Rep*, 20: 1173-74.
93. Parish T, Taylor JC (1979) The impact of divorce and subsequent father absence on children's and adolescent's self-concepts. *J Youth Adolesc*, 8: 427-32.
94. Miller T (1984) Paternal absence and its effects on adolescent self-esteem. *Int J Soc Psychiatry*, 30: 293-96.
95. Beaty L (1995) Effects of paternal absence on male adolescents' peer relations and self image. *Adolescence*, 30 (120): 873-80.
96. Booth MZ (1996) Parental availability and academic achievement among Swazi rural primary school children. *Comparative Education Review*, 40 (3): 250-63.
97. Gregory I (1965) Antrospective data following childhood loss of a parent. *Arch Gen Psychiatry*, 13: 110-20.
98. Well LE, Rankin JH (1991) Families and delinquents: A meta-analysis of the broken homes. *Social Problems*, 38 (1): 71-93.

99. Beck AT, Sethi BB, Tuthill RN (1963) Childhood bereavement and adult depression. *Arch Gen Psychiatry*, 9: 295-302.
100. Seligman E (1974) The effects of earlier parental loss in adolescence. *Arch Gen Psychiatry*, 31: 475-99.
101. Peterson JL, Zill N (1986) Marital disruption, parent-child relationships, and behavioral problems in children. *J Marriage Fam*, 48 (2): 295-307.
102. Wallerstein J, Kelly J (1974) The effects of parental divorce: The adolescent experience. *The child and his family: Children at psychiatric risk*. Anthony J, Koupernik C (Ed.), New York: Wiley, p. 479-505.
103. Blos P (1984) Son and father. *J Am Psychoanal Assoc*, 32 (2): 301-24.
104. Greenspan SI (1982) The second other: The role of the father in early personality formation and the dyadic-phallic phase of development. *Father and Child*. Cath SH, Gurwitt AR, Ross JM (Ed), Boston: Little, Brown, p.123-138.
105. Esman AH (1982) Fathers and adolescent sons. *Father and Child*. Cath SH, Gurwitt AR, Ross JM (Ed), Boston: Little, Brown, p.265-273.
106. Blos P (1987) Freud and the father complex. *Psychoanal Study Child*, 42: 425-41.
107. Jones KA, Kramer TL, Armitage T (2003) The impact of father absence on adolescent separation individuation. *Genet Soc Gen Psychol Monogr*, 29 (1): 73-95.
108. Dalkılıç M (2006) Lise Öğrencilerinin Ana-baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi PDR Bilim Dalı.
109. Tamar M (1997) Ergenlerde Aileye Yaklaşım. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları*. Ergenlikte Ruhsal Sorunlara Yaklaşım-2, Cilt 2, Sayı 4, s.567.
110. Laplanche J (1989) A revolution forever occulted. *Rev Int Hist Psychanal.*, 2: 393-402.
111. Winnicott DW (1958) Discussion on the contribution of direct observation of the child to psychoanalysis. *Rev Fr Psychanal.*, 22 (2): 197-203.
112. Steiner H (1997) Practice parameters for the assessment and treatment of children and adolescents with conduct disorder. *American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 36 (10 suppl): 122-39.

113. Minde K (1996) Effect of Disordered Parenting on the Development of Children. Child and Adolescent Psychiatry a Comprehensive Textbook. Second Edition. Lewis M (Ed), Williams and Wilkins s Waverly Company, Philedelphia, p.398-407.
114. Colarusso CA (1990) The third individuation. Psychoanal Study Child, 45: 179-94.
115. Bowlby J (1973) Attachment and Loss: vol 2 Separation. New York Basic Boks.
116. Aıkada C, Ergen E (1990) ocuk ve spor. Bilim ve Spor içinde. Buro Tek Ofset, Ankara, s. 213-223.
117. Ko Ş (1994) Spor; Anlamı, İeriği ve İşlevi. Spor Psikolojisine Giriş içinde. Saray Medikal Yayıncılık, İzmir, s. 95-103.
118. Jacobson E (1964) The self and the object world. New York: Int. Univ. Press.
119. Kernberg OF (1980) Adolescent sexuality in the light of group process. Psychoanal Q., 49: 27-47.
120. Reyes LR, Meininger JC, Liehr P, Chan W, Mueller WH (2003) Anger in adolescents: Sex, ethnicity, age differences, and psychometric properties. Nursing Res., 52 (1): 2-11.

X. EKLER

SOSYODEMOGRAFİK VERİ FORMU

1. Cinsiyetiniz:
a) Kız b) Erkek
2. Yaşınız:
a) 17 b)18 c)19 d)20 e) Diğer (belirtiniz):.....
3. Üniversitede kaçınıcı yılınız:
a) İlk b) 2 c)3 d)4 e)5
4. Hazırlık okudunuz mu?
a)Evet b)Hayır
5. Şu anda kimlerle yaşıyorsunuz?
a) Ailem ile b) Yurttta c) Bir yakınımın yanında d) Kendi başıma evde
e) Arkadaşlarımla evde
6. Ailenizle ne sıklıkta görüşüyorsunuz?
a) Her gün b) Haftada bir c) Ayda bir d) Birkaç ayda bir e) Daha uzun
7. 12 yaşına gelene kadar en uzun yaşadığınız yer?
a) İl b) İlçe c) Köy d) Yurtdışı
8. Aile tipiniz?
a) Çekirdek (anne, baba ve varsa kardeşler) b) Geniş (anne, baba, kardeşler ve akrabalar)
c) Bölünmüş aile (anne ve babadan biri ölmüş ya da boşanmış)
d)Diğer (belirtiniz):.....
9. Ailenizin sosyoekonomik düzeyi sizce nasıldır?
a) Üst b) Orta c) Alt
10. Anne ve babanın birlikte olduğu bir ailede mi büyüdünüz?
a) Evet b) Hayır

Onuncu soruya evet yanıtını verenler 17. soruya geçeceklerdir. Hayır yanıtını verenler onbirinci sorudan devam edeceklerdir.

11. Kimin yanında büyüdünüz?
a) Annemin b) Babamın c) Diğer akrabaların ya da akraba olmayan kişilerin yanında d) Yurtta
12. Anne ve babanızın birlikte olmama nedeni?
a) Boşanma b) Anne ölmüş c) Baba ölmüş d) İş gereği
13. Yanınızda olmayan ebeveynle görüşme sıklığınız? (Anne ve babadan biri öldüyse bu soruyu boş bırakınız)
a) Haftada bir b) Ayda bir c) Daha seyrek d) Hiç
14. Eğer anneniz öldüyse bu sırada kaç yaşındaydınız?
a) 0-3 yaş b) 4-6 yaş c) 7-14 yaş d) 14 ya da daha büyük
15. Eğer babanız öldüyse bu sırada kaç yaşındaydınız?
a) 0-3 yaş b) 4-6 yaş c) 7-14 yaş d) 14 ya da daha büyük
16. Eğer anneniz ve babanız arasında ayrılık olduysa bu sırada kaç yaşındaydınız?
a) 0-3 yaş b) 4-6 yaş c) 7-14 yaş d) 14 ya da daha büyük
17. Kaç kardeşiniz var (sizin dışınızda)?
a) Yok b) 1 c) 2 d) 3 e) 4 ve üstü
18. Kardeşler içindeki yeriniz ?
a) Tek çocuğum b) En büyük c) Ortanca d) En küçük
19. İkiziniz var mı?
a) Var b) Yok
20. Annenizin eğitim düzeyi:
a) Eğitimi yok b) İlkokul ve altı c) Orta/Lise d) Üniversite
21. Babanızın eğitim düzeyi:
a) Eğitimi yok b) İlkokul ve altı c) Orta/Lise d) Üniversite
22. Annenizin işi:
a) Ev hanımı b) İşçi c) Memur d) Serbest e) Emekli
23. Babanızın işi:
a) Çalışmıyor b) İşçi c) Memur d) Serbest e) Emekli
24. Şimdiye kadar isteğiniz dışında ailenizden ayrı kaldınız mı?
a) Evet b) Hayır
25. İlk kez kaç yaşındayken ayrı kaldınız?
a) 0-3 yaş b) 4-6 yaş c) 7-10 yaş d) Ergenlikte e) Hiç ayrı kalmadım
26. Aileniz yaşadığı yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine taşındı mı?
a) Evet b) Hayır
27. Eğer taşındıysa, ilk taşındığınızda siz kaç yaşındaydınız?
a) 0-3 yaş b) 4-6 yaş c) 7-10 yaş d) 11-15 e) 16 ve daha büyük
28. İlk üç yaşta size en çok kim baktı?
a) Anne b) Baba c) Anneanne/babaanne d) Bakıcı e) Ev dışında bakım-kreş vb.

29. İlk üç yaşta size bakan kişi değişti mi?
a) Evet b) Hayır
30. Çocukluğunuzda annenizin uzun süreli-iyileşmeyen önemli bir hastalığı (fiziksel veya ruhsal) oldu mu?
a) Evet b) Hayır
31. Çocukluğunuzda babanızın uzun süreli-iyileşmeyen önemli bir hastalığı (fiziksel veya ruhsal) oldu mu?
a) Evet b) Hayır
32. İlk üç yaşınız içindeyken anneniz hastaneye yattı mı?
a) Evet b) Hayır
33. İlk üç yaşınız içindeyken babanız hastaneye yattı mı?
a) Evet b) Hayır
34. Kaç yaşına kadar ebeveyninizle aynı yatakta yatmaya devam ettiniz?
a) 1 yaş b) 2-3 yaş c) 4-6 yaş d) 7 yaşından daha büyük e) Hiç birlikte yatmadım
35. Kaç yaşında kadar ebeveyninizle aynı odada yatmaya devam ettiniz?
a) 1 yaş b) 1-3 yaş c) 3-6 yaş d) >6 yaş e) Hiç aynı odada yatmadım
36. Çocukken kendinize en yakın hissettiğiniz kişi kimdi?
a) Anne b) Baba c) Bakıcı/Dadı d) Büyükanne/büyükbaba
37. Anneniz bir ebeveyn olarak sizce nasıl bir ebeveyndir?
a) Rahat bırakan-izin veren- baskıcı olmayan b) Orta düzeyde baskı yapan
c) Sıkı disiplin uygulayan- baskıcı
38. Babanız bir ebeveyn olarak sizce nasıl bir ebeveyndir?
a) Rahat bırakan-izin veren- baskıcı olmayan b) Orta düzeyde baskı yapan
c) Sıkı disiplin uygulayan- baskıcı
39. Çocukken annenizin size düşmanca davrandığını düşündünüz mü?
a) Evet b) Hayır
40. Çocukken annenizin yetersiz bir anne olduğunu düşündünüz mü?
a) Evet b) Hayır
41. Çocukken annenizin size soğuk ve uzak davrandığını düşündünüz mü?
a) Evet b) Hayır
42. Çocukken annenizin size ilgisiz davrandığını düşündünüz mü?
a) Evet b) Hayır
43. Genel olarak annenizle ilişkiniz sizce yeterince uygun ve doyurucu mu?
a)Evet b)Hayır
44. Genel olarak babanızla ilişkiniz sizce yeterince uygun ve doyurucu mu?
a)Evet b)Hayır

45. Fiziksel-kronik bir hastalığınız var mı?
a)Var b)Yok
46. Herhangi bir sporu düzenli olarak yapıyor musunuz?
a)Evet b)Hayır
47. Üyesi olduğunuz kuruluş, takım yada gruplar var mı?
(Spor, müzik, izcilik, folklor vb.)
a)Evet b)Hayır
48. Arkadaşlık açısından aşağıdakilerden hangisi sizi tanımlar?
a)Hiç arkadaşım yok b)Tek bir arkadaşım var c)Birçok arkadaşım var
49. Aşağıdakilerden hangisi dini inancınızı ifade eder? (bu soruyu cevaplamak istemeyenler boş bırakabilir)
a) Güçlü b) Zayıf c) Ne güçlü ne zayıf d) Yok
50. Alkol kullanıyor musunuz?
a) Evet çok nadir b) Evet ayda bir iki kez c) Evet haftada bir ya da daha fazla
d) Evet hemen hemen her gün e) Kullanmıyorum
51. Her gün bir adetten fazla sigara içiyor musunuz?
a) Evet b) Hayır
52. Uyuşturucu madde ya da hap kullanıyor musunuz?
a) Evet b) Hayır
53. Herhangi bir psikiyatrik hastalığınız var mı?
a) Evet b) Hayır

ADOLESAN AYRILMA BİREYLEŞME TESTİ

Aşağıda gençlerin çeşitli duygu, tutum ve davranışlarının ifadeleri sıralanmıştır. Sizi en iyi tanımlayan ifadeyi cevap kutucuklarına çarpı koyarak işaretleyin.

Eğer bu ifade sizin için;

Her zaman doğru ise :....."kesinlikle katılıyorum"

Genellikle doğru ise:....."genellikle katılıyorum"

Bazen doğru ise:....."biraz katılıyorum"

Hemen hemen hiç doğru değil ise:... "genellikle katılmıyorum"

Hiç doğru değil ise:....."kesinlikle katılmıyorum"

kutucuklarına çarpı işareti koyarak yanıtlayınız.

Lütfen tüm soruları yanıtlayınız.

Eğer bazı sorular sizin duygularınızı tam yansıtmıyorsa ve yanıtlamakta güçlük çekerseniz, size en yakın gelen ifadeyi işaretleyiniz

Teşekkür ederiz.

Sorular arka sayfadan başlamaktadır.

	Kesinlikle Katılıyorum	Genellikle Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Genellikle Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Annem ve babam bazen öyle koruyucu olur ki kendimi boğuluyormuşum gibi hissedirim.					
2. Bazen kendimi öyle güçlü hissedirim ki kazanamayacağım hiçbir başarı yokmuş gibi gelir.					
3. Yalnız kalmak benim için korkunç bir düşüncedir.					
4. Genellikle insanlar benimle yakın ilişki kurmak istediklerinde nedenini anlayamıyorum					
5. Annem ve babamdan ayrı, kendi başıma yaşayacağım günü sabırsızlıkla bekliyorum					
6. Bazen insanlar gerçekten beni incitmek istiyor.					
7. Ölüm beni endişelendiriyor.					
8. Birçok anne baba aşırı kontrolcü, aslında çocuklarının büyümesini istemiyor.					
9. Bazen ihtiyaçlarımı başkaları karşıladığında, küçük bir çocuk olmanın hoş olduğunu düşünürüm.					
10. Farklı tipteki birçok insana arkadaşça davranırım.					
11. Sıcak ve duygusal ilişkileri anlamıyorum.					
12. Aynada özellikle vücuduma bakmaktan hoşlanırım.					
13. Eğer bir sorunumu birine anlatacak olsam büyük olasılıkla beni anlamayacaktır.					
14. Yalnız kaldığımda yapabileceğim en iyisini yaparım, etrafımda insanların olup beni rahatsız etmemelerini isterim.					
15. Bir başka kişiye çok yakın olduğumda bile kendim gibi olabilirim.					
16. Arkadaşlarımla bir şeyler yaparken genellikle lider gibi davranırım.					
17. Ne kadar sürerse sürsün annem ve babamdan uzak kaldığımda yalnız hissedirim.					
18. Geçen 10 yıl boyunca 3 saatten fazla uyuduğum bir gece olmadı.					

19. Bütün hislerimi paylaşabileceğim arkadaşlarımla birlikteyken rahat olurum.					
20. Sık sık arkadaşlarım tarafından reddedilmekten korkarım.					
21. Arkadaşlarımın ve benim bazen birbirine benzeyen, bazen de hiç benzemeyen hobilerimiz vardır.					
	Kesinlikle Katılıyorum	Genellikle Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Genellikle Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
22. Sık sık kız/erkek arkadaşımdan ayrılmaktan korkuyorum.					
23. Annem ve babam kendi planlarıyla benimkilerden çok daha fazla ilgileniyor.					
24. En yakın arkadaşlarımın bile ihtiyacım olduğunda yanımda olmayacaklarını düşünürüm.					
25. Diğer insanların benim işlerime fazla karıştıklarını hissediyorum.					
26. Başkalarına yakın olmak beni rahatsız eder.					
27. En iyi arkadaşım hoşlanmadığım şeyleri yapsa bile ben onu her zaman önemserim.					
28. Diğer insanları düşündüğümde kendimi onlara göre daha iyi hissederim.					
29. Annem ve babamın yapmam gereken şeyleri söylemesi beni rahatsız eder.					
30. Çok sevdiğim öğretmenimden ayrılırken onunla vedalaşmaktan üzüntü duyarım.					
31. Yalnız kaldığım zamanlarda bazı arkadaşlarımı düşünürüm çünkü onları çok özlerim.					
32. En yakın arkadaşlarım olmadan da yaşantım dopdoludur.					
33. Bazı yönlerden arkadaşlarıma benzesem de birbirimizden farklı yönlerimiz var.					
34. Gelecek 10 yılda olabilecek ve dünyanın büyük bölümüne zarar verebilecek nükleer bir savaşın çıkmasından korkuyorum.					
35. Arkadaşlık anlayışım “en iyi arkadaş” olma yönündedir.					
36. Diğer insanların bana hayran kaldıklarını ve bana baktıklarını hissederim.					
37. Beni çok iyi tanıyan arkadaşlarımdan bazıları düşüncelerimi de okuyabilir.					
38. Arkadaşlık çok emek harcamaya değmez.					
39. Arkadaşlarımla aram iyi olsun isterim ama aynı fikirde olmadığımda onlara düşüncemi rahatça söylerim.					

	Kesinlikle Katılıyorum	Genellikle Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Genellikle Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
40. Öğretmenimin benim hakkımdaki düşüncelerine çok önem veririm.					
41. Ailem bana neler olduğuyla pek ilgilenmez.					
42. Bazı arkadaşlarımı o kadar iyi tanırım ki düşüncelerini bile okuyabilirim.					
43. Arkadaşlarımla birlikteyken bazen grubun lideri gibi bazen de gruba katılımcı gibi davranırım.					
44. Duygusal filmlerin sonunda insanların ağlamasının aptalca olduğunu düşünürüm.					
45. En sevdiğim öğretmenimle bazı kişisel korku ve kaygılarımı paylaşabilirim.					
46. Bazen ailemin, benim hiç doğmamış olmamı istediğini düşünürüm.					
47. Annem ve babamdan bağımsız bir kişi olmak için mücadele ederim, çünkü bu benim için önemlidir.					
48. Küçükken hayaletler, canavarlar gibi korkularım vardı.					
49. Annem ve babamdan biri ölürse diye korkarım.					
50. Arkadaşlarımla bir şey yaparken kendimi yalnız olduğumdan daha rahat hissederim.					
51. Birisine güvenmek benim için gerçekten zordur.					
52. En sevdiğim öğretmenim şaşkırtıcı biçimde bana benzer.					
53. Söylemeseler bile bazen insanların bana hayran gözlerle baktığını biliyorum.					
54. Gerçekte hiç kimseyi sevmiyorum.					
55. Çoğunlukla ailem gittiğim yerleri kontrol eder.					
56. Okulumda özel ilişkimin olduğu bir öğretmenim var ki onunla öğrenci-öğretmenden öte bir bağımız var.					
57. Annem ve babam özgürlüğümü çok fazla kısıtlar.					
58. Bir yıldan fazla süredir güneş yüzü görmedim.					
59. İnsanlar yeteneklerim karşısında bazen şaşırır.					
60. Yakın arkadaşlarım benim hem iyi hem de kötü yanlarımı bilir.					
61. İnsanlarla birlikteyken bile yalnızlık hissederim.					

62. Ne zaman birilerinin benim için bir şeyler yapacağını ümit etsem çoğunlukla hayal kırıklığına uğrarım.					
63. Hiç kimse beni anlamıyor.					
64. Uyumadan önce bazen kendimi yalnız hissederim ve etrafımda konuşacak birilerini arar ya da sadece birilerinin orada olmasını isterim.					
	Kesinlikle Katılıyorum	Genellikle Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Genellikle Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
65. Eğer birilerinin bana yaklaşmasına izin verirsem bundan zarar görürüm diye düşünürüm.					
66. Diğer insanlar benden çok kolay etkilenir.					
67. Ailem benden nefret ediyormuş gibi hissederim.					
68. Şu an yeryüzünde yaşayan hiçbir yakın akrabam yok.					
69. Birisine bağımlı olmadığım sürece incinmem.					
70. İnsanların benim fiziksel görünümümü çekici bulmaları beni memnun eder.					
71. Çevremdeki insanlar sık sık bana hayranlık duyar.					
72. Evde genellikle ayak altında olurum.					
73. Hiç kimseyi tanımadığım büyük bir partiye gitme fikri bana korkutucu gelir.					
74. Diğer insanlarla karşılaştığımda kendimi özel hissederim.					
75. Arkadaş grubumun içinde çoğunlukla ilgi odağı olurum.					
76. Çocukluk yıllarımdaki gibi annem ve babamın kontrolünde yaşamayı tercih ederim.					
77. Diğer insanlar genellikle benim hakkımda olumlu düşünür.					
78. İhtiyaçlarım yakın arkadaşlarım tarafından yeterince karşılanmıyor.					
79. Öğretmenim beni yeterince beğenmeyecek diye korkarım.					
80. Diğer insanlar yeteneklerimden etkilenir.					
81. Her zaman annem, babam ve kardeşlerimle daha fazla birlikte olabilmek için onlarla aynı şehirde yaşamayı tercih ederim.					
82. Öğretmenlerim sosyal yaşantımla ilgili öğütler verir.					

83. Yakın arkadaşlarımın olduğu samimi partileri çok severim.					
84. Annem ve babamın kurallarından kurtulmayı sabırsızlıkla bekliyorum.					
85. Eğer öğretmenimi hayal kırıklığına uğratırsam ya da kızdırırsam çok üzülürüm.					

SÖÖTÖ (SÜREKLİ ÖFKE-ÖFKE TARZ ÖLÇEĞİ)

1. BÖLÜM

Yönerge: Aşağıdaki kişilerin kendilerine ait duygularını anlatırken kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında sizi en iyi tanımlayanı seçerek üzerine (X) işareti koyun. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeksizin genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

1. Hiç
2. Biraz
3. Oldukça
4. Tümüyle

Sizi ne kadar tanımlıyor?

	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
1.Çabuk parlarım	1	2	3	4
2.Kızgın mizaçlıyım	1	2	3	4
3.Öfkesi burnunda bir insanım	1	2	3	4
4.Başkalarının hataları yaptığım işi yavaşlatınca kızarım	1	2	3	4
5.Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkar	1	2	3	4
6.Öfkelenince kontrolümü kaybederim	1	2	3	4
7.Öfkelenirken ağzıma geleni söylerim	1	2	3	4
8.Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir	1	2	3	4
9.Engellendiğimde içimden birilerine vurmaya gelir	1	2	3	4
10.Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılına dönerim	1	2	3	4

2. BÖLÜM

Yönerge: Herkes zaman zaman kızgınlık veya öfke duyabilir. Ancak, kişilerin öfke duygularıyla ilgili tepkileri farklıdır. Aşağıda, kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlarken kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke ve kızgınlık duyduğunuzda genelde ne yaptığınızı düşünerek o ifadenin yanında sizi en iyi tanımlayan sayının üzerine (x) işareti koyarak belirtin. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarfetmeyin.

1. Hiç
2. Biraz
3. Oldukça
4. Tümüyle

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA

	Sizi ne kadar tanımlıyor?			
	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
11.Öfkemi kontrol ederim	1	2	3	4
12.Kızgınlığımı gösteririm	1	2	3	4
13.Öfkemi içime atarım	1	2	3	4
14.Başkalarına karşı sabırlıyım	1	2	3	4
15.Somurtur ya da surat asarım	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA

	Sizi ne kadar tanımlıyor?			
	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
16.İnsanlardan uzak dururum	1	2	3	4
17.Başkalarına iğneli sözler söylerim	1	2	3	4
18.Soğukkanlılığımı korurum	1	2	3	4
19.Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım	1	2	3	4
20.İçin için köpürürüm ama gösteremem	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA

	Sizi ne kadar tanımlıyor?			
	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
21.Davranışlarımı kontrol ederim	1	2	3	4
22.Başkalarıyla tartışırım	1	2	3	4
23.İçimde kimseye söyleyemediğim kinler beslerim	1	2	3	4
24.Beni çileden çıkararak herneyse saldırırım	1	2	3	4
25.Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA

	Sizi ne kadar tanımlıyor?			
	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
26.Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm	1	2	3	4
27.Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir	1	2	3	4
28.Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim	1	2	3	4
29.Kötü şeyler söylerim	1	2	3	4
30.Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA

	Sizi ne kadar tanımlıyor?			
	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
31.İçimden insanların farkettiğinden daha fazla sinirlenirim	1	2	3	4
32.Sinirlerime hakim olamam	1	2	3	4
33.Beni sinirlendirene ne hissettiğimi söylerim	1	2	3	4
34.Kızgınlık duygularımı kontrol ederim	1	2	3	4

BECK DEPRESYON ENVANTERİ (BDE)

Aşağıda kişilerin ruh durumlarını ifade ederken kullandıkları bazı cümleler verilmiştir. Her madde, bir çeşit ruh durumunu anlatmaktadır. Her maddede o ruh durumunun derecesini belirleyen 4 seçenek vardır. Lütfen bu seçenekleri dikkatle okuyunuz. Son bir hafta içindeki (şu an dahil) kendi ruh durumunuzu göz önünde bulundurarak, size en uygun olan ifadeyi bulunuz. Daha sonra o maddenin yanındaki harfin üzerine (X) işareti koyunuz.

1. (a) Kendimi üzgün hissetmiyorum.
(b) Kendimi üzgün hissediyorum.
(c) Her zaman için üzgünüm ve kendimi bu duygudan kurtaramıyorum.
(d) Öylesine üzgün ve mutsuzum ki dayanamıyorum.
2. (a) Gelecekte umutsuz değilim.
(b) Geleceğe biraz umutsuz bakıyorum.
(c) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
(d) Benim için bir gelecek yok ve bu durum düzelmeyecek.
3. (a) Kendimi başarısız görmüyorum.
(b) Çevremdeki birçok kişiden daha fazla başarısızlıklarım oldu sayılır.
(c) Geriye dönüp baktığımda, çok fazla başarısızlığım olduğunu görüyorum.
(d) Kendimi tümüyle başarısız bir insan olarak görüyorum.
4. (a) Herşeyden eskisi kadar zevk alabiliyorum.
(b) Herşeyden eskisi kadar zevk alamıyorum.
(c) Artık hiçbirşeyden gerçek bir zevk alamıyorum.
(d) Bana zevk veren hiçbir şey yok. Herşey çok sıkıcı.
5. (a) Kendimi suçlu hissetmiyorum.
(b) Arada bir kendimi suçlu hissettiğim oluyor.
(c) Kendimi çoğunlukla suçlu hissediyorum.
(d) Kendimi her an için suçlu hissediyorum.
6. (a) Cezalandırıldığımı düşünmüyorum.
(b) Bazı şeyler için cezalandırılabilirim hissediyorum.
(c) Cezalandırılmayı bekliyorum.
(d) Cezalandırıldığımı hissediyorum.
7. (a) Kendimden hoşnutum.
(b) Kendimden pek hoşnut değilim.
(c) Kendimden hiç hoşlanmıyorum.
(d) Kendimden nefret ediyorum.
8. (a) Kendimi diğer insanlardan daha kötü görmüyorum
(b) Kendimi zayıflıklarım ve hatalarım için eleştiriyorum.
(c) Kendimi hatalarım için çoğu zaman suçluyorum.
(d) Her kötü olayda kendimi suçluyorum.
9. (a) Kendimi öldürmek gibi düşüncelerim yok.
(b) Bazen kendimi öldürmeyi düşünüyorum, fakat bunu yapamam.
(c) Kendimi öldürebilmeyi isterdim.
(d) Bir fırsatını bulsam kendimi öldürürdüm.

10. (a) Her zamankinden daha fazla ağladığımı sanmıyorum.
 (b) Eskişine göre şu sıralarda daha fazla ağlıyorum.
 (c) şu sıralarda her an ağlıyorum.
 (d) Eskiden ağlayabilirdim, ama şu sıralarda istesem de ağlayamıyorum.
11. (a) Her zamankinden daha sinirli değilim.
 (b) Her zamankinden daha kolayca sinirleniyor ve kızıyorum.
 (c) oğu zaman sinirliyim.
 (d) Eskiden sinirlendiğim şeylere bile artık sinirlenemiyorum.
12. (a) Diğer insanlara karşı ilgimi kaybetmedim.
 (b) Eskişine göre insanlarla daha az ilgiliyim.
 (c) Diğer insanlara karşı ilgimin çoğunu kaybettim.
 (d) Diğer insanlara karşı hiç ilgim kalmadı.
13. (a) Kararlarımı eskisi kadar kolay ve rahat verebiliyorum.
 (b) şu sıralarda kararlarımı vermeyi erteliyorum.
 (c) Kararlarımı vermekte oldukça güçlük çekiyorum.
 (d) Artık hiç karar veremiyorum.
14. (a) Dış grnşmm eskisinden daha kötü olduğunu sanmıyorum.
 (b) Yaşlandığımı ve ekiciliğimi kaybettiğimi düşünüyor ve üzülüyorum
 (c) Dış grnşmde artık değiştirilmesi mümkün olmayan olumsuz değişiklikler olduğunu hissediyorum.
 (d) ok çirkin olduğumu düşünüyorum.
15. (a) Eskisi kadar iyi çalışabiliyorum.
 (b) Bir içe başlayabilmek için eskisine göre kendimi daha fazla zorlamam gerekiyor.
 (c) Hangi iş olursa olsun, yapabilmek için kendimi çok zorluyorum.
 (d) Hiçbir iş yapamıyorum.
16. (a) Eskisi kadar rahat uyuyabiliyorum.
 (b) şu sıralarda eskisi kadar rahat uyuyamıyorum.
 (c) Eskişine göre 1 veya 2 saat erken uyanıyor ve tekrar uyumakta güçlük çekiyorum.
 (d) Eskişine göre çok erken uyanıyor ve tekrar uyuyamıyorum.
17. (a) Eskişine kıyasla daha çabuk yorulduğumu sanmıyorum.
 (b) Eskişinden daha çabuk yoruluyorum.
 (c) şu sıralarda neredeyse her şey beni yoruyor.
 (d) Oyle yorgunum ki hiç birşey yapamıyorum.
18. (a) İştahım eskisinden pek farklı değil.
 (b) İştahım eskisi kadar iyi değil.
 (c) şimdilerde iştahım epey kötü.
 (d) Artık hiç iştahım yok.
19. (a) Son zamanlarda pek fazla kilo kaybettiğimi sanmıyorum.
 (b) Son zamanlarda istemediğim halde  kilodan fazla kaybettim.
 (c) Son zamanlarda istemediğim halde beş kilodan fazla kaybettim.
 (d) Son zamanlarda istemediğim halde yedi kilodan fazla kaybettim.

20. (a) Sağlığım beni pek endişelendirmiyor.
(b) Son zamanlarda ağrı, sızı, mide bozukluğu, kabızlık gibi sıkıntılarım var.
(c) Ağrı, sızı gibi bu sıkıntılarım beni epey endişelendirdiği için başka Őeyleri dūřünmek zor geliyor.
(d) Bu tūr sıkıntılar beni öylesine endiřelendiriyor ki, artık bařka hiçbir Őey dūřünemiyorum.
21. (a) Son zamanlarda cinsel yaşantımda dikkatimi çeken bir Şey yok
(b) Eskisine oranla cinsel konularla daha az ilgileniyorum.
(c) Şu sıralarda cinsellikle pek ilgili değilim.
(d) Artık, cinsellikle hiçbir ilgim kalmadı.